

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ

ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Διπλωματική Εργασία

ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟ ΧΩΡΟ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ

Εκπόνηση: Τουλούπη Κωνσταντίνα

Επιβλέπων Καθηγητής: Κοκκώσης Χάρης

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

Δήλωση

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λ.π., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία:

Όνοματεπώνυμο: Τουλούπη Κωνσταντίνα

Υπογραφή:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο νησιωτικός χώρος θεωρείται ειδική κατηγορία του χώρου, καθώς παρουσιάζει ορισμένες ιδιαιτερότητες που τις περισσότερες φορές αποτελούν αιτίες και προκλήσεις αναπτυξιακών δυνατοτήτων και προβλημάτων. Ο τουρισμός αντιπροσωπεύει έναν ταχύτατα αναπτυσσόμενο τομέα της παγκόσμιας οικονομίας, που υπέστη σημαντικές διαχρονικές αλλαγές ως προς τη μορφή του. Πρόκειται για έναν τομέα ιδιαίτερα ανεπτυγμένο στον νησιωτικό χώρο, ακολουθούμενο από ποικίλες οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Ο αντίκτυπος των επιπτώσεων που συνοδεύουν την τουριστική βιομηχανία καθιστά αναγκαία την ανάπτυξη της στο πλαίσιο της βιωσιμότητας. Η υιοθέτηση πολιτικών βιώσιμου τουρισμού και αειφόρου ανάπτυξης στον νησιωτικό χώρο κρίνεται αναγκαία, εφόσον προϋποθέτει τη μη προσβολή του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, αλλά και τη συμβολή στην ποιότητα ζωής των τοπικών κοινοτήτων. Τα παραπάνω απασχολούν ιδιαίτερα μία κατεξοχήν θαλάσσια χώρα όπως η Ελλάδα, που απαρτίζεται από νησιωτικό χώρο με ορισμένες αναπτυξιακές αδυναμίες αλλά και σημαντική τουριστική δυναμική.

Η νήσος Νάξος αποτελεί την περιοχή μελέτης της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Διαθέτει πληθώρα τουριστικών πόρων και ανεπτυγμένο πρωτογενή τομέα. Ωστόσο, συχνά παρατηρείται συρρίκνωση του αγροτικού προς όφελος του τουριστικού τομέα και χωρική ανισοκατανομή των τουριστικών και τεχνικών υποδομών στη συνολική έκταση του νησιού. Η συνέχιση της τουριστικής ανάπτυξης ως έχει ενδέχεται να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις σε διάφορους τομείς. Μέσω της παρούσας εργασίας παρουσιάζεται μία προσέγγιση βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της Νάξου που περιλαμβάνει την αντιμετώπιση των υφιστάμενων και την πρόληψη τυχόν νέων πιέσεων, αλλά και την προώθηση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Λέξεις Κλειδιά: *βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, νησιωτικός χώρος, Νάξος*

ABSTRACT

Insular area presents some particularities that often cause developmental prospects but also problems. Tourism represents a rapidly growing sector of the global economy, which has undergone significant changes over the years. Tourism sector is particularly developed in the island area, accompanied by a variety of economic, social and environmental impacts, which necessitate its development in the context of sustainability. The adoption of sustainable tourism and sustainable development policies about islands is necessary, as it presupposes the non-invasion of natural and cultural environment, as well as it contributes to the quality of local communities' life. All the above are extremely important for a maritime country such as Greece, which is made up of islands with developmental weaknesses and significant tourist dynamics.

The case study of the current paper is the island of Naxos, which has a wealth of tourist resources and a developed primary sector. However, there is often a conflict between rural and tourism sector, and a spatial disparity of infrastructure across the island. The continuation of tourism development in its present form may cause negative impacts on various sectors. The current thesis presents an approach of sustainable tourism development of Naxos, including coping with the existing pressures and preventing any new ones, as well as promoting alternative forms of tourism on the island.

Key Words: *sustainable tourism development, insular area, Naxos*

Περιεχόμενα

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ.....	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΜΕΡΟΣ Ι: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	12
1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ	12
1.1. Νησιωτικός Χώρος.....	12
1.1.1. Εννοιολογική Προσέγγιση	12
1.1.2. Χαρακτηριστικά Νησιωτικού Χώρου	13
1.2. Τουριστική Φυσιογνωμία.....	15
1.2.1. Γενικές Έννοιες και Ορισμοί	15
1.2.2. Εναλλακτικός Τουρισμός.....	17
2. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ.....	19
2.1.Οικονομικές Επιπτώσεις Τουρισμού στα Νησιά.....	19
2.2.Κοινωνικές Επιπτώσεις Τουρισμού στα Νησιά.....	20
2.3.Επιπτώσεις Τουρισμού στο Φυσικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον των Νησιών.....	22
3. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	24
3.1. Εννοιολογική Προσέγγιση και Βασικές Αρχές	24
3.1.1. Περί Βιωσιμότητας	24
3.1.2. Περί Βιώσιμου Τουρισμού.....	25
3.2. Βιώσιμη Ανάπτυξη Νησιωτικών Περιοχών.....	28
4. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	30
4.1. Δομή και Δυναμική Ελληνικού Νησιωτικού Χώρου	30
4.2. Τουρισμός στον Ελληνικό Νησιωτικό Χώρο	33
ΜΕΡΟΣ ΙΙ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ- ΑΝΑΛΥΣΗ.....	36
5. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	36
6. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ.....	37
6.1. Δημογραφικά Χαρακτηριστικά	37
6.1.1.Πληθυσμιακά Χαρακτηριστικά.....	37
6.1.2.Φύλο και Ηλικία.....	39
6.2. Απασχόληση.....	40
6.3. Μεταφορικές Υποδομές.....	41
6.3.1.Λιμενικές Υποδομές.....	41
6.3.2.Αεροπορικές Εγκαταστάσεις	43

6.3.3.Οδικό Δίκτυο.....	43
6.4. Παραγωγικές Δραστηριότητες.....	44
6.4.1.Γεωργία - Κτηνοτροφία	44
6.4.2.Εξόρυξη.....	46
6.4.3.Βιοτεχνία-Μεταποίηση	46
6.4.4.Ιχθυοκαλλιέργεια -Αλιεία	47
6.4.5.Μελισσοκομία.....	47
6.5. Κοινωνική και Τεχνική Υποδομή	48
6.5.1.Κοινωνική Υποδομή	48
6.5.2.Απορρίμματα.....	48
6.5.3.Αποχέτευση.....	48
6.5.4.Ενέργεια	49
6.5.5.Τηλεπικοινωνίες.....	50
6.5.6.Ύδρευση -Άρδευση.....	50
7. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ.....	52
7.1. Περιβαλλοντικοί Πόροι	52
7.1.1. Ακτές - Παραλίες	52
7.1.2. Προστατευόμενες Περιοχές	53
7.1.3. Κλιματολογικά Χαρακτηριστικά	55
7.2. Πολιτιστικοί Πόροι	56
7.2.1. Παραδοσιακοί Οικισμοί.....	56
7.2.2.Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία.....	57
7.2.3. Μουσεία και Χώροι Λαογραφικού Ενδιαφέροντος	58
7.2.4. Διαδρομές Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος	59
7.2.5. Εκδηλώσεις και Πολιτιστικά Δρώμενα.....	60
7.3. Τουριστικές Εγκαταστάσεις.....	61
7.3.1. Καταλύματα	62
7.3.2. Τουριστικά Πρακτορεία.....	66
7.4.Τουριστική Εξέλιξη	67
7.4.1. Ακτοπλοϊκή Κίνηση.....	67
7.4.2. Αεροπορική Κίνηση.....	69
8. ΣΥΝΟΨΗ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ – ΜΕΛΕΤΩΝ	72
8.1. Χωροταξικός Σχεδιασμός.....	72
8.1.1.Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Απόφαση της Βουλής 6876/4871).....	72

8.1.2. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΚΥΑ 24208/2009).....	73
8.1.3. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΚΥΑ 49828/2008).....	74
8.1.4. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία (ΚΥΑ 11508/2009).....	75
8.1.5. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες (ΚΥΑ 31722/2011)	75
8.1.6. Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Νοτίου Αιγαίου (ΥΑ 25290/2003)	76
8.2. Πολεοδομικός Σχεδιασμός.....	77
8.2.1. Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο.....	77
8.2.2. Λοιπές Διατάξεις.....	78
9. ΣΥΝΟΨΗ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	79
ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ- ΣΕΝΑΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΗ.....	80
10. ΧΩΡΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	80
10.1. Σενάριο των Τάσεων.....	80
10.1.1. Επιπτώσεις Σεναρίου Τάσεων στις Υποδομές.....	81
10.1.2. Επιπτώσεις Σεναρίου Τάσεων στο Φυσικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον.....	83
10.1.3.Επιπτώσεις Σεναρίου Τάσεων στις Υφιστάμενες Δραστηριότητες και την Απασχόληση	86
10.2. Σενάριο Αειφορικής Ανάπτυξης του Τουρισμού.....	87
10.2.1. Παρεμβάσεις Σεναρίου Αειφορικής Ανάπτυξης Τουρισμού στις Υποδομές.....	88
10.2.2. Παρεμβάσεις Σεναρίου Αειφορικής Ανάπτυξης Τουρισμού στο Φυσικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον.....	90
10.2.3. Παρεμβάσεις Σεναρίου Αειφορικής Ανάπτυξης Τουρισμού στη Διαμόρφωση Δραστηριοτήτων και Απασχόλησης	92
10.3. Αξιολόγηση Σεναρίων.....	94
11. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ ΑΕΙΦΟΡΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	95
11.1. Αντιμετώπιση των Υφιστάμενων Πιέσεων.....	95
11.1.1. Κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση πιέσεων στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.....	95
11.1.2. Κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση πιέσεων στις υφιστάμενες παραγωγικές δραστηριότητες.....	97
11.1.3. Κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση πιέσεων που προέρχονται από ελλείψεις στις μεταφορικές και τεχνικές υποδομές.....	97
11.2. Ενίσχυση των Ειδικών Μορφών Τουρισμού.....	99
11.2.1. Κατευθύνσεις για ανάπτυξη και ενίσχυση Αγροτουρισμού.....	99

11.2.2. Κατευθύνσεις για ανάπτυξη και ενίσχυση Πολιτιστικού Τουρισμού	100
11.2.3. Κατευθύνσεις για ανάπτυξη και ενίσχυση Οικοτουρισμού	101
11.2.4. Κατευθύνσεις για ανάπτυξη και ενίσχυση του Θαλάσσιου Τουρισμού	102
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	106
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	118

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ειδικές - Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού	19
Πίνακας 2: Μόνιμος Πληθυσμός Νησιωτικών Περιφερειών Ελλάδας.....	31
Πίνακας 3: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ Ελληνικών Περιφερειών (σε ευρώ)	32
Πίνακας 4: Μόνιμος Πληθυσμός ν. Νάξου ετών 1991, 2001, 2011	38
Πίνακας 5: Πληθυσμός Ανδρών ανά ηλικιακή κατηγορία έτους 2011.....	39
Πίνακας 6: Πληθυσμός Γυναικών ανά ηλικιακή κατηγορία έτους 2011	39
Πίνακας 7: Απασχολούμενοι Νάξου κατά μονοψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.....	41
Πίνακας 8: Μικροί Νησιωτικοί Υγρότοποι ν. Νάξου	55
Πίνακας 9: Αρχαιολογικοί Χώροι ν. Νάξου	57
Πίνακας 10: Μνημεία Νεοελληνικής Περιόδου ν. Νάξου	58
Πίνακας 11: Ετήσια Πανηγύρια ν. Νάξου	60
Πίνακας 12: Ξενοδοχειακή Υποδομή ν. Νάξου	62
Πίνακας 13: Ενοικιαζόμενα Δωμάτια ν. Νάξου	63
Πίνακας 14: Ποσοστό συμμετοχής περιοχών ν. Νάξου στο σύνολο των επιχειρήσεων καταλύματος	64
Πίνακας 15: Ξενοδοχειακό δυναμικό Νάξου ετών 1996, 2006, 2016	66
Πίνακας 16: Ξενοδοχειακό δυναμικό Νάξου ετών 1996, 2006, 2016 κατά κατηγορία.....	66
Πίνακας 17: Ακτοπλοϊκές Αφίξεις Επιβατών, ΦΓ και ΙΧ. στον λιμένα Νάξου ετών 2010-2015	68
Πίνακας 18: Ακτοπλοϊκές Αναχωρήσεις Επιβατών, ΦΓ και ΙΧ. από τον λιμένα Νάξου ετών 2010-2015	68
Πίνακας 19: Αεροπορικές Αφίξεις Επιβατών Εσωτερικού/Εξωτερικού ετών 2010-2015	70
Πίνακας 20: Αεροπορικές Αναχωρήσεις Επιβατών Εσωτερικού/Εξωτερικού ετών 2010-2015	70
Πίνακας 21: Κατευθύνσεις εφαρμογής Σεναρίου Αειφορικής Ανάπτυξης Τουρισμού	95
Πίνακας 22: Μνημεία Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Περιόδου ν. Νάξου.....	118

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Άρρενες και Θήλεις κατά ηλικιακή κατηγορία έτους 2011	39
Διάγραμμα 2: Αριθμός Επιχειρήσεων Καταλύματος ανά Περιοχή	64
Διάγραμμα 3: Ετήσιες Ακτοπλοϊκές Αφίξεις/Αναχωρήσεις επιβατών ετών 2005-2015	69
Διάγραμμα 4: Συνολικές μηνιαίες Ακτοπλοϊκές Αφίξεις/Αναχωρήσεις επιβατών ετών 2005-2015.....	69
Διάγραμμα 5: Ετήσιες Αεροπορικές Αφίξεις-Αναχωρήσεις περιόδου 2010-2015.....	71
Διάγραμμα 6: Συνολικές μηνιαίες Αεροπορικές Αφίξεις-Αναχωρήσεις περιόδου 2010-2015...	71

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Η Περιοχή Μελέτης.....	37
Χάρτης 2: Μέση Ετήσια Ταχύτητα Ανέμου ν. Νάξου.....	50
Χάρτης 3: Τεχνική Υποδομή ν. Νάξου.....	52
Χάρτης 4: Φυσικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον ν. Νάξου.....	61
Χάρτης 5: Τουριστική Υποδομή και Παραλίες ν. Νάξου.....	65
Χάρτης 6: Σενάριο Των Τάσεων.....	87
Χάρτης 7: Σενάριο Αειφορικής Ανάπτυξης Τουρισμού	93
Χάρτης 8: Προτάσεις Εφαρμογής των Παρεμβάσεων του Σεναρίου Αειφορικής Τουριστικής Ανάπτυξης.....	104

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΑΣΠ	Αυτόνομος Σταθμός Παραγωγής
ΒΙΟΚΑ	Βιολογικός Καθαρισμός
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΔΕ	Δημοτική Ενότητα
ΕΓΤΑΑ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΖΟΕ	Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου
ΚΑΝΞ	Κρατικός Αερολιμένας Νάξου
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΠΑΥ	Περιοχές Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΕΑΛ	Πλαίσιο Έργων Ανάπτυξης Λιμένα
ΠΕΠ	Περιοχή Ειδικής Προστασίας
ΠΕΠΔ	Περιοχή Ελέγχου και Περιορισμού Δόμησης
ΠΟΠ	Προϊόν Ονομασίας Προέλευσης
ΠΠΧΣΑΑ	Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΣΧΟΟΑΠ	Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων
ΧΥΤΑ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων
ESPN	European Spatial Planning Observation Network
SAC	Special Areas of Conservation
SPA	Special Protection Areas
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο πλαίσιο ολοκλήρωσης αυτής της διπλωματικής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω πρωτίστως τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Κοκκώση Χάρη για τις κατευθύνσεις και την καθοδήγηση που μου προσέφερε. Έπειτα, ευχαριστώ όλους τους Καθηγητές του Τμήματος που συνέβαλαν στην εκπόνηση της εργασίας παρέχοντας πολύτιμη βοήθεια, επεξηγήσεις και σημαντικά στοιχεία.

Ακόμη, θέλω να ευχαριστήσω τους γονείς μου και τον αδελφό μου, χωρίς τη στήριξη των οποίων η συνολική μου φοίτηση και κατά συνέπεια η πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας θα ήταν αδύνατες. Τέλος, ευχαριστώ τους φίλους μου για την ψυχολογική υποστήριξη σε όλη αυτή την προσπάθεια.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα ελληνικά νησιά διαθέτοντας πληθώρα συγκριτικών πλεονεκτημάτων που τα καθιστούν σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς, στηρίζουν μεγάλο μέρος της παραγωγικής τους βάσης στον τουρισμό. Η τουριστική δραστηριότητα ωστόσο, πέρα από τα οφέλη που μπορεί να προσφέρει στους τόπους υποδοχής, συνοδεύεται από οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις που επηρεάζουν τη συνολική αναπτυξιακή πορεία των νησιών. Η υιοθέτηση μιας ήπιας και ισόρροπης τουριστικής ανάπτυξης που σέβεται τις ιδιαιτερότητες και το περιβάλλον των περιοχών, ή διαφορετικά η υιοθέτηση μιας αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, συμβάλλει στην αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ του τριπτύχου οικονομία-κοινωνία-περιβάλλον. Η σημασία της αειφορίας στα νησιά είναι πολύ σημαντική, μιας και οι ιδιαιτερότητες από τις οποίες χαρακτηρίζεται ο νησιωτικός χώρος τον καθιστούν ιδιαίτερη περίπτωση σε σχέση με την ηπειρωτική χώρα.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία μελετάται η περίπτωση της τουριστικής ανάπτυξης της νήσου Νάξου, η οποία αποτελεί το μεγαλύτερο νησί των Κυκλάδων στο Αιγαίο πέλαγος. Παρά το γεγονός ότι εμφανίζει σημαντική τουριστική δυναμική λόγω των πόρων που διαθέτει, η συνέχιση της τουριστικής ανάπτυξης με βάση την ήδη διαμορφωμένη κατάσταση, αναδεικνύει ορισμένες αδυναμίες και δυνητικές απειλές όσον αφορά τη διατήρηση και προαγωγή της αειφορικής ανάπτυξης του νησιού.

Στόχος της εργασίας είναι η παροχή κατευθύνσεων προκειμένου οι απειλές αυτές να ελαχιστοποιηθούν και να προαχθεί η αειφορική και ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη της Νάξου. Στην ανάπτυξη αυτή, πέρα από την αντιμετώπιση των υφιστάμενων και την πρόληψη των μελλοντικών κινδύνων, περιλαμβάνονται η συνύπαρξη και συνεργασία του τουριστικού με τους υπόλοιπους δυναμικούς κλάδους του νησιού και η αξιοποίηση και ανάδειξη νέων μορφών τουρισμού. Όλα τα παραπάνω αναπτύσσονται σε ένα πλαίσιο σεβασμού προς τις κοινωνικές δομές και το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Για την εκπόνηση της εργασίας αξιοποιήθηκαν στοιχεία από χωροταξικά και πολεοδομικά κείμενα, αλλά και μελέτες που έχουν εκπονηθεί για το νησί, ενώ πραγματοποιήθηκε επικοινωνία με τοπικούς φορείς. Η συλλογή των γεωχωρικών δεδομένων για το χαρτογραφικό υλικό, και των ποσοτικών δεδομένων που παρατίθενται, πραγματοποιήθηκε μέσω αρμόδιων φορέων και συνοδεύεται από ίδια επεξεργασία.

Συνολικά, η εργασία διαρθρώνεται σε τρία μέρη. Το πρώτο, περιλαμβάνει τέσσερα (4) κεφάλαια που αφορούν τη θεωρητική προσέγγιση ζητημάτων που χαρακτηρίζουν την περιοχή μελέτης. Συγκεκριμένα, το πρώτο κεφάλαιο απαρτίζεται από την παρουσίαση των ιδιαιτεροτήτων του νησιωτικού χώρου και έναν σύντομο προσδιορισμό του τουρισμού και των εννοιών που συνδέονται με αυτόν. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι επιπτώσεις του τουρισμού στα νησιά, από οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική σκοπιά. Ακολουθεί το τρίτο κεφάλαιο στο οποίο προσεγγίζεται η έννοια της αειφορίας και του βιώσιμου τουρισμού, με ειδική αναφορά στις νησιωτικές περιοχές. Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο αφορά τη δομή, τη δυναμική και την τουριστική ανάπτυξη στα ελληνικά νησιά.

Το δεύτερο μέρος που αφορά την ανάλυση των χαρακτηριστικών της νήσου Νάξου αποτελείται από πέντε (5) κεφάλαια. Μετά την παράθεση των απαραίτητων εισαγωγικών στοιχείων για την περιοχή μελέτης στο πρώτο κεφάλαιο, ακολουθούν το δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο με την ανάλυση της αναπτυξιακής και τουριστικής φυσιογνωμίας της Νάξου αντίστοιχα. Στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται σύνοψη του θεσμικού πλαισίου αναφορικά με τα χωροταξικά και πολεοδομικά της χαρακτηριστικά, ενώ στο πέμπτο, παρατίθεται μία σύντομη αναφορά στα συνολικά δυνατά σημεία και αδυναμίες του νησιού που προκύπτουν από τα προηγούμενα κεφάλαια αυτού του μέρους.

Το τρίτο και τελευταίο μέρος, συντάσσεται από δύο (2) κεφάλαια. Στο πρώτο, πραγματοποιείται ανάλυση δύο πιθανών σεναρίων για την εξέλιξη της τουριστικής δραστηριότητας στο νησί, συνοδευόμενα από χαρτογραφική απεικόνιση. Το πρώτο σενάριο αφορά τη συνέχιση της κατάστασης ως έχει και τις επιπτώσεις αυτής σε διάφορους τομείς, ενώ στο δεύτερο σενάριο αναλύονται οι απαιτούμενες παρεμβάσεις για την υιοθέτηση μιας αειφορικής τουριστικής προσέγγισης στη Νάξο. Το δεύτερο κεφάλαιο, στηριζόμενο στις αρχές της αειφορίας και με αφετηρία τις παρεμβάσεις του δευτέρου σεναρίου, αποτελείται από κατευθύνσεις για την υλοποίησή του. Τέλος, ακολουθούν τα γενικά συμπεράσματα που αφορούν το σύνολο της εργασίας.

ΜΕΡΟΣ Ι: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.1. Νησιωτικός Χώρος

Οι νησιωτικές περιοχές αποτελούν επίκεντρο μελέτης πολλών σύγχρονων αλλά και παλαιότερων ερευνών, μιας και παρά το γεγονός ότι πρόκειται για μικρές χερσαίες εκτάσεις συνολικής έκτασης 3.823.000 τετραγωνικών μιλίων, συντάσσουν το 7% της ηπειρωτικής έκτασης (Τσάλτας, 2005:69). Κρίσιμη ωστόσο καθίσταται η απόδοση του όρου «νησί» αλλά και η ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που το διέπουν.

1.1.1. Εννοιολογική Προσέγγιση

Κατά έναν απλουστευμένο ορισμό που δε λαμβάνει υπόψη σύνθετες ιδιαιτερότητες όπως τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά, νησί μπορεί να αποτελεί ένα χερσαίο τμήμα χωρίς σύνορα, του οποίου η περίμετρος καλύπτεται από θάλασσα (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013:49). Παρόμοια προσέγγιση που δίνεται για το νησί είναι πως αποτελεί μία χερσαία έκταση που περιβρέχεται από θαλάσσια, ποτάμια ή λιμναία ύδατα (Σπιλάνης κ.ά. 2002:2).

Στο Άρθρο 121 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS, 1982), αναφέρεται πως *«Ένα νησί είναι μία φυσικά διαμορφωμένη περιοχή γης, που περιβάλλεται από νερό, η οποία βρίσκεται πάνω από το νερό κατά την παλίρροια»*.

Ένας άλλος ορισμός που δίνεται από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (EUROSTAT) στο «Πορτραίτο των νησιών» το 1994, θεωρεί ως νησί *«κάθε έκταση μεγαλύτερη του 1τ.χλμ., με απόσταση τουλάχιστον 1χλμ. από την ηπειρωτική χώρα και χωρίς μόνιμη σύνδεση με αυτήν, δίχως την ύπαρξη ευρωπαϊκής πρωτεύουσας στην έκταση αυτή και με περισσότερους από 50 κατοίκους»*. Με τον ορισμό αυτό δε λαμβάνεται υπόψη πως νησιά που απέχουν λιγότερο από 1χλμ. από την ακτή ενδέχεται να αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα με τα άλλα νησιά, αλλά και πως αποκλείονται από τον ορισμό αρχιπελάγη, παρόλο που πληρούν τα κριτήρια ως σύνολο, διότι αποτελούνται από πολλά μικρά νησιά τα οποία μεμονωμένα δεν πληρούν τα κριτήρια του ορισμού (ESPON, 2011:48). Επίσης σύμφωνα με τον ορισμό, κράτη της Ευρώπης, όπως η Ισλανδία ή η Μάλτα παρά το ότι πληρούν τα παραπάνω κριτήρια της έκτασης του πληθυσμού και της συνδεσιμότητας, δε θεωρούνται νησιά διότι περιλαμβάνουν Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες (Ρέικιαβικ, Βαλέτα).

Επιπλέον, στην 5η Έκθεση για την Συνοχή το 2010 τα νησιά ορίζονται ως «*περιφέρειες NUTS 3, όπου η πλειοψηφία του πληθυσμού διαμένει σε ένα ή περισσότερα νησιά, χωρίς σταθερές συνδέσεις με την ηπειρωτική χώρα, για παράδειγμα με γέφυρα ή τούνελ.*» (ESPON, 2011:48).

Γενικότερα, παρουσιάζεται δυσκολία στην εννοιολογική προσέγγιση των νησιών, γεγονός που κατά την Σαμαρά (2016:17) οφείλεται τόσο στο ότι οι διάφοροι ευρωπαϊκοί και διεθνείς οργανισμοί δεν αποδίδουν τους όρους κατά τον ίδιο τρόπο, όσο και στην τάση των διαφόρων χωρών να τους προσαρμόζουν στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

1.1.2. Χαρακτηριστικά Νησιωτικού Χώρου

Τα νησιά αποτελούν ειδική περίπτωση μελέτης, καθώς παρά το ότι παρουσιάζουν γεωγραφική διασπορά στο διεθνή χάρτη, εμφανίζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία κατά τον Σπιλάνη (1996) είναι τα εξής:

1. Το μικρό μέγεθός τους
2. Η περιφερειακότητα και απομόνωσή τους
3. Οι ιδιαίτερες πολιτιστικές αξίες και η βιοματική ταυτότητα

Σε πολλές περιπτώσεις τα χαρακτηριστικά αυτά αποτελούν αιτίες αναπτυξιακών προβλημάτων για τα νησιά (Σπιλάνης, 1996), καθιστώντας τον νησιωτικό ειδική κατηγορία του χώρου, όπως είναι οι ορεινές περιοχές.

Μικρό Μέγεθος

Οι νησιωτικές περιοχές υστερούν σε έκταση και πληθυσμιακό μέγεθος συγκριτικά με την ηπειρωτική χώρα, γεγονός που περιορίζει σημαντικά τα αποθέματα πρώτων υλών και την ανάπτυξη ποικιλίας οικονομικών δραστηριοτήτων από την τοπική κοινωνία (Σπιλάνης, 1996). Επίσης, αποτέλεσμα του μικρού τους μεγέθους είναι ο περιορισμός στη διαθεσιμότητα των πόρων, κάτι που καθιστά τα νησιά ευάλωτα σε φυσικούς κινδύνους (ESPON, 2010:42).

Ακόμη, η έλλειψη αυτή ποικιλίας φέρνει πολλές φορές αντιμέτωπα τα κυρίως μικρού μεγέθους νησιά με την ανεργία, η οποία οδηγεί σε μετακινήσεις του νησιωτικού πληθυσμού προς αστικά κέντρα της ενδοχώρας, όπου και προσφέρονται ευκολότερα θέσεις εργασίας. Αποτέλεσμα αυτού είναι η πληθυσμιακή ερήμωση και αποδυνάμωση των νησιών μικρού μεγέθους (Κιτρίνου, 2009:2). Αυτή η δημογραφική ευαισθησία, λόγω του περιορισμένου χώρου, έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο στον νησιωτικό χώρο από ότι στον ηπειρωτικό (CPMR, 2002:19).

Τέλος, το μικρό μέγεθος σε συνδυασμό με τις λοιπές ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου, όπως η απομόνωσή του από τις αγορές και οι περιορισμένες πρώτες ύλες, καθιστούν δύσκολη τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας και δυσχεραίνουν την οικονομική του ευημερία (UNSD, 1992).

Περιφερειακότητα και Απομόνωση

Επιπροσθέτως, στα νησιά παρατηρείται αυξημένος βαθμός περιφερειακότητας και απομόνωσης σε σχέση με την ηπειρωτική χώρα. Ο πρώτος, συνδέεται άμεσα με τη θέση και την απόσταση μιας περιοχής από τις κεντρικές περιοχές, η οποία επηρεάζει αισθητά τις δυνατότητες και ευκαιρίες που παρουσιάζονται σε αυτή (Σπιλάνης κ.ά., 2005b:108).

Ανέκαθεν η έννοια του νησιού παραπέμπει στην απομόνωση, μιας και η λέξη «νησί» προερχόμενη από τα λατινικά «insula, isola, ile», έχει την ίδια ρίζα με την έννοια της απομόνωσης (isolation) (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013:53), επιβεβαιώνοντας έτσι και ετυμολογικά την ιδιαιτερότητα της απομόνωσης του νησιωτικού χώρου. Πρακτικά, τα νησιά είναι αποκομμένα από την ηπειρωτική χώρα και από οτιδήποτε μπορεί αυτή να τους παρέχει. Η καθιέρωση εξελιγμένης επικοινωνιακής υποδομής στα νησιά θεωρείται πολύ σημαντικός παράγοντας επίλυσης στα προβλήματα απομόνωσης που αντιμετωπίζουν, ενώ ταυτόχρονα μέσω αυτής πραγματοποιείται ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για θέματα που αφορούν την ανάπτυξή της (UNESCO, 1994:62).

Κατά τον Σπιλάνη (1996), οι δύο αυτές ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου οδηγούν σε αυξημένα κόστη τόσο μεταφορικά όσο και υλοποίησης των απαραίτητων έργων υποδομής προκειμένου να εξυπηρετούνται αποτελεσματικά οι κάτοικοι και οι τοπικές επιχειρήσεις.

Πολιτιστικές Αξίες και Βιωματική Ταυτότητα

Το τρίτο και τελευταίο χαρακτηριστικό του νησιωτικού χώρου, συνδέεται άμεσα με την ιδιαίτερη πολιτιστική του ταυτότητα που αφορά κυρίως τα ποικίλα τοπικά έθιμα και παραδόσεις και μπορεί να θωρηθεί έμμεση απόρροια της γεωγραφικής απομόνωσής του. Λόγω αυτής δημιουργείται σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των τοπικών πληθυσμών, δημιουργώντας έτσι μια ιδιαίτερη βιωματική ταυτότητα στους νησιώτες. Πρόκειται για μία κατάσταση στην οποία εμπλέκονται, που συνδέεται με τη διαμόρφωση κοινής συνείδησης για την κατά το δυνατόν αποτελεσματικότερη διαχείριση των ιδιαίτερων πόρων που περιλαμβάνει ο τόπος τους (Σπιλάνης, 1996).

Τα παραπάνω βασικά χαρακτηριστικά οδηγούν στην εμφάνιση της νησιωτικότητας, η οποία αναφέρεται στον συνδυασμό φυσικών και κοινωνικοοικονομικών στοιχείων και έχει ως βασικό χαρακτηριστικό τη γεωγραφική ασυνέχεια.

Ανάλογα με το μέγεθος του νησιού και την απόστασή του από τις ακτές, η νησιωτικότητα εντείνεται αντιστρόφως. Γενικότερα αποτελεί επιβαρυντικό παράγοντα αφού προκαλεί χωρικές διαφοροποιήσεις στα εισοδήματα και στις συνθήκες ζωής, αλλά και ανισότητες στην ανάπτυξη του παραγωγικού δυναμικού (Σπιλάνης κ.ά., 2011:13-14). Για τα δύο πρώτα χαρακτηριστικά, δηλαδή το μικρό μέγεθος των νησιών και την απομόνωσή τους, αξίζει να αναφερθεί πως συμβάλλουν στον περιορισμό του εγκλήματος και κατά συνέπεια στην ανάπτυξη ενός αισθήματος ασφάλειας από τον τοπικό πληθυσμό (ESPON, 2010:43). Παράλληλα, αποτελούν παράγοντες που καθιστούν τα νησιά ειδικές περιπτώσεις για την εξέταση της προσπελασιμότητάς τους, η οποία αντιπροσωπεύει από τη μία τις δραστηριότητες ή τις ευκαιρίες και από την άλλη την προσπάθεια, τον χρόνο, την απόσταση ή το κόστος που απαιτείται για αυτήν (Karampela et al., 2014:294-295).

Κλείνοντας, τονίζεται πως η οπτική γωνία και η προσέγγιση του αναπτυξιακού προβλήματος καθορίζουν και τη δυνατότητα ανατρεψιμότητας αυτών των χαρακτηριστικών. Συγκεκριμένα, κρίνεται αναγκαία η εξέταση του κατά πόσο αυτά τα χαρακτηριστικά μπορούν να αξιοποιηθούν στο διεθνές περιβάλλον, προκειμένου να ενισχυθεί η ελκυστικότητα των νησιωτικών περιοχών για παραμονή και εγκατάσταση (Σπιλάνης κ.ά., 2011:19).

1.2. Τουριστική Φυσιογνωμία

1.2.1. Γενικές Έννοιες και Ορισμοί

Εδώ και αρκετές δεκαετίες, και συγκεκριμένα από το 1950, ο τουρισμός αντιπροσωπεύει έναν ταχύτατα αναπτυσσόμενο τομέα της παγκόσμιας οικονομίας που έχει υποστεί διαχρονικά μορφολογικές και χωρικές αλλαγές (Βαρβαρέσος, 1998:15-16). Η μελέτη του τουριστικού φαινομένου ως αντικείμενο εστίασης δεν αντιμετωπίζεται πάντα επιτυχώς. Πιθανοί λόγοι κατά τον Leiper (1979:392) είναι το ότι περικλείει ήδη καθιερωμένους κλάδους ή το ότι χαρακτηρίζεται από καινοτόμο περιεχόμενο. Πρόκειται ωστόσο για ένα φαινόμενο με κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις που έχει αναδειχτεί παγκοσμίως σε σημαντική οικονομική δραστηριότητα (Κοκκώσης κ.ά., 2011:25-27), και για το λόγο αυτό έχουν γίνει προσπάθειες

θεωρητικής προσέγγισης τόσο του ίδιου του φαινομένου όσο και των βασικών εννοιών που προκύπτουν από αυτό.

Γενικότερα, ο τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των ταξιδιωτών που επισκέπτονται τόπους εκτός του οικείου τους περιβάλλοντος για διάφορους σκοπούς, όπως αναψυχή ή για επαγγελματικούς λόγους. Ο τουρισμός είναι επομένως υποσύνολο του ταξιδιού (WTO, 1995:21).

Αναφορικά με την απόδοση του όρου, ο τουρισμός ορίζεται πρωτογενώς και δευτερογενώς με τη δεύτερη προσέγγιση να αφορά τον τρόπο αντίληψης των καταναλωτών. Πρωτογενώς, ο τουρισμός ορίζεται ως «μία ανθρώπινη δραστηριότητα, η οποία συνίσταται στο ταξίδι-δηλ. τη μετάβαση και την προσωρινή παραμονή-σε έναν ή περισσότερους τόπους διαφορετικούς από τον τόπο της μόνιμης εγκατάστασης (τους προορισμούς) καθώς και στις επιμέρους δραστηριότητες τις οποίες ασκεί ένα άτομο κατά τη διάρκεια του ταξιδιού με σκοπό την ικανοποίηση κάποιων αναγκών του» (Κούτουλας, 2001 στο Κούτουλας, 2015:5). Δευτερογενώς, ορίζεται ως σχέσεις και φαινόμενα προερχόμενα από την πρωτογενή ανθρώπινη δραστηριότητα και προσδιοριζόμενα είτε στο σύνολό τους, είτε από όρους οικονομικούς, γεωγραφικούς, κοινωνιολογικούς ή χωροταξικούς (Κούτουλας, 2001 στο Κούτουλας, 2015:6).

Ο όρος «τουριστικό προϊόν» κατά τον Middleton (1989) χρησιμοποιείται στο «συγκεκριμένο» και στο «συνολικό» επίπεδο. Το πρώτο αφορά ένα ξεχωριστό προϊόν που προσφέρεται από μία μεμονωμένη επιχείρηση (όπως μία αεροπορική θέση ή μία περιήγηση κάποιου αξιοθέατου). Το τουριστικό προϊόν στο «συνολικό επίπεδο» αφορά την ολοκληρωμένη εμπειρία του τουρίστα από τη στιγμή που αναχωρεί ως τη στιγμή που επιστρέφει (Middleton, 1989 στο Smith, 1994:584).

Ο τουρισμός δεν παράγει ένα μοναδικό προϊόν αλλά περιλαμβάνει μία ποικιλία από αυτά, τα οποία διαφοροποιούνται αρκετά από τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παράγουν οι υπόλοιπες βιομηχανίες. Η διαφοροποίηση έγκειται στο ότι μέσω του τουριστικού συστήματος, οι προορισμοί είναι εκείνοι που διαμορφώνουν την εγκατάσταση των αγορών που θα δεχτούν το τουριστικό προϊόν, ενώ οι αγορές στις οποίες διανέμονται τα υπόλοιπα βιομηχανικά προϊόντα είναι ήδη χωρικά διαμορφωμένες (Gunn and Var, 2002:10).

Ωστόσο, πέρα από διαμορφωτές των αγορών, οι τουριστικοί προορισμοί είναι και μία έννοια που αφορά το συνολικό τουριστικό φαινόμενο. Ως τουριστικός τοπικός προορισμός νοείται ο φυσικός χώρος που αποτελεί τόπο διανυκτέρευσης ενός επισκέπτη για τουλάχιστον μία νύχτα. Περιλαμβάνει τουριστικούς πόρους, προϊόντα,

και φορείς που μπορούν να δικτυωθούν και να μεγεθυνθούν. Η διαχείριση του χώρου αυτού και η ανταγωνιστικότητα της αγοράς, καθορίζονται αντίστοιχα από τα φυσικά και διοικητικά του όρια αλλά και από τα αντιληπτικά του χαρακτηριστικά όπως η εικόνα (WTO, 2004:8). Πιο απλουστευμένα, ο Leiper (1979:397), θεωρεί πως ο τουριστικός προορισμός συντάσσεται από τα μέρη που περιλαμβάνουν τα κατάλληλα χαρακτηριστικά ώστε να προσελκύουν επισκέπτες.

Οι τουριστικοί προορισμοί εμπλουτίζονται συνεχώς στο πλαίσιο των δυνατοτήτων επίσκεψης σε παρθένα ως τώρα μέρη που παρέχονται από την αυξανόμενη δυναμική των νέων αγορών (άνοιγμα των αγορών), οι οποίες συμμετέχουν σημαντικά στην παγκόσμια τουριστική αγορά (Κοκκώσης κ.ά., 2011:30).

1.2.2. Εναλλακτικός Τουρισμός

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η τουριστική δραστηριότητα γνωρίζει άνθιση εδώ και αρκετές δεκαετίες. Είναι γεγονός πως σταδιακά εντός αυτής της περιόδου, επικράτησαν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά στην τουριστική προσφορά και ζήτηση τα οποία διαμορφώθηκαν βάσει της ανάγκης για καθορισμό τουριστικής πολιτικής στις περιοχές όπου σημειώθηκε ραγδαία τουριστική ζήτηση κυρίως κατά τη χρονική περίοδο μεταξύ των δεκαετιών του '60 και του '80 (Κοκκώσης κ.ά., 2011:69). Πρόκειται για περιοχές με σημαντική φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, οι οποίες υπό την κατάλληλη προβολή και προώθηση αποτέλεσαν πόλο έλξης τους διαρκούς τουρισμού. Έτσι, μετά το 1970 κυρίως, τα χαρακτηριστικά που επικράτησαν αφορούσαν την οργανωμένη παροχή και ανάπτυξη υπηρεσιών και υποδομών αλλά και την εξάρτηση της τοπικής κοινωνίας από τον τουρισμό, η οποία πολλές φορές συνοδευόταν από ποικίλες επιπτώσεις. Στα παραπάνω, καθοριστικός ήταν ο ρόλος των προκαθορισμένων επιλογών των τουριστών κατά τη διάρκεια του ταξιδιού από τα ταξιδιωτικά γραφεία, ή αλλιώς των «οργανωμένων τουριστικών πακέτων». Έτσι διαμορφώθηκε το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού διακοπών (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:78-79). Ωστόσο, το πρότυπο αυτό που επικράτησε για αρκετό χρονικό διάστημα ξεκίνησε να εμπλουτίζεται σημαντικά, κυρίως λόγω των σύγχρονων κοινωνικών και οικονομικών εξελίξεων που διαφοροποίησαν τις ανάγκες των τουριστών και προκάλεσαν την ανάδειξη νέων μορφών τουρισμού. Οι μορφές αυτές στην Ελλάδα καλούνται «Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού» ενώ διεθνώς «Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού» (Alternative forms of Tourism) (Κοκκώσης κ.ά. 2011:70). Η συνολική δραστηριότητα που τις αφορά έχει επικρατήσει διεθνώς ως «Εναλλακτικός Τουρισμός»

(Alternative Tourism). Ο όρος αυτός κατά την Κλάδη-Ευσταθοπούλου (2004:313-314), είναι γενικός και απευθύνεται στη διατήρηση της αυθεντικότητας και πολιτιστικής ταυτότητας των τουριστικών προορισμών, προσδιορίζοντας ήπιες τουριστικές δράσεις και στρατηγικές ειδικών ενδιαφερόντων για αυτούς. Παράλληλα, τονίζει πως ο εναλλακτικός τουρισμός δεν υποκαθιστά τον μαζικό, αλλά αντίθετα οι δύο μορφές είναι θεμιτό να συνυπάρχουν στην τουριστική πραγματικότητα.

Συνοπτικά, παραθέτονται κατά τους Κοκκώση κ.ά.(2011:72-77), μερικές από τις εξελίξεις που συνέβαλαν στην ανάπτυξη των ειδικών μορφών και οδήγησαν σε μία σειρά αλλαγών στην προσφορά τουριστικού προϊόντος:

1. Το νέο καταναλωτικό πρότυπο της μεταπολεμικής περιόδου που απευθύνεται σε διαφορετικό και εξειδικευμένο τουριστικό προϊόν.
2. Η αύξηση ανταγωνισμού των τουριστικών επιχειρήσεων από την ετήσια αύξηση του αριθμού ταξιδιών και του ελεύθερου χρόνου, που οδήγησε στην προσφορά ποικιλίας νέων κινήτρων και δραστηριοτήτων.
3. Το ενδιαφέρον των τουριστών για διαφυγή στην ύπαιθρο, που προέκυψε από την ένταση του σύγχρονου τρόπου ζωής.
4. Η αναζήτηση εμπειριών και η θεώρηση του ταξιδιού ως «πολυσύνθετου καταναλωτικού προϊόντος» από τους επισκέπτες.
5. Η σύγχρονη ευαισθητοποίηση των ταξιδιωτών για το περιβάλλον και την προστασία του.

Σύμφωνα με τον Pearce (1992:15), δεν έχει υιοθετηθεί διεθνώς κάποιος κοινά αποδεκτός ορισμός για τον εναλλακτικό τουρισμό, ούτε έχουν δημιουργηθεί σαφείς συνδέσεις μεταξύ των διαφόρων μορφών του. Ωστόσο, η προώθησή του κρίνεται πολύ σημαντική, μιας και αναμένεται να έχει λιγότερο σοβαρές επιπτώσεις για τους τουριστικούς προορισμούς και τους κατοίκους, χωρίς αυτό να συνεπάγεται τη μείωση των θετικών οικονομικών αποτελεσμάτων του (Butler, 1992:32). Κάτι τέτοιο αποτελεί και τον στόχο όσων εμπλέκονται και αναμένουν θετικά οικονομικά οφέλη από αυτόν. Μερικές διαδεδομένες ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναγράφονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 1: Ειδικές - Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Αγροτουρισμός	Πολιτισμικός Τουρισμός
Αστικός Τουρισμός	Συνεδριακός Τουρισμός
Εκθεσιακός Τουρισμός	Τουρισμός Γκόλφ
Εκπαιδευτικός Τουρισμός	Τουρισμός Θαλάσσιων Σπορ
Θαλάσσιος Τουρισμός	Τουρισμός Θεματικών Πάρκων/Μουσείων
Θρησκευτικός Τουρισμός	Τουρισμός Ιστιοπλοΐας
Ιαματικός/Θεραπευτικός Τουρισμός	Τουρισμός Καζίνο
Κοινωνικός Τουρισμός	Τουρισμός Κρουαζιέρας
Οικοτουρισμός	Τουρισμός Περιπέτειας
Ορειβατικός Τουρισμός	Χιονοδρομικός Τουρισμός

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

2. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ

Ο νησιωτικός χώρος όπως τονίστηκε παραπάνω, συνθέτει ειδική κατηγορία του χώρου η οποία χαρακτηρίζεται από ορισμένες ιδιαιτερότητες. Είναι γεγονός ωστόσο πως αποτελεί και πόλο τουριστική έλξης παγκοσμίως, φαινόμενο που ξεκίνησε στις αρχές του 1960 (Κοκκώσης και Τσάρτας 2001:215). Η τουριστική ανάπτυξη που γνωρίζουν τα νησιά είναι σε θέση είτε να βελτιώσει, είτε να οξύνει τις ιδιαιτερότητές τους, μιας και οι επιπτώσεις της σε διάφορους τομείς ποικίλλουν.

2.1.Οικονομικές Επιπτώσεις Τουρισμού στα Νησιά

Οι οικονομικές ωφέλειες που απορρέουν από την ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου στις νησιωτικές περιοχές, αδιαμφισβήτητα είναι πολύ σημαντικές. Τα νησιά θεωρούνται εδώ και αιώνες ειδυλλιακοί τουριστικοί προορισμοί λόγω της πληθώρας συγκριτικών πλεονεκτημάτων που περιλαμβάνουν. Μερικά από τα κυριότερα, τα οποία συνθέτουν και την καταλληλότητά τους για διακοπές, θεωρούνται η αυθεντικότητα των φυσικών και πολιτιστικών πόρων τους, καθώς και η απόστασή τους από τις πόλεις και την καθημερινότητα (Carlsen and Butler, 2011:1). Ουσιαστικά, ο τουρισμός στα νησιά έχει δυνατότητες για διεθνή ελκυστικότητα και ανάπτυξη, και τα νησιά καθαυτά ανεξαρτήτως του μεγέθους τους, αντιπροσωπεύουν ένα μεγάλο μέρος του τουρισμού και της ανάπτυξής του (Edgell, 1995:17). Έτσι, προτιμώνται συχνά έναντι άλλων τουριστικών προορισμών, και κατά συνέπεια δέχονται και τις θετικές οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού σε μεγάλο βαθμό.

Μερικές από αυτές, όπως αναφέρει ο Fagence (1999:395) για την τουριστική ανάπτυξη των νησιών του Ειρηνικού που ωστόσο αφορούν κάθε νησιωτική περιοχή, είναι η δημιουργία πρόσθετων εισοδημάτων και θέσεων εργασίας για τους νησιώτες, η αναβάθμιση και ο εμπλουτισμός των παρεχόμενων υπηρεσιών που σχετίζονται με το τουριστικό προϊόν, καθώς και η προσέλκυση επενδύσεων.

Δεν είναι λίγες ωστόσο οι φορές που όλα τα παραπάνω ωθούν στην αποκλειστική ενασχόληση με τον εν λόγω κλάδο, δημιουργώντας ένα είδος μονοκαλλιέργειας του. Έτσι, στα νησιά παρατηρούνται φαινόμενα εγκατάλειψης των άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων, όπως της γεωργικής, μειώνοντας την ικανότητά τους για αυτάρκεια και δημιουργώντας ανάγκες για εισαγωγές προϊόντων. Η εξάρτηση αυτή από τον τουρισμό σε συνδυασμό με το ενδεχόμενο μιας ή περισσότερων μη οικονομικά αποδοτικών τουριστικών σεζόν για τα νησιά, ελλοχεύει τον κίνδυνο κατάρρευσης της συνολικής οικονομικής τους βάσης (Κοκκώσης και Τσάρτας 2001:216-218).

Τους μήνες τουριστικής περιόδου, δηλαδή από τον Μάιο ως τον Οκτώβριο, ο πληθυσμός στα νησιά πολλαπλασιάζεται με κορύφωση τον Ιούλιο και τον Αύγουστο. Αποτέλεσμα της πληθυσμιακής αύξησης είναι οι μεγαλύτερες απαιτήσεις σε τεχνικές υποδομές όπως ύδρευσης, αποχέτευσης, ενέργειας αλλά και υποδομές επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων και απορριμμάτων. Η λειτουργία και συντήρηση των υποδομών αυτών, καταλήγει να είναι υψηλού κόστους αφού τους υπόλοιπους μήνες υπολειπώνονται (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:219). Επιπλέον, η πληθυσμιακή αύξηση προκαλεί πιέσεις στη διαθεσιμότητα των υδατικών πόρων. Το πρόβλημα αυτό είναι αρκετά σημαντικό, εφόσον ειδικά το νερό αποτελεί ελλειμματικό πόρο για τα νησιά, και η έλλειψή του περιορίζει την ανάπτυξη δραστηριοτήτων (Σπιλάνης και Βαγιάννη, 2002:9).

Τέλος, ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της νησιωτικότητας που σχετίζεται με τα προαναφερόμενα, είναι το υψηλό κόστος ευκαιριών της νησιωτικής οικονομίας (Σπιλάνης, 1996). Το είδος των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται προσαρμόζεται στον οικονομικό τομέα που έχει ήδη κυριαρχήσει στη νησιωτική παραγωγική βάση (δηλαδή τον τουρισμό). Έτσι δε διερευνάται η περίπτωση το κέρδος από την αξιοποίηση ευκαιριών που αφορούν άλλους παραγωγικούς τομείς να ήταν μεγαλύτερο.

2.2. Κοινωνικές Επιπτώσεις Τουρισμού στα Νησιά

Οι θετικές οικονομικές επιδράσεις του τουρισμού στα νησιά συνέβαλλαν πολλές φορές ουσιαστικά στην ενίσχυση της κοινωνικής ανάπτυξής τους. Συγκεκριμένα, η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος των απασχολούμενων με τον τουρισμό προκάλεσε τόσο αποθάρρυνση της εγκατάλειψης της εκάστοτε νησιωτικής περιοχής, όσο και αύξηση του πληθυσμού της (Κοκκώσης και Τσάρτας 2001:218). Έτσι, προκύπτουν και σημαντικά θετικά αποτελέσματα που αφορούν τη βελτίωση του επιπέδου ζωής και την πορεία προς την κοινωνική ευημερία.

Επιπροσθέτως, οι νησιωτικές κοινωνίες όντας απομονωμένες και γεωγραφικά περιορισμένες, χαρακτηρίζονται από σχέσεις σύσφιξης και από συγκεκριμένα κοινά πολιτισμικά έθιμα και παραδόσεις. Αντίστοιχα, οι επισκέπτες των νησιών προερχόμενοι από διαφορετικούς τόπους, χαρακτηρίζονται από τη δική τους πολιτιστική φυσιογνωμία. Κατά τον Fagence (1999:395), η μίξη της κουλτούρας των νησιωτών με εκείνης των τουριστών-επισκεπτών, θεωρείται θετική κοινωνική επίδραση του τουρισμού στις νησιωτικές περιοχές.

Σημαντικός παράγοντας κοινωνικής ευημερίας για τους νησιώτες είναι η βελτίωση των συνθηκών προσβασιμότητας, που τροφοδοτείται από την αύξηση των ακτοπολικών και αεροπορικών (όπου υπάρχει δυνατότητα) δρομολογίων για την εξυπηρέτηση των τουριστών. Βέβαια η αύξηση αυτή είναι μη μόνιμου χαρακτήρα και αφορά κυρίως τις περιόδους τουριστικής κίνησης, συμβάλλει ωστόσο στη μερική άρση της νησιωτικής απομόνωσης, αφού συνοδεύεται από τη βελτίωση υφιστάμενων ή κατασκευή νέων μεταφορικών υποδομών.

Είναι γεγονός ότι το ενδιαφέρον των επισκεπτών για το παρελθόν και τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες των τόπων που επισκέπτονται, έχει σαν αποτέλεσμα την κατασκευή σχετικών ειδών και προϊόντων και τη διάδοση λαϊκής τέχνης, παραδοσιακής μουσικής και χορών (Βαρβαρέσος, 1998:238). Υπό την προϋπόθεση ότι χαρακτηρίζονται από ποιότητα και αντιπροσωπευτικότητα ως προς το παραδοσιακό τους στοιχείο και δεν παρατηρούνται φαινόμενα «ψεύτικης αυθεντικότητας» (Τσάρτας, 1985:91), η ζήτηση για αυτά είναι σε θέση να προάγει και να ενδυναμώνει την ενασχόληση με παραδοσιακές ασχολίες που λαμβάνουν χώρα στα περισσότερα νησιά, όπως η παραγωγή τοπικών προϊόντων ή η χειροτεχνία, ενισχύοντας έτσι με έναν ακόμη τρόπο την τοπική παράδοση.

Ωστόσο, η τουριστική ανάπτυξη σε μία νησιωτική (και μη) περιοχή μπορεί συχνά να αποτελέσει αντικείμενο εσωτερικών συγκρούσεων για τις κοινωνίες υποδοχής. Ως πρώτο παράδειγμα αναφέρεται η σύγκρουση μεταξύ των νέων και των περισσότερο προσκολλημένων στην παράδοση ντόπιων πληθυσμών, αφού οι πρώτοι τείνουν να υιοθετούν τους τρόπους συμπεριφοράς των τουριστών, που δε συμβαδίζουν πάντοτε με την παράδοση της τοπικής κοινωνίας (Βαρβαρέσος, 1998:235). Ακόμη, κοινωνικές διαφοροποιήσεις μεταξύ της τοπικής κοινωνίας, είναι δυνατόν να προκύψουν και μεταξύ όσων επωφελούνται από τον τουρισμό και των υπολοίπων (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:218). Συχνά, παρατηρείται «διχασμός» ανάμεσα στους κατοίκους που επιθυμούν τη συνέχιση της τουριστικής ανάπτυξης επικαλούμενοι τα οικονομικά της

οφέλη, και σε εκείνους που τη θεωρούν παράγοντα πρόκλησης κοινωνικών προβλημάτων, κάτι που τους οδηγεί στο να την απορρίπτουν, ειδικά όταν πρόκειται για παραδοσιακή κοινωνία (Μοίρα, 2002:42). Η τουριστική ανάπτυξη επομένως είναι σε θέση να δημιουργήσει αντιπαλότητα μεταξύ των κατοίκων και να διαταράξει την κοινωνική τους συνοχή, ο ρόλος της οποίας είναι πολύ σημαντικός για την ευημερία μιας περιοχής, ιδιαίτερα για τα νησιά που το πληθυσμιακό τους μέγεθος είναι περιορισμένο και οι συγκρούσεις της τοπικής κοινωνίας ενδέχεται να αποτελέσουν ανασταλτικό παράγοντα της αναπτυξιακής τους πορείας.

Σημαντικός κίνδυνος για μία τουριστική περιοχή όπως τονίζει ο Βαρβαρέσος (1998:235), είναι η στροφή του νεαρού ηλικιακά ανθρώπινου δυναμικού, καθοδηγούμενου από τα καταναλωτικά πρότυπα, προς τα επαγγέλματα του τουριστικού τομέα, εφόσον παρέχουν μεγαλύτερο εισόδημα από τα γεωργικά. Έτσι παραγκωνίζεται η ενασχόληση με άλλες δραστηριότητες, επίπτωση που πέραν των κοινωνικών, έχει και οικονομικές συνέπειες όπως αναλύθηκε προηγουμένως.

Κλείνοντας, τονίζεται ότι πολλές φορές οι περιοχές υποδοχής τουριστών γίνονται εστίες ανάπτυξης φαινομένων παραβατικότητας, όπως πορνείας ή χρήσης ναρκωτικών (Μοίρα, 2002:45).

2.3.Επιπτώσεις Τουρισμού στο Φυσικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον των Νησιών

Ο νησιωτικός χώρος λόγω της γεωγραφικής του απομόνωσης συγκεντρώνει μοναδικά είδη χλωρίδας και πανίδας καθιστώντας τη συμμετοχή του στην παγκόσμια βιοποικιλότητα ιδιαίτερα σημαντική (UNSD, 1992). Έτσι, η ιδιαιτερότητα του φυσικού περιβάλλοντός του καθιστά κρίσιμη την προστασία του από τυχόν αρνητικές επιπτώσεις τόσο της τουριστικής όσο και άλλων δραστηριοτήτων (Σπιλάνης και Βαγιάννη, 2002:10). Επιπλέον, τα νησιά χαρακτηρίζονται από πλούσιο πολιτιστικό περιβάλλον και πολύτιμους οπτικούς πόρους που τα καθιστούν μοναδικά στοιχεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς (Παπακωνσταντίνου, 2005:164). Στο κεφάλαιο που ακολουθεί αναλύονται οι τρόποι με τους οποίους ο τουρισμός μπορεί να συνεισφέρει ή να παρεμποδίσει την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος των νησιών.

Αρχικά, στις θετικές επιπτώσεις του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον των νησιών συγκαταλέγονται οι δυνητικές ενέργειες για τη διαχείριση των φυσικών τους περιοχών, όπως τονίζει ο Fagence (1999:395) για τις νησιωτικές περιοχές του Ειρηνικού Ωκεανού. Οι ενέργειες αυτές αποσκοπούν στην πρόληψη τυχόν υποβαθμίσεων που μπορεί να προκύψουν από την τουριστική ανάπτυξη. Επιπλέον, ο τουρισμός συμβάλλει θετικά

στην πολιτιστική αναγέννηση, αφού αποτελεί συχνά αιτία πραγματοποίησης δράσεων με σκοπό τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής που τον υποδέχεται (Βαρβαρέσος, 1998:238). Τα παραπάνω προϋποθέτουν ανάλογη διοικητική υποστήριξη και συνεργασία μεταξύ των τοπικών φορέων διαχείρισης του περιβάλλοντος, συμβάλλοντας έτσι και σε θέματα ευαισθητοποίησης της κοινωνίας.

Αν και ο τουρισμός στην αρχή της ανάπτυξής του στα τέλη του 19^{ου} αιώνα θεωρείτο μία δραστηριότητα χωρίς περιβαλλοντικές επιπτώσεις (Σπιλάνης και Βαγιάννη, 2009:175), η όψη της νησιωτικής τουριστικής ανάπτυξης ως παράγοντας περιβαλλοντικής υποβάθμισης στις μέρες μας είναι πολύ σημαντική. Βέβαια, η τουριστική βιομηχανία πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκαλεί, μιας και ο ίδιος ο τουριστικός κλάδος εξαρτάται σημαντικά από το φυσικό περιβάλλον (Miclailidou et al., 2016:499).

Αρχικά, ο παράκτιος χώρος προκαλεί τουριστικό ενδιαφέρον και συγκεντρώνει κατά μήκος του τουριστικές εγκαταστάσεις, όπως ξενοδοχειακές μονάδες, οι οποίες πολλές φορές δεν προβλέπονται από τον σχεδιασμό της περιοχής. Υποβαθμίζεται έτσι σημαντικά το ιδιαίτερο τοπίο των παράκτιων περιοχών (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:160). Το φαινόμενο αυτό αφορά και τη νησιωτική ενδοχώρα, αφού όπως υποστηρίζουν οι Carlsen και Butler (2011:1), δραματικές είναι και οι αλλαγές που υφίσταται το συνολικό τοπίο των νησιών από την κατασκευή υποδομών φιλοξενίας και μεταφοράς προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι επισκέπτες.

Επιπλέον, οι τουριστικές δραστηριότητες επιδρούν άμεσα και έμμεσα στα οικοσυστήματα (Gössling, 2002:283). Λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλές φορές ο τουρισμός κινείται στο πλαίσιο ταξιδιού σε έναν μακρινότερο προορισμό, όπως μπορεί να είναι τα νησιά, αναφέρεται ότι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των μετακινήσεων σε μεγάλες αποστάσεις, μπορεί να αποβούν επιζήμιες για τα οικοσυστήματα (Gössling et al., 2002:209). Ακόμη και μία περισσότερο βιώσιμη μορφή τουρισμού, όπως ο οικοτουρισμός που μπορεί σε τοπικό επίπεδο να απειλεί σε μικρό βαθμό τα οικοσυστήματα, συχνά αγνοεί τις παγκόσμιες περιβαλλοντικές πτυχές του ταξιδιού, που μπορεί να τον καταστήσουν μη βιώσιμο από διεθνή σκοπιά (Gössling et al., 2002:200). Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί πως η έκταση της περιοχής που επηρεάζεται από τον τουρισμό είναι συχνά δύσκολα υπολογίσιμη και δεν αφορά μόνο το άμεσα κτισμένο περιβάλλον. Ως παράδειγμα αναφέρονται οι παράκτιες περιοχές που χαρακτηρίζονται από σημαντικά οικοσυστήματα και συγκεντρώνουν πολλούς επισκέπτες ετησίως, των οποίων οι δραστηριότητες επηρεάζουν μία έκταση περιοχής

σχεδόν αδύνατο να υπολογιστεί (Gössling, 2002:284). Αναφορικά με το πολιτιστικό περιβάλλον, είναι συχνό φαινόμενο κατά τον Τσάρτα (1985:89) μνημεία και χώροι πολιτιστικού ενδιαφέροντος, εκμεταλλευόμενα ως μέσα προσέλκυσης, επισκεπτών να υφίστανται σημαντικές υποβαθμίσεις. Τέλος, η χαρακτηριστική για τα νησιά τάση διάσπαρτης δόμησης κατά μήκος των ακτών, δεν είναι τις περισσότερες φορές συμβατή με την πολιτιστική φυσιογνωμία των παραδοσιακών οικισμών (Κοκκώσης και Τσάρτας 2001:218).

3. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο τουρισμός αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες παγκόσμιες βιομηχανίες στην οποία συμπεριλαμβάνεται μεγάλο μέρος ανθρώπινου δυναμικού και περιβαλλοντικών πόρων. Εξαιτίας του μεγέθους της η τουριστική βιομηχανία χαρακτηρίζεται από σημαντικό περιβαλλοντικό αντίκτυπο, για το μετριασμό του οποίου απαιτείται η εφαρμογή πολιτικών και προγραμματισμού (Patterson, 2016:1). Στο πλαίσιο εύρεσης των πολιτικών αυτών προάγεται η εφαρμογή του βιώσιμου τουρισμού. Συγκεκριμένα, η σημασία της βιωσιμότητας στην ανάπτυξη του τουρισμού είναι καθοριστική, διότι όπως τονίζει ο Narasaiah (2004:34), η απουσία της καθιστά την επίτευξη βασικών στόχων της διεθνούς περιβαλλοντικής πολιτικής (όπως διατήρηση της βιοποικιλότητας και των φυσικών πόρων και πρόληψη της κλιματικής αλλαγής) μη εφικτή. Στο παρόν κεφάλαιο αναλύεται η έννοια και το περιεχόμενο της αειφορίας και του βιώσιμου τουρισμού, με ειδική αναφορά στη σημασία τους για τις νησιωτικές περιοχές.

3.1. Εννοιολογική Προσέγγιση και Βασικές Αρχές

3.1.1. Περί Βιωσιμότητας

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη αποτελεί υποσύνολο της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι αρχές άλλωστε για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού, οι οποίες παρατίθενται παρακάτω (Παγκόσμιο Συνέδριο Λανθαρόττε-Κανάριοι Νήσοι, 1995), πηγάζουν από τις γενικότερες αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης (Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Περιβάλλον-Ρίο, 1992), (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:183) και διατυπώθηκαν λίγα μόλις χρόνια αργότερα από αυτές.

Στο γενικότερο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, ο όρος «βιωσιμότητα» χρησιμοποιείται ως ένα μέσο γεφύρωσης μεταξύ της ανάπτυξης και του περιβάλλοντος. Για να χαρακτηρίζεται ένα οικοσύστημα από βιωσιμότητα, προσδιορίζεται η μέγιστη δυνατή ποσότητα άντλησης του συνόλου των φυσικών πόρων που θεωρούνται συστατικά μέρη του (Rogers et al, 2008:22). Για την πιο ακριβή κατανόηση του όρου,

παρατίθεται ο ορισμός της Έκθεσης της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Brundtland) για την αειφόρο ανάπτυξη ως: *«η ανάπτυξη η οποία καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες»* (WCED, 1987 στο European Community,1993:12).

Μία ακόμη απόδοση του όρου «αειφόρος» δίνεται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και το Πρόγραμμά της σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη. Σύμφωνα με αυτή, ο όρος *«δηλώνει μία πολιτική και στρατηγική για μία συνεχή και κοινωνική ανάπτυξη, που δεν οδηγεί σε καταστροφή του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, από τους οποίους εξαρτώνται οι ανθρώπινες δραστηριότητες»* (European Community,1993:12).

3.1.2. Περί Βιώσιμου Τουρισμού

Η συνεισφορά του τουρισμού και των προοπτικών που παρουσιάζει στη βιώσιμη ανάπτυξη θεωρείται πολύ σημαντική. Το γεγονός αυτό αποδίδεται τόσο στο ότι ο τουρισμός ως κλάδος εμφανίζει ανάπτυξη και αυξημένη δυναμική, ενδυναμώνοντας τις τοπικές οικονομίες των προορισμών που τον δέχονται, αλλά και στην ιδιαίτερη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των καταναλωτών, της βιομηχανίας, του περιβάλλοντος και των τοπικών κοινωνιών μέσω αυτού (UNEP and WTO, 2005:9).

Έτσι, αναπτύχθηκε ο όρος «βιώσιμος τουρισμός». Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO), «βιώσιμος» είναι *«ο τουρισμός ο οποίος λαμβάνει πλήρως υπόψη τις τρέχουσες και μελλοντικές του οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, αντιμετωπίζοντας τις ανάγκες των επισκεπτών, της βιομηχανίας, του περιβάλλοντος και των κοινοτήτων υποδοχής»* (UNEP and WTO, 2005:12), ενώ τονίζεται πως στην περίπτωση που οι ανωτέρω επιπτώσεις και ανάγκες συμπεριλαμβάνονται στον σχεδιασμό, στην ανάπτυξη και στη λειτουργία του τουρισμού, τότε η βιωσιμότητά του ενισχύεται. Επιπλέον, κατά τους Σπιλάνη και Βαγιάννη (2009:177), ως *«βιώσιμος τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός εκείνος που με τις υψηλές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές αποδόσεις, συμβάλει στην υψηλότερη δυνατή ευημερία και της περιοχής υποδοχής μακροχρόνια»*, θεωρώντας ως μη-βιώσιμο τον τουρισμό μιας περιοχής που χαρακτηρίζεται από χαμηλές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές αποδόσεις.

Η ανάγκη για την υιοθέτηση πολιτικών βιώσιμου τουρισμού κρίνεται ολοένα και περισσότερο επιτακτική, ενώ κατά τον Narasaiah (2004:35) ο βιώσιμος τουρισμός

σηματοδοτεί το ξεκίνημα για μια διεθνώς προσανατολισμένη προσπάθεια διατήρησης της φυσικής ομορφιάς του πλανήτη για τις επόμενες γενιές. Η Patterson (2016:6) μάλιστα, αναμένει πως το πεδίο του θα γίνει περισσότερο περίπλοκο, κάτι το οποίο αποδίδει στο ότι μελλοντικά, πέρα από την αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ του τριπτύχου οικονομία-κοινωνία-περιβάλλον, θα χρειαστεί να συνυπολογιστεί και η συνεισφορά του στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Η σχέση μεταξύ τουρισμού και κλιματικής αλλαγής είναι αμφίδρομη, αφού από τη μία εκείνη έχει επιπτώσεις σε αυτόν, και από την άλλη ο τουρισμός μπορεί να συμβάλει στη μείωση των επιπτώσεων της (UNEP and WTO, 2005:13). Η συμβολή αυτή κατά την Patterson (2016:7) μπορεί να υλοποιηθεί μέσω της ευαισθητοποίησης των τουριστών σχετικά με το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των -εναέριων κυρίως- μέσων μαζικής μεταφοράς που χρησιμοποιούν για τα ταξίδια τους, αλλά και μέσω της υποστήριξης των οργανισμών που προάγουν βιώσιμες πρακτικές, όπως τη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου.

Οι βασικές αρχές του βιώσιμου τουρισμού που διατυπώθηκαν με τη μορφή Χάρτας το 1995 (Παγκόσμιο Συνέδριο Λανθαρόττε, Κανάριοι Νήσοι, Ισπανία), είναι οι ακόλουθες (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:183-185).

- Επίτευξη μιας περιβαλλοντικά φιλικής, οικονομικά βιώσιμης και κοινωνικά δίκαιης τουριστικής ανάπτυξης.
- Εναρμόνιση τουρισμού με το φυσικό, πολιτισμικό και ανθρώπινο περιβάλλον.
- Μέριμνα τουρισμού για τις επιπτώσεις του στην πολιτισμική κληρονομιά και στις τοπικές παραδόσεις των κοινωνιών.
- Συμμετοχή σε δράσεις και εφαρμογή μηχανισμών συντονισμού από τους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς σε όλα τα επίπεδα (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό κ.λπ.).
- Διατήρηση του τουριστικού προορισμού και της εξυπηρέτησης τουριστών στη λογική της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.
- Διεύρυνση ευκαιριών και μέγιστη δυνατή οικονομική συμβολή για τις τοπικές κοινωνίες.
- Βελτίωση ποιότητας ζωής και κοινωνικοπολιτισμικός εμπλουτισμός για τους προορισμούς.

- Δράσεις ολοκληρωμένου σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης από την κεντρική διοίκηση, την τοπική αυτοδιοίκηση και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ).
- Δράσεις περιβαλλοντικής προστασίας και ανάδειξης με ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού κόστους στις τουριστικές επενδύσεις και παρεμβάσεις.
- Ιδιαίτερη μέριμνα στις περιβαλλοντικά και πολιτισμικά ευαίσθητες περιοχές.
- Προτεραιότητα στις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού που σέβονται το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και συμβάλουν στην προαγωγή της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.
- Διάδοση και ανταλλαγή εμπειριών και γνώσης για δράσεις και τεχνολογίες που ενσωματώνουν τον τουρισμό στη στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης.
- Υποστήριξη και προώθηση περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων διαχείρισης τουρισμού.
- Απόδοση προσοχής στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των μεταφορών, στην αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας και στη διαχείριση των αποβλήτων.
- Υιοθέτηση και εφαρμογή μιας περιβαλλοντικά φιλικής δεοντολογίας από όλους τους δρώντες στον τουρισμό.
- Συνολική ευαισθητοποίηση για την εφαρμογή των παραπάνω.

Κλείνοντας για τον βιώσιμο τουρισμό, αξίζει να αναφερθεί πως κατά την προσπάθεια εφαρμογής του παρουσιάζονται σημαντικά προβλήματα. Αρχικά, όπως τονίστηκε παραπάνω από την Patterson χαρακτηρίζεται από περιπλοκότητα. Κατά τον Weaver (2006:19-22), η περιπλοκότητά του πηγάζει από το γεγονός πως το ίδιο το τουριστικό σύστημα είναι περίπλοκο, αφού οι δραστηριότητές και οι επιπτώσεις του δεν οριοθετούνται ξεκάθαρα. Ο ίδιος, στα προβλήματα του βιώσιμου τουρισμού προσθέτει πως η σπουδαιότητα της εφαρμογής του δεν αναγνωρίζεται από όλους ως απαραίτητη, κάτι που την καθιστά μη ευέλικτη. Η αντιμετώπιση των προαναφερθέντων αλλά και άλλων προβλημάτων που αντιμετωπίζει η εφαρμογή βιώσιμου τουρισμού καθίσταται αναγκαία μιας και όπως διευκρινίζει η Κλάδη- Ευσταθοπούλου (2004:312) ο σύγχρονος τουρισμός πρέπει να είναι βιώσιμος.

3.2. Βιώσιμη Ανάπτυξη Νησιωτικών Περιοχών

Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια ο νησιωτικός χώρος χαρακτηρίζεται από μία σειρά ιδιαιτεροτήτων οι οποίες διαμορφώνουν ένα συγκεκριμένο αναπτυξιακό μοντέλο για τα νησιά. Το μοντέλο αυτό απέχει κατά πολύ από εκείνο που επικρατεί στον 20^ο αιώνα το οποίο στηρίζεται στην ομοιόμορφη παραγωγή μεγάλης κλίμακας, στη διαμόρφωση οικονομιών συγκέντρωσης και οικονομικής αποτελεσματικότητας, αλλά και στην κατανομή των πόρων κατά βέλτιστο τρόπο (Σπιλάνης, 1996). Αυτή η ασυμβατότητα μεταξύ των δύο μοντέλων συχνά συμβάλλει στη συρρίκνωση της παραγωγικής βάσης των νησιών και τα καθιστά μη ελκυστικά για δημόσιους και ιδιωτικούς επενδυτές. Κατά τους Σπιλάνη κ.ά. (2005a:105), η μη ελκυστικότητα οδηγεί τόσο στη μη προσέλκυση νέων δραστηριοτήτων, αλλά και στην απώλεια των υφιστάμενων. Έτσι, η υιοθέτηση μιας στρατηγικής βιώσιμης νησιωτικής ανάπτυξης θέτοντας ως στόχο τη βελτίωση της ελκυστικότητας, θα συμβάλλει στη συγκράτηση του νησιωτικού πληθυσμού και στην περαιτέρω ανάπτυξη των υπαρχόντων και νέων δραστηριοτήτων (Σπιλάνης, 2003 στο Σπιλάνης κ.ά. 2005a:105).

Οι ίδιοι θεωρούν πως η βιώσιμη ανάπτυξη του νησιωτικού χώρου πρέπει να ενσωματώνει τα παρακάτω:

1. Ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών
2. Παραγωγή ιδιότυπων αγροτικών προϊόντων
3. Σχεδιασμό προγραμμάτων με στόχο τη βελτίωση της ελκυστικότητας

(Σπιλάνης κ.ά., 2005a:107).

Μία πιο σύντομη εννοιολογική προσέγγιση δίνεται από τον Παπακωνσταντίνου (2005:168), κατά τον οποίο η βιώσιμη ανάπτυξη των νησιωτικών περιοχών *«περιλαμβάνει μία ήπια και ισορροπημένη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, η οποία σέβεται τις ιδιαίτερες συνθήκες τους και δεν καταστρέφει το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον, ούτε αναιρεί τα βασικά παραδοσιακά χαρακτηριστικά τους»*.

Η πρώτη ολοκληρωμένη προσέγγιση πάνω στο θέμα της αιεφόρου ανάπτυξης των μικρών αναπτυσσόμενων κρατών (στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και η βιώσιμη νησιωτική ανάπτυξη), πραγματοποιήθηκε στο Μπαρμπάντος το 1994 από τα Ηνωμένα Έθνη με τη μορφή Συνδιάσκεψης. Μέσα από αυτήν, υιοθετήθηκε το κείμενο της «Διακήρυξης του Μπαρμπάντος» στο οποίο το πρώτο μέρος αναδεικνύεται η σημασία του κοινωνικού παράγοντα στην ανάπτυξη των νησιωτικών περιοχών, ενώ στο δεύτερο μέρος αναλύονται τα προβλήματα που αυτές αντιμετωπίζουν. Επίσης, στο

δεύτερο μέρος, επισημαίνεται πως η ολοκληρωμένη στρατηγική για την αειφορία των νησιωτικών περιοχών, πρέπει να έχει ως στόχους την υγεία των κατοίκων και την ορθολογική και βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος (Τσάλτας, 2005:72-74).

Βέβαια, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης των νησιωτικών περιοχών δεν μπορεί παρά να ενσωματώνει και την τουριστική δραστηριότητα, αφού έχει αποδειχτεί πως συχνά ο τουρισμός προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις για τα νησιά. Οι Carlsen και Butler (2011:2) αναφέρουν πως ακόμη και στην περίπτωση που ο τουρισμός αποφέρει οφέλη, η κατανομή τους αποτελεί ένα πρόσθετο πρόβλημα για το νησιωτικό χώρο. Κάτι τέτοιο ωστόσο δε σημαίνει πως οι επιπτώσεις αυτές δεν είναι αντιμετωπίσιμες. Οι ίδιοι άλλωστε, διευκρινίζουν πως υπάρχουν περιπτώσεις νησιών που ανταποκρίνονται επιτυχώς τις προκλήσεις του τουρισμού με τρόπους που τα τοποθετούν σε μία πορεία προς τη βιωσιμότητα (Carlsen and Butler 2011:3). Επίσης, αμελητέο δεν μπορεί να θεωρηθεί το γεγονός πως τα νησιά αποτελούν ειδική περίπτωση τουριστικών προορισμών και πως πολλές φορές ο τουρισμός είναι η μοναδική δυνατότητα για ανάπτυξή τους (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:215).

Επομένως, ο τουρισμός πρέπει να είναι ενταγμένος στη στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης, ειδικά για την περίπτωση νησιωτικών περιοχών, αναπτυσσόμενος σε ένα πλαίσιο μη προσβολής του ευαίσθητου φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, από το οποίο χαρακτηρίζεται ο νησιωτικός χώρος, και συμβαλλόμενος στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της ανάπτυξης των τοπικών κοινοτήτων (Κλάδη-Ευσταθοπούλου 2004:311-312). Βέβαια, η επίτευξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στα νησιά δεν είναι εύκολη, αφού για την εφαρμογή της πρέπει να αντιμετωπιστούν ποικίλα εξωτερικά, εσωτερικά και περιβαλλοντικά εμπόδια. Ενδεικτικά αναφέρονται η εξάρτηση από τους εισαγωγείς προϊόντων, η εγκατάλειψη των παραδοσιακών ασχολιών και η ευαισθησία των χερσαίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων (McElroy and de Albuquerque, 2002:16-20).

Ωστόσο, παρά τις δυσκολίες στην εφαρμογή, η υιοθέτηση μιας πολιτικής βιώσιμης (τουριστικής) ανάπτυξης για τα νησιά, καθίσταται αναγκαία και πρέπει να τεθεί σε άμεση προτεραιότητα, αρχικά περιορίζοντας τους παράγοντες που οδηγούν στη νησιωτικότητα αφού αποτελεί «μόνιμο στοιχείο που επηρεάζει αρνητικά, άμεσα και έμμεσα, την έλλειψη ελκυστικότητας των νησιών και στη συνέχεια, τις επιδόσεις τους όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη» (Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου, 2012a).

4. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η Ελλάδα θεωρείται κατεξοχήν θαλάσσια χώρα λόγω της γεωγραφικής της θέσης στη Μεσόγειο Θάλασσα, αλλά και νησιωτική, λόγω του πλήθους νησιών που περιλαμβάνει. Συγκεκριμένα, τα κατοικημένα νησιά της αντιστοιχούν σε 112, ενώ τα ακατοίκητα αντιστοιχούν σε εκατοντάδες (Spilanis and Vayanni 2004:274). Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι από τα 15.000 χιλιόμετρα της ακτογραμμής της, το 40% ανήκει στα νησιά της (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου, 2013:50). Λόγω των σημαντικών πόρων που διαθέτουν τα νησιά, όπως οι ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες και το πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον (Κοκκώσης και Τσάρτας 2001:216), προσελκύουν το τουριστικό ενδιαφέρον και συμβάλουν έτσι στο να καταστήσουν την Ελλάδα μία από τις πιο τουριστικά ανταγωνιστικές χώρες, καταλαμβάνοντας το έτος 2013 την 15^η θέση αναφορικά με τις τουριστικές αφίξεις παγκοσμίως (WEF, 2015:363). Έτσι, τόσο η μελέτη της δομής και της δυναμικής των νησιών της Ελλάδας, όσο και η τουριστική τους φυσιογνωμία για τα οποία γίνεται αναφορά στο κεφάλαιο αυτό, αποκτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

4.1. Δομή και Δυναμική Ελληνικού Νησιωτικού Χώρου

Πληθυσμός

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Ελλάδα αποτελεί νησιωτική χώρα περιλαμβάνοντας τα εξής νησιωτικά συμπλέγματα: Δωδεκάνησα, Επτάνησα, Κυκλάδες, Νησιά Βορειανατολικού Αιγαίου, Νησιά Αργοσαρωνικού, Βόρειες Σποράδες, Νησιά Περιφέρειας Κρήτης και Νησιά γύρω από την Εύβοια.

Με τον συνολικό αριθμό των νησιών της να αντιστοιχεί σε 3.000, η Ελλάδα αποτελεί την πιο νησιωτική χώρα στη Μεσόγειο (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου 2013:51). Το 14,9% της έκτασης αλλά και το 12,06% του πληθυσμού της συγκεντρώνεται στις τέσσερις αποκλειστικά νησιωτικές της Περιφέρειες, δηλαδή στο Βόρειο και Νότιο Αιγαίο, τα Ιόνια Νησιά και την Κρήτη (Σπιλάνης κ.ά., 2011:10). Για αυτές τις νησιωτικές Περιφέρειες, ακολουθεί πίνακας διαχρονικής εξέλιξης του μόνιμου πληθυσμού τους.

Πίνακας 2: Μόνιμος Πληθυσμός Νησιωτικών Περιφερειών Ελλάδας

Περιγραφή	Μόνιμος Πληθυσμός			Μεταβολή	
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.223.392	10.934.097	10.815.197	6,95%	-1,09%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ (Έδρα: Μυτιλήνη,η)	201.390	199.231	205.235	-1,07%	3,01%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ (Έδρα: Ερμούπολις,η)	255.192	308.975	298.462	21,08%	-3,40%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ (Έδρα: Κέρκυρα,η)	189.430	207.855	209.608	9,73%	0,84%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ (Έδρα: Ηράκλειον,το)	536.805	623.065	594.368	16,07%	-4,61%
Σύνολο	1.182.817	1.339.126	1.307.673	13,21%	-2,35%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2016b, Ιδία Επεξεργασία

Κατά την τελευταία απογραφική δεκαετία, παρατηρείται μείωση του νησιωτικού πληθυσμιακού μεγέθους, ενώ την αμέσως προηγούμενη είχε σημειωθεί αύξηση κατά μεγαλύτερο ποσοστό από το αντίστοιχο της Χώρας. Πιο συγκεκριμένα, τη δεκαετία 1991-2001 η μόνη νησιωτική Περιφέρεια της Χώρας που παρουσιάζει πληθυσμιακή μείωση είναι το Βόρειο Αιγαίο. Παρόμοια τάση παρουσίασαν και άλλες Περιφέρειες της Ευρώπης στα τέλη της δεκαετίας αυτής, η οποία ήταν αποτέλεσμα κυρίως της αρνητικής φυσικής ισορροπίας (ESPON, 2010:23). Η επόμενη δεκαετία παρουσιάζει μία λιγότερο θετική εικόνα. Είναι γεγονός πως ο ελληνικός νησιωτικός χώρος και ιδιαίτερα το δυναμικό του μέρος, αντιμετωπίζει πληθυσμιακή συρρίκνωση. Οι κυριότερες αιτίες της μείωσης αυτής οφείλονται στα προβλήματα εγκατάλειψης με τα οποία ήρθε αντιμέτωπος τις πιο πρόσφατες δεκαετίες, όπως η τεχνολογική εξέλιξη που επηρέασε τις τοπικές οικονομίες και τις μεταφορές, η μετανάστευση στα αστικά κέντρα της Χώρας, αλλά και οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις (Κοκκώσης και Μέξα, 2002:82). Επιπλέον, στο πλαίσιο πληθυσμιακής συρρίκνωσης, πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις του ελληνικού και ευρωπαϊκού νησιωτικού χώρου που επηρέασαν αρνητικά την ελκυστικότητά του, η ύπαρξη των οποίων επιβεβαιώνεται ήδη από το 2005 από τους Σπιλάνη κ.ά. (2005a:107).

Κοινωνικο-Οικονομικές Εξελίξεις

Η φυσιογνωμία των ελληνικών νησιωτικών περιοχών παρουσιάζει ποικιλομορφία που οφείλεται τόσο στην πολυδιάσπασή τους, όσο και στη διαφορετικότητα των τοπικών συνθηκών και κοινωνικο-οικονομικών επιδράσεων και εξελίξεων (Κοκκώσης, 2000:425). Η διαφορετικότητα αυτή επιβεβαιώνεται από την εξέταση κοινωνικοοικονομικών μεγεθών (όπως το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)), η ανεργία ή η φυσική κίνηση) των νησιωτικών Περιφερειών για τις προηγούμενες δεκαετίες ('80-'90). Σύμφωνα με στοιχεία που παραθέτει ο Σπιλάνης (2003:188-190) για τα παραπάνω μεγέθη των προηγούμενων ετών, το Νότιο Αιγαίο

εμφανίζει δυναμικές εξελίξεις, η Κρήτη κυμαίνεται σε επίπεδα κοντά στους αντίστοιχους εθνικούς μέσους όρους, τα νησιά του Ιονίου παρουσιάζουν μικρότερους δείκτες με θετικές ωστόσο μεταβολές, σε αντίθεση με τα νησιά του Βορείου Αιγαίου που με εξαίρεση το τέλος της δεκαετίας του '90 παρουσίαζαν αρνητικές μεταβολές.

Ως πιο πρόσφατο παράδειγμα της διαφοροποίησης αυτής μεταξύ των οικονομικών μεγεθών στις νησιωτικές Περιφέρειες της Χώρας, χρησιμοποιείται το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σύμφωνα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ, 2014). Παρατηρείται πως παρά το γεγονός ότι όλες οι Περιφέρειες της Χώρας παρουσίασαν θετική μεταβολή κατά τη δεκαετία 2001-2011, οι νησιωτικές Περιφέρειες (πλην της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου), παρουσίασαν μερικές από τις μικρότερες θετικές μεταβολές. Αντίθετα, το Βόρειο Αιγαίο, όχι μόνο μετέβαλε θετικά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του, αλλά ξεπέρασε κατά πολύ την αντίστοιχη εθνική μεταβολή, μην αποτελώντας οριακά την Περιφέρεια που σημείωσε τη μεγαλύτερη θετική μεταβολή.

Πίνακας 3: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ Ελληνικών Περιφερειών (σε ευρώ)

Περιφέρειες	Κατά Κεφαλή ΑΕΠ		
	2001	2011	Μεταβολή (2001-2011)
Στερεά Ελλάδα	14.804	16.510	11,52%
Ιόνια Νησιά	14.216	16.633	17,00%
Κρήτη	12.913	15.465	19,76%
Νότιο Αιγαίο	16.174	19.748	22,10%
Θεσσαλία	10.888	13.328	22,41%
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	10.701	13.320	24,47%
Ήπειρος	10.668	13.328	24,93%
Κεντρική Μακεδονία	11.628	14.600	25,56%
Πελοπόννησος	11.687	14.942	27,85%
Δυτική Ελλάδα	10.503	13.940	32,73%
ΕΛΛΑΔΑ	14.011	18.643	33,05%
Δυτική Μακεδονία	12.314	16.908	37,31%
Βόρειο Αιγαίο	10.253	14.669	43,07%
Αττική	17.701	25.380	43,38%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2014, Ιδία Επεξεργασία

Αναφορικά με τους παραγωγικούς τομείς στον ελληνικό νησιωτικό χώρο, ιδιαίτερη δυναμική παρουσιάζει ο τριτογενής αφού παρατηρείται υπερσυγκέντρωση τουριστικής δραστηριότητας σε αυτόν συγκριτικά με την ηπειρωτική χώρα. Η ενασχόληση με τον πρωτογενή τομέα, λόγω μιας σειράς παραγόντων (μικρός κλήρος, περιορισμένοι φυσικοί πόροι, γήρανση του πληθυσμού και μη υψηλά επίπεδα ανταγωνιστικότητας παραγόμενων προϊόντων), φθίνει διαχρονικά (Λαγός και Σταματίου, 2004:549). Κατά τον Σπιλάνη (2003:192) ο τουρισμός διαμορφώνει και την εξέλιξη του δευτερογενούς τομέα, αφού κλάδοι με τους οποίους συνδέεται, όπως οι κατασκευές και η παραγωγή

νερού και ηλεκτρισμού παρουσιάζουν αύξηση, ενώ ο κλάδος της μεταποίησης δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος. Τέλος, υποστηρίζει πως ο τριτογενής τομέας είναι ο περισσότερο σταθερός ως προς τις μεταβολές του και εμφανίζει αυξητική πορεία. Αναλυτικότερα ο τριτογενής και συγκεκριμένα ο τουρισμός των ελληνικών νησιωτικών περιοχών αναλύονται στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

Πέρα από τα συνολικά συμπεράσματα για τη δομή και τη δυναμική των ελληνικών νησιωτικών περιοχών που παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο αυτό, ο Σπιλάνης (2003:190) τονίζει πως πρέπει να ληφθούν υπόψη και θέματα ανισοτήτων, τα οποία διαφαίνονται όταν εξεταστούν σε μικρότερη κλίμακα από την Περιφερειακή (π.χ. επίπεδο νησιού). Ο ελληνικός νησιωτικός χώρος έχει ανάγκη την υιοθέτηση πολιτικών που ενσωματώνουν τις ανισότητες αυτές, και λόγω της ευαισθησίας του όπως αναφέρουν οι Μπεριάτος και Παπαγεωργίου (2013:68), πρέπει να χαραχθεί μία «μακρόπνοη στρατηγική», προκειμένου να αξιοποιηθεί, αλλά και να διασωθεί από τυχόν κινδύνους.

4.2. Τουρισμός στον Ελληνικό Νησιωτικό Χώρο

Οι διαφορετικές περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που παρουσιάζουν τα διάσπαρτα νησιωτικά συγκροτήματα της Ελλάδας, καθιστούν τα ελληνικά νησιά ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς (Coccossis, 2004:116). Πιο συγκεκριμένα, προσελκύουν σημαντικό αριθμό τουριστών λόγω της ελκυστικότητας του φυσικού τους τοπίου, των πολιτιστικών τους στοιχείων, της γεωγραφικής τους ιδιαιτερότητας, αλλά και της δυνατότητας για εύκολη μετακίνηση μεταξύ τους (Κοκκώσης και Μέξα, 2002:82).

Η ελκυστικότητα των ελληνικών νησιών, επιβεβαιώνεται από την προσέλκυση τουριστικών επενδύσεων. Αναφέρεται πως οι νησιωτικές Περιφέρειες της Χώρας συγκεντρώνουν λίγο περισσότερο από το μισό του συνολικού ξενοδοχειακού δυναμικού της. Συγκεκριμένα, το έτος 2016 το 50,9% της συνολικής ξενοδοχειακής υποδομής της Χώρας συγκεντρώνεται στις νησιωτικές Περιφέρειες, ποσοστό που μία δεκαετία νωρίτερα (2006), αντιστοιχούσε σε 51,9% (ΞΕΕ, 2017). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως σε όλες τις Περιφέρειες η ξενοδοχειακή υποδομή αυξήθηκε κατά τη δεκαετία αυτή, ακολουθώντας την πορεία της Χώρας, με εξαίρεση τα νησιά του Βορείου Αιγαίου.

Η σπουδαιότητα του κλάδου για τα ελληνικά νησιά ήταν μεγάλη και κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, αφού τα τουριστικά νησιά (Θήρα, Μύκονος, Πάρος, Ρόδος, Κέρκυρα κ.ά.), γνώρισαν έντονη οικονομική ανάπτυξη, ενώ νησιά μεγαλύτερης έκτασης με αγροτική παραγωγική βάση (Νάξος, Λέσβος, Λευκάδα, Κάρπαθος,

Κεφαλονιά κ.ά.) ή άλλα πολύ μικρότερα (Δονούσα, Κουφονήσια, Φούρνοι κ.ά.), παρουσίασαν στασιμότητα στην οικονομία τους, ή και ύφεση (Κοκκώσης, 2000:427).

Γενικότερα, το ελληνικό τουριστικό προϊόν (που περιλαμβάνει και τα ελληνικά νησιά), όπως στους περισσότερους Μεσογειακούς προορισμούς τις τελευταίες δεκαετίες, εκπροσωπείται από το πρότυπο του μαζικού τουρισμού. Βασικά χαρακτηριστικά του προτύπου αυτού είναι η παραλία, ο ήλιος και η θάλασσα, ενώ χαρακτηρίζεται επίσης από συσσώρευση σε συγκεκριμένες περιοχές και έντονα εποχική ζήτηση (Ιούνιος-Σεπτέμβριος) (Κοκκώσης κ.ά., 2011:39-40). Η ελληνική τουριστική πολιτική προέβαλλε και προώθησε μονοσήμαντα αυτό το πρότυπο, κατατάσσοντας την Ελλάδα στις χώρες που «μονοκαλλιεργούν» το πρότυπο μαζικού τουρισμού διακοπών ήλιου και θάλασσας (Τσάρτας, 2010:316).

Οι Graci και Dodds (2010:7) θεωρούν πως το συγκεκριμένο πρότυπο χαρακτηρίζεται από τουρισμό χαμηλών αποδόσεων που συνοδεύεται από υπερβολική χρήση φυσικών πόρων, αποδίδοντας εν τέλει ελάχιστα οικονομικά οφέλη στις τοπικές κοινωνίες. Έτσι, τα περιορισμένα οικονομικά οφέλη και οι σημαντικές περιβαλλοντικές πιέσεις που ήταν αποτέλεσμα του συμβατικού αυτού προτύπου για τα ελληνικά νησιά, απέτυχαν να προάγουν την βιωσιμότητά τους (Spilanis and Vayanni, 2004:269). Γενικά παρατηρείται απουσία συντονισμού στις προσπάθειες εφαρμογής δράσεων και πολιτικών διαχείρισης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που δημιουργεί ο μαζικός τουρισμός (Τσάρτας, 2010:315). Πέραν των οικονομικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων του μοντέλου, η μαζικοποίηση που θεωρείται και αυτή άμεση απόρροιά του, οδήγησε σε πολεοδομικούς σχηματισμούς σε πολλές περιπτώσεις νησιών. Συγκεκριμένα, οι παράκτιες ζώνες αστικοποιήθηκαν, καθώς συγκεντρώθηκαν σε αυτές τουριστικές εγκαταστάσεις χωρίς να συνάδουν με το λοιπό δομημένο νησιωτικό περιβάλλον. Αποτέλεσμα ήταν η αλλοίωση της τοπικής αρχιτεκτονικής ταυτότητας των παραδοσιακών οικισμών και των μικρών νησιωτικών θέρετρων (Λαγός και Σταματίου, 2004:546-547). Επομένως, σε κάθε περίπτωση η επιμονή στην παραγωγή του συγκεκριμένου προτύπου δε βοηθά τα ελληνικά νησιά να αναπτύξουν ένα τουριστικό μοντέλο με βιώσιμες προοπτικές.

Έτσι, πρέπει να αναπτυχθούν νέες μορφές τουρισμού που θα είναι είτε οικονομικά βιώσιμες, είτε φιλικές προς το περιβάλλον, είτε και τα δύο. Η ένταση αυτών των δύο χαρακτηριστικών δεν είναι η ίδια για όλες τις νέες μορφές, είναι ωστόσο μεγαλύτερη από την αντίστοιχη του μαζικού τουρισμού (Spilanis and Vayanni, 2004:272). Πρόκειται για τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού που αναλύονται σε

προηγούμενο κεφάλαιο, οι οποίες στην Ελλάδα παρέμειναν στο περιθώριο την ίδια εποχή που σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες γνώριζαν ανάπτυξη αρκετά έτη πριν (Τσάρτας, 2010:316). Ωστόσο, είτε στην περίπτωση που αυτές αναπτύσσονται, είτε στην περίπτωση που διατηρείται ο μαζικός τουρισμός, η Κλάδη-Ευσταθοπούλου (2004:323) τονίζει πως το ζητούμενο είναι η ενσωμάτωση της αειφορίας στον τομέα του τουρισμού, μέσω της προσέγγισής του με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ- ΑΝΑΛΥΣΗ

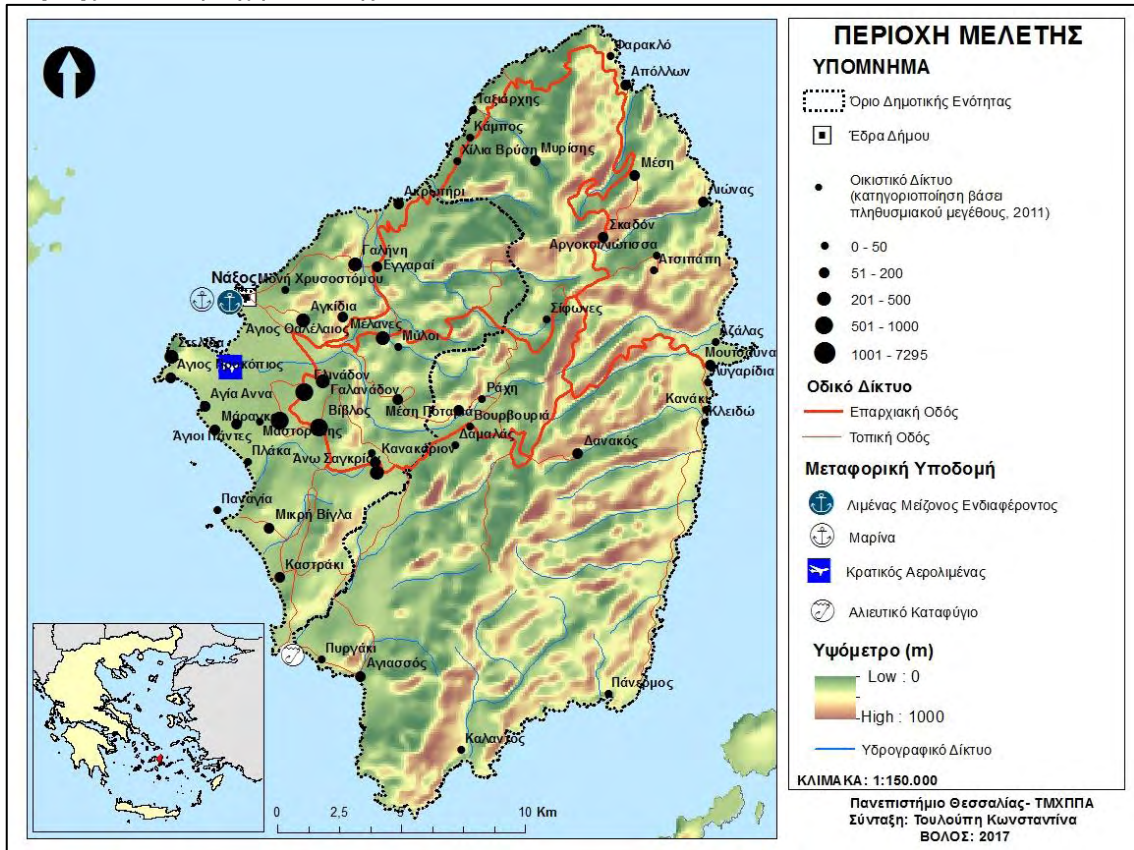
5. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το νησί της Νάξου αποτελεί την περιοχή μελέτης της παρούσας εργασίας. Ανήκει στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων, των οποίων και αποτελεί το μεγαλύτερο νησί. Έχει ελλειψοειδές σχήμα και ο περίπλους της είναι 44ν.μ. Βρίσκεται στο κέντρο του Αιγαίου πελάγους και συγκεκριμένα, ανατολικά της νήσου Πάρου και νοτιοανατολικά του Πειραιά, απέχοντας από αυτόν 103ν.μ. (Πάντειο Πανεπ. Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και ΙΠΑ, 2012).

Διοικητικά υπάγεται στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου με έδρα την Ερμούπολη Σύρου και στην Περιφερειακή Ενότητα Νάξου. Ακόμη, αποτελεί έδρα του Δήμου Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, ο οποίος περιλαμβάνει επίσης τα νησιά Δονούσα, Κουφονήσια, Κέρος, Σχοινούσα και Ηρακλειά, σύμφωνα με τη διοικητική διαίρεση του Ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α/2010). Το νησί αποτελείται από τις Δημοτικές Ενότητες (ΔΕ) (πρώην Δήμους) Νάξου και Δρυμαλίας με εκτάσεις 126,96 τ.χλμ. και 302,83 τ.χλμ. αντίστοιχα (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014). Έδρα του Δήμου είναι η Χώρα της Νάξου, που βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της ΔΕ Νάξου. Πέρα από τη Χώρα, η ΔΕ Νάξου επίσης περιλαμβάνει τις Δημοτικές Κοινότητες (ΔΚ) Νάξου και Αγ. Αρσενίου και τις Τοπικές Κοινότητες (ΤΚ) Βίβλου, Γαλανάδου, Γαλήνης, Γλινάδου, Εγγαρών, Κινιδάρου, Μελάνων, Ποταμιάς και Σαγκρίου. Τέλος, η ΔΕ Δρυμαλίας, περιλαμβάνει τις ΔΚ Απεράθου και Φιλωτίου και τις ΤΚ Δαμαριώνα, Δανακού, Κεραμωτής, Κορωνίδος, Κορώνου, Μέσης, Μονής, Σκαδού και Χαλκείου (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013-2014). Παρατηρείται συγκέντρωση των οικισμών στο δυτικό και κεντρικό τμήμα του νησιού.

Στο εσωτερικό του νησιού το ανάγλυφο είναι ορεινό και διασχίζεται από ορεινό όγκο, με υψηλότερο υψόμετρο την κορυφή του όρου Ζεύς (1001μ.) που βρίσκεται περίπου στο κέντρο του (Ευελπίδου, 2001:39).

Χάρτης 1: Η Περιοχή Μελέτης

Πηγή: ΥΠΕΝ 2016, Ιδία Επεξεργασία

6. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ

Στο παρόν κεφάλαιο ακολουθεί παράθεση των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων του νησιού, τα οποία μαρτυρούν και το αναπτυξιακό επίπεδο στο οποίο βρίσκεται.

6.1. Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

6.1.1. Πληθυσμιακά Χαρακτηριστικά

Ο μόνιμος πληθυσμός του νησιού για το έτος 2011, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), ανέρχεται σε 17.930 κατοίκους παρουσιάζοντας αύξηση από τους αντίστοιχους πληθυσμούς των καταγραφών των προηγούμενων ετών (2001 και 1991). Αυξητική τάση μεταξύ των αντίστοιχων δεκαετιών, παρουσιάζουν και οι λοιπές διοικητικές ενότητες στις οποίες υπάγεται το νησί (Περιφέρεια Ν. Αιγαίου, Περιφερειακή Ενότητα Νάξου, Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων). Αντίθετα, ο πληθυσμός της Χώρας παρουσίασε ελάχιστη μείωση κατά την περίοδο 2001-2011, ενώ η αυξητική του τάση τη δεκαετία 1991-2001 συμβαδίζει με την αυξητική τάση του νησιού. Σε γενικές γραμμές παρατηρείται πληθυσμιακή μείωση στις Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες που έχουν ορεινό χαρακτήρα.

Σύμφωνα με τη Μελέτη Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΓΠΣ) Δ. Νάξου (ENVIPLAN, 2010), από την αναλογία παραθεριστικής/μόνιμης κατοικίας στο νησί για το έτος 2001, εκτιμήθηκε πως ο πληθυσμός του νησιού τις περιόδους αιχμής (θερινοί μήνες) ανέρχεται σε 38.000 άτομα. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει τη διαφορά του μόνιμου από τον εποχικό πληθυσμό, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου οφείλεται στην παραμονή τουριστών στο νησί τους θερινούς μήνες, και έχει ως συνέπεια την αύξηση των αναγκών αλλά και των απαιτήσεων ως προς τις προσφερόμενες υπηρεσίες και παροχές.

Πίνακας 4: Μόνιμος Πληθυσμός ν. Νάξου ετών 1991, 2001, 2011

Περιγραφή ("Πρόγραμμα" Καλλικράτης)	Πληθυσμοί			Ποσοστό Μεταβολής	
	2011	2001	1991	2011-2001	2001-1991
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.815.197	10.934.097	10.223.392	-1,09%	6,95%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ (Έδρα: Ερμούπολις,η)	308.975	298.462	255.192	3,52%	16,96%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΑΞΟΥ	20.837	20.081	17.059	3,76%	17,71%
ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ ΚΑΙ ΜΙΚΡΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ (Έδρα: Νάξος,η)	18.864	18.229	15.437	3,48%	18,09%
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΑΞΟΥ	12.726	11.772	9.118	8,10%	29,11%
Δημοτική Κοινότητα Νάξου	7.374	6.785	4.663	8,68%	45,51%
Δημοτική Κοινότητα Αγίου Αρσενίου	1.327	1.138	1.016	16,61%	12,01%
Τοπική Κοινότητα Βίβλου	672	805	664	-16,52%	21,23%
Τοπική Κοινότητα Γαλανάδου	455	409	287	11,25%	42,51%
Τοπική Κοινότητα Γαλήνης	273	186	183	46,77%	1,64%
Τοπική Κοινότητα Γλινάδου	585	505	566	15,84%	-10,78%
Τοπική Κοινότητα Εγγαρών	178	185	211	-3,78%	-12,32%
Τοπική Κοινότητα Κινδάρου	388	415	283	-6,51%	46,64%
Τοπική Κοινότητα Μελάων	652	641	598	1,72%	7,19%
Τοπική Κοινότητα Ποταμιάς	285	236	258	20,76%	-8,53%
Τοπική Κοινότητα Σαγκρίου	537	467	389	14,99%	20,05%
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ	5.204	5.585	5.733	-6,82%	-2,58%
Τοπική Κοινότητα Χαλκείου	543	674	535	-19,44%	25,98%
Δημοτική Κοινότητα Απεράθου	904	976	1.054	-7,38%	-7,40%
Τοπική Κοινότητα Δαμαριώνος	507	521	510	-2,69%	2,16%
Τοπική Κοινότητα Δανακού	68	153	155	-55,56%	-1,29%
Τοπική Κοινότητα Κεραμωτής	58	67	120	-13,43%	-44,17%
Τοπική Κοινότητα Κορωνίδος	594	548	569	8,39%	-3,69%
Τοπική Κοινότητα Κορώνου	647	636	761	1,73%	-16,43%
Τοπική Κοινότητα Μέσης	97	108	100	-10,19%	8,00%
Τοπική Κοινότητα Μονής	216	207	213	4,35%	-2,82%
Τοπική Κοινότητα Σκαδού	83	98	113	-15,31%	-13,27%
Δημοτική Κοινότητα Φιλοτίου	1.487	1.597	1.603	-6,89%	-0,37%
ΝΗΣΟΣ ΝΑΞΟΣ	17.930	17.357	14.851	3,30%	16,87%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2016b, Ιδία Επεξεργασία

6.1.2. Φύλο και Ηλικία

Ακολουθούν στοιχεία για το πλήθος ανδρών και γυναικών του νησιού ανά ηλικιακή ομάδα για το τελευταίο απογραφικό έτος (2011), σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 5: Πληθυσμός Ανδρών ανά ηλικιακή κατηγορία έτους 2011

Περιγραφή	Σύνολο	Άρρενες	10ετείς ομάδες ηλικιών								
			0-9	10_19	20_29	30_39	40_49	50_59	60_69	70_79	80+
Ν. ΝΑΞΟΣ	17970	9143	1039	1015	1112	1362	1320	1080	930	727	558
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΑΞΟΥ	12726	6405	797	740	768	1021	985	737	576	438	343
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ	5244	2738	242	275	344	341	335	343	354	289	215

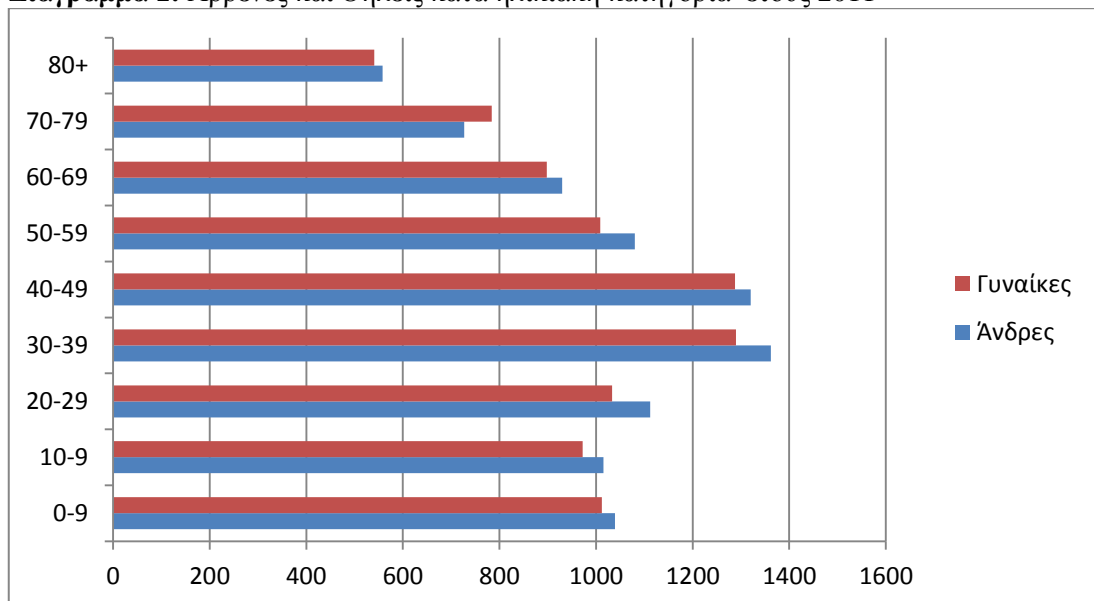
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2017, Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 6: Πληθυσμός Γυναικών ανά ηλικιακή κατηγορία έτους 2011

Περιγραφή	Σύνολο	Θήλειες	10ετείς ομάδες ηλικιών								
			0-9	10_19	20_29	30_39	40_49	50_59	60_69	70_79	80+
Ν. ΝΑΞΟΣ	17970	8827	1012	972	1033	1290	1288	1009	898	784	541
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΑΞΟΥ	12726	6321	774	706	755	995	967	719	571	491	343
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ	5244	2506	238	266	278	295	321	290	327	293	198

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2017, Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 1: Άρρενες και Θήλειες κατά ηλικιακή κατηγορία έτους 2011

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2017, Ιδία Επεξεργασία

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία, τα ποσοστά ανδρών και γυναικών στο νησί είναι σχεδόν ίσα καταμεμημένα με εκείνο των ανδρών να υπερτερεί ελάχιστα, αντιστοιχώντας σε 50,9%.

Παρατηρείται μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού στις ηλικίες 30-49 τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες, ενώ το μικρότερο ποσοστό του πληθυσμού καταλαμβάνει η μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα (80+).

6.2. Απασχόληση

Σύμφωνα με στοιχεία των απογραφών μόνιμου πληθυσμού της ΕΛΣΤΑΤ για τα τρία τελευταία απογραφικά έτη, προκύπτει πως ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 24,4% την δεκαετία 1991-2001 και κατά 4,1% την δεκαετία 2001-2011. Το ποσοστό που καταλαμβάνουν οι απασχολούμενοι στο σύνολο του πληθυσμού για τα έτη 1991, 2001 και 2011, αντιστοιχεί σε 31,9%, 33,96% και 34,23% αντίστοιχα.

Σε επίπεδο μονοψήφιου κλάδου, το έτος 1991 ο πρωτογενής τομέας του νησιού απασχολεί περίπου το 36,8% των απασχολούμενων, με μεγάλη διαφορά συγκριτικά με τους υπόλοιπους κλάδους, ενώ οι κατασκευές και το εμπόριο ακολουθούν. Οι απασχολούμενοι με τα κατεξοχήν τουριστικά επαγγέλματα (ξενοδοχεία και εστιατόρια) αποτελούν μόλις το 5,5% του συνολικού αριθμού απασχολούμενων. Την επόμενη δεκαετία (1991-2001) ο κλάδος της γεωργίας, κτηνοτροφίας, δασοκομίας και αλιείας, εξακολουθεί να απασχολεί το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού, με αρνητική ωστόσο μεταβολή της τάξεως του 23,8%. Η απασχόληση σε όλους τους υπόλοιπους κλάδους παρουσιάζει θετική μεταβολή, με ιδιαίτερη αναφορά στον κλάδο των ξενοδοχείων και εστιατορίων ο οποίος απασχολεί παραπάνω από το διπλάσιο δυναμικό συγκριτικά με την προηγούμενη δεκαετία. Σταθερά σημαντικό ποσοστό απασχολούμενων για το έτος 2001 εξακολουθούν να καταλαμβάνουν οι τομείς των κατασκευών και του εμπορίου. Την τελευταία απογραφική δεκαετία (2001-2011) ο πρωτογενής τομέας υφίσταται ακόμα μεγαλύτερη συρρίκνωση, παρά το γεγονός ότι απασχολεί ακόμα σημαντικό μέρος του απασχολούμενου πληθυσμού (13%). Το μεγαλύτερο μέρος των απασχολούμενων το έτος 2011 ασχολείται με τους κλάδους του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης, με ποσοστά 16,7% και 14,6% αντίστοιχα. Οι δύο αυτοί κλάδοι, λαμβάνοντας υπόψη ότι το μεγαλύτερο μέρος της εμπορίας που πραγματοποιείται στο νησί έχει τουριστικό χαρακτήρα, φανερώνουν την έντονη δυναμική του τουρισμού τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα, ο κλάδος των ξενοδοχείων και εστιατορίων σημείωσε τη δεύτερη μεγαλύτερη μεταβολή της δεκαετίας 2001-2011 (61,4 %).

Τα παραπάνω στοιχεία συμβαδίζουν με την εικόνα της απασχόλησης του κλάδου του τουρισμού σε εθνικό επίπεδο, καθώς παρατηρείται θετική μεταβολή του κλάδου κατά τις δεκαετίες 1991-2001 και 2001-2011, αν και μικρότερη από τις αντίστοιχες μεταβολές του νησιού.

Πίνακας 7: Απασχολούμενοι Νάξου κατά μονοψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	Απασχολούμενοι			Ποσοστό Συμμετοχής			Μεταβολή %	
	1991	2001	2011	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία, αλιεία	1745	1330	799	36,8%	22,6%	13,0%	-23,8%	-39,9%
Ορυχεία και λατομεία	111	141	179	2,3%	2,4%	2,9%	27,0%	27,0%
Μεταποιητικές βιομηχανίες	255	278	268	5,4%	4,7%	4,4%	9,0%	-3,6%
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	52	55	85	1,1%	0,9%	1,4%	5,8%	54,5%
Κατασκευές	615	850	785	13,0%	14,4%	12,8%	38,2%	-7,6%
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων, μοτοσυκλετών και ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	487	736	1024	10,3%	12,5%	16,7%	51,1%	39,1%
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	262	557	899	5,5%	9,4%	14,6%	112,6%	61,4%
Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες	256	285	257	5,4%	4,8%	4,2%	11,3%	-9,8%
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, διαχείριση ακίνητης περιουσίας	183	334	115	3,9%	5,7%	1,9%	82,5%	-65,6%
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	253	363	418	5,3%	6,2%	6,8%	43,5%	15,2%
Εκπαίδευση	212	327	460	4,5%	5,5%	7,5%	54,2%	40,7%
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	68	105	205	1,4%	1,8%	3,3%	54,4%	95,2%
Λοιπές Υπηρεσίες και Δραστηριότητες	239	534	643	5,0%	9,1%	10,5%	123,4%	20,4%
Σύνολο Απασχολούμενων	4738	5895	6137	100%	100%	100%	24,4%	4,1%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ c.2016a, Ιδία Επεξεργασία

6.3. Μεταφορικές Υποδομές

Σε αυτό το κεφάλαιο αναλύονται η υφιστάμενη κατάσταση και τα προβλήματα των βασικών μεταφορικών υποδομών της Νάξου που λειτουργούν και ως υποστηρικτικοί πόροι της τουριστικής ανάπτυξης.

6.3.1. Λιμενικές Υποδομές

Η Νάξος εξυπηρετείται ακτοπλοϊκά από τον υπάρχοντα λιμένα στην έδρα του νησιού (Χώρα), ο οποίος σύμφωνα με την ΚΥΑ 8315/2007 (ΦΕΚ 202/Β/2007) αποτελεί έναν από τους 25 Λιμένες Μείζονος Ενδιαφέροντος (διανομαρχιακού επιπέδου) του ελληνικού χώρου, κατηγορίας Κ3. Πέραν της ακτοπλοϊκής, άλλες χρήσεις του λιμένα όπως αυτές καταγράφονται στην Εθνική Στρατηγική Λιμένων 2013-2018 (Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου, 2012b) είναι η εμπορευματική, η αναψυχή και η αλιευτική. Εντάσσεται στο εκτεταμένο δίκτυο μεταφορών όπως και άλλα σημαντικά λιμάνια εθνικού επιπέδου. Μέρος της υφιστάμενης υποδομής αποτελεί και το αγκυροβόλιο τουριστικών σκαφών του οποίου η χωρητικότητα από το 2009 και έπειτα ελαττώθηκε στα 49 σκάφη. Τέλος, ο λιμένας αποτελεί σημείο ενδιαφέροντος για μικρό αριθμό κρουαζιερόπλοιων που τον προσεγγίζουν συνήθως δοκιμαστικά (Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Νάξου, 2016).

Μετά τη Σύρο και την Πάρο, η Νάξος αποτελεί το τρίτο σε αριθμό αφίξεων από τον Πειραιά νησί της Περιφέρειας για το έτος 2011. Το λιμάνι της απέχει απόσταση 103ν.μ. από το λιμάνι του Πειραιά, 87ν.μ. από το λιμάνι της Ραφήνας, ενώ μόλις 30ν.μ. από το λιμάνι της Σύρου (Πάντειο Πανεπ. Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και ΠΙΑ, 2012). Σύμφωνα με τη Μελέτη Πλαισίου Έργων Ανάπτυξης Λιμένα (ΠΕΑΛ) Νάξου

(Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Νάξου, 2016), τα πιο σημαντικά δρομολόγια πλοίων που αφορούν τη νήσο είναι:

1. Πειραιάς - Νάξος - άλλα νησιά των Κυκλάδων (καθημερινά δρομολόγια όλο τον χρόνο)
2. Ραφήνα - Νάξος - άλλα νησιά των Κυκλάδων (καθημερινό δρομολόγιο μόνο τη θερινή περίοδο)
3. Πειραιάς - Νάξος - άλλα νησιά των Κυκλάδων (ταχύπλοα μόνο τη θερινή περίοδο)
4. Ραφήνα - Νάξος - άλλα νησιά των Κυκλάδων (ταχύπλοα μόνο τη θερινή περίοδο)
5. Ηράκλειο - Νάξος - άλλα νησιά των Κυκλάδων (ταχύπλοα μόνο τη θερινή περίοδο)
6. Πειραιάς - Νάξος - νησιά ΒΑ Αιγαίου (καθημερινό δρομολόγιο όλο το χρόνο)
7. Ενδοκυκλαδικά δρομολόγια με αφετηρία το Λαύριο ή τη Σύρο (προσέγγιση δύο-τρεις φορές την εβδομάδα όλο τον χρόνο)
8. Τοπικά δρομολόγια καθημερινής διασύνδεσης της Νάξου με τα νησιά των Μικρών Κυκλάδων (Ηρακλεία, Σχοινούσα, Κουφονήσια, Δονούσα) και την Αμοργό.

Ωστόσο, η ανάγκη για βελτίωση της λιμενικής υποδομής καθίσταται αναγκαία με ιδιαίτερη έμφαση στην ενίσχυση της χωρητικότητας και στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Σύμφωνα με τη Μελέτη ΓΠΣ Δ. Νάξου (ENVIPLAN, 2010), η λιμενική εγκατάσταση κρίνεται ανεπαρκής ως προς την εξυπηρέτηση της εμπορικής, τουριστικής και επιβατικής κίνησης, ενώ παράλληλα αναγκαία είναι η κατασκευή αίθουσας αναμονής για τους επιβάτες από την Λιμενική Αρχή Νάξου. Μερικά από τα έργα που θα διευρυνθούν/μελετηθούν όπως αυτά επισημαίνονται από τη Μελέτη ΠΕΑΛ Νάξου (Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Νάξου, 2016), είναι η επέκταση/βελτίωση των υποδομών (λιμενικών, χερσαίων) του υφιστάμενου αγκυροβολίου τουριστικών σκαφών, η διεύρυνση κατασκευής του αλιευτικού καταφυγίου και η πρόβλεψη για εξυπηρέτηση υδροπλάνων. Επίσης, ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει στη διερεύνηση του ενδεχομένου δημιουργίας ενός αγκυροβολίου για κρουαζιερόπλοια, η οποία θα στηριχθεί σε στοιχεία κίνησης, τόσο προβλεπόμενης όσο και υφιστάμενης, αλλά και στο ενδιαφέρον για ένταξη του νησιού ως port of call στα προγράμματα εταιρειών κρουαζιέρας (Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Νάξου, 2016).

6.3.2.Αεροπορικές Εγκαταστάσεις

Η Νάξος από το 1992 διαθέτει έναν κρατικό αερολιμένα που βρίσκεται στο δυτικό τμήμα του νησιού, σε απόσταση περίπου 3χλμ. από το κέντρο, με κτιριακές εγκαταστάσεις εμβαδού 300τ.μ. Ο αερολιμένας διαθέτει επιβατικό αεροσταθμό, κατάλληλες εγκαταστάσεις πυρασφάλειας, καθώς και χώρο στάθμευσης και εξυπηρέτησης αεροσκαφών (Αργον), διαστάσεων 50m X 80m, που καθιστούν εφικτή την ταυτόχρονη στάθμευση έως και δύο αεροσκαφών τύπου ATR 42 (ΥΠΑ, 2013).

Αεροπορική σύνδεση πραγματοποιείται μόνο με τον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών «Ελ. Βενιζέλος», με πτήσεις διάρκειας περίπου 35 λεπτών. Η συχνότητα των πτήσεων διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με την επιβατική ζήτηση, μεταξύ θερινής και χειμερινής περιόδου. Συγκεκριμένα, κατά τη χειμερινή περίοδο πραγματοποιείται ημερησίως μία πτήση, με εξαίρεση μία ημέρα της εβδομάδας που ο αερολιμένας βρίσκεται εκτός λειτουργίας. Αντιθέτως, τους μήνες αιχμής Ιούνιο-Σεπτέμβριο, τα δρομολόγια αυξάνονται σε τρεις ή τέσσερις πτήσεις ημερησίως (Αερολιμενικό Γραφείο Κρατικού Αερολιμένα Νάξου (ΚΑΝΞ), 2016).

Μέχρι πρόσφατα, ο μόνος τύπος αεροσκάφους μέσω του οποίου πραγματοποιούνταν οι πτήσεις προς και από τον αερολιμένα Νάξου, ήταν τα αεροσκάφη Dash-8/100, χωρητικότητας 37 θέσεων. Ο συγκεκριμένος τύπος αεροσκαφών, είναι σχεδιασμένος για εκτέλεση δρομολογίων κυρίως σε αεροδρόμια εσωτερικού με μικρού μήκους διάδρομο. Σύμφωνα με το Αερολιμενικό Γραφείο ΚΑΝΞ (2016), τελευταία έχουν προστεθεί δρομολόγια αεροσκαφών τύπου ATR 42/100, χωρητικότητας 48 θέσεων.

6.3.3.Οδικό Δίκτυο

Σύμφωνα με τη Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης και Εξειδίκευσης του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) Ν. Αιγαίου (Τσεκούρας κ.ά., 2014α), το Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο του νησιού είναι το εξής:

1. Νάξος (πόλη) - Χαλκί - Απέραθος (μέσω Γαλανάδου και Φιλοτίου).
2. Απέραθος - Κόρωνος - Σκαδός - Όρμος Απόλλωνα μέσω Σταυρού, Κεραμωτής και Κωμιακής.
3. Χαλκί - Μονή - Σταυρός - Κεραμωτής.
4. Απέραθος - Όρμος Μουτσούνας.
5. Δαμαριώνας - Φιλότι - Δανακός.
6. Γαλανάδο - Σαγκρί - Πολίχνη, μέσω Γλινάδου, Αγ. Αρσενίου και Βίβλου.
7. Ενωτική Επαρχ. Οδών 1 και 6 στο Σαγκρί.

8. Νάξος (πόλη) - Εγγαρές -Κινίδαρος - Μονή, μέσω Αχάψης.

9. Νάξος (πόλη) - Μέλανες - Ποταμιά - Άνω Ποταμιά - Χαλκί μετά διακλαδώσεων Αγίου Θαλαλαίου και Μύλων - Κουρουνοχωρίου.

Το κύριο οδικό δίκτυο εξυπηρετεί ικανοποιητικά τις κοινότητες ως προς τις μεταφορικές ανάγκες. Το συνολικό μήκος του υπολογίζεται σε 491χλμ. από τα οποία τα 225χλμ. είναι ασφαλτοστρωμένα. Παρατηρείται δηλαδή ασφαλτόστρωση περίπου του 46% του κύριου οδικού δικτύου. Το δευτερεύον οδικό δίκτυο υπολογίζεται σε 335χλμ. από τα οποία τα 12χλμ. αποτελούν δασικούς δρόμους (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2014-2020).

Η οδοποιία πρέπει να εκσυγχρονιστεί και χρήζει έργων βελτίωσης και συντήρησης, όπως διανοίξεις υφιστάμενων οδών ή νέες χαράξεις με στόχο την αποτελεσματικότερη κάλυψη των μεταφορικών αναγκών των κατοίκων. Κατά τη χειμερινή περίοδο, έντονα προβλήματα δημιουργούνται στις αγροτικές οδούς λόγω της έλλειψης τεχνικών έργων, καθιστώντας απαραίτητη την ασφαλτόστρωση ή τσιμεντόστρωση τους. Κατά τη θερινή περίοδο, παρατηρείται αυξημένος κυκλοφοριακός φόρτος, γεγονός που καθιστά το φαινόμενο των ελλিপών χώρων στάθμευσης σημαντικότερο (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014).

Οι εσωτερικές μετακινήσεις πραγματοποιούνται με δρομολόγια λεωφορείων ΚΤΕΛ, τα οποία ωστόσο διακόπτονται νωρίς το βράδυ, ενώ υπάρχουν ορεινές κυρίως περιοχές που εξυπηρετούνται μόνο 3 φορές την εβδομάδα (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014).

6.4. Παραγωγικές Δραστηριότητες

6.4.1.Γεωργία - Κτηνοτροφία

Οι τομείς της γεωργίας και της κτηνοτροφίας έχουν ιδιαίτερη σημασία για την τοπική οικονομία, μιας και μέσω αυτών παράγονται τοπικά προϊόντα ποιότητας και αναγνωρισιμότητας. Λειτουργούν συμπληρωματικά μεταξύ τους, με τη γεωργία να αποτελεί τροφοδότη της κτηνοτροφίας και τη δεύτερη καταναλωτή της πρώτης. Τα αγροτικά προϊόντα της περιοχής είναι η ελιά, το ελαιόλαδο, η πατάτα, το κρασί και τα εσπεριδοειδή, ενώ τα κτηνοτροφικά το γάλα και το τυρί. Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει στη γραβιέρα Νάξου, αναγνωρισμένη ως Προϊόν Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) που παρασκευάζεται από αγελαδινό και αιγοπρόβειο γάλα (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2014-2020).

Η δυτική ζώνη του νησιού χαρακτηρίζεται από πεδινή-ημιορεινή μορφολογία και ήπιες κλίσεις και σε αυτήν επικρατεί η πατατοκαλλιέργεια που διαχωρίζεται σε παραγωγή πατατόσπορου και παραγωγή βιώσιμης πατάτας (Πλάκα, 2006). Πραγματοποιείται επίσης καλλιέργεια εσπεριδοειδών (ειδικότερα κιτριάς, κριθαριού και κηπευτικών οπωρικών), ενώ αναφορικά με τη ζωική παραγωγή, το δυτικό τμήμα του νησιού ειδικεύεται στην εκτροφή μεγάλων ζώων γαλακτοπαραγωγής και παχύνσεως, κυρίως βοοειδών (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013:153).

Στις ορεινές περιοχές (δηλαδή στην κεντρική και ανατολική ζώνη), οι κλιματολογικές συνθήκες ευνοούν τις καλλιέργειες ελαιώνων και αμπελώνων. Σύμφωνα με στοιχεία του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Ν. Αιγαίου (Πάντειο Πανεπ. Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και ΙΠΑ, 2012) οι καλλιεργούμενες εκτάσεις ελαιώνων αντιστοιχούν σε 20.871στρ., ενώ η μέση παραγωγή ελαιόλαδου για τα έτη 2001-2010 αντιστοιχεί σε 357.585 κιλά. Παρατηρείται συγκέντρωση ελαιώνων στην περιοχή της Τραγαίας, ενώ στο νησί εντοπίζονται τέσσερα ελαιοτριβεία παραδοσιακού τύπου. Παρά το γεγονός ότι οι βροχοπτώσεις είναι συχνότερες από το δυτικό τμήμα του νησιού, υπάρχουν εποχιακές ανεπάρκειες υδατικού αποθέματος. Έτσι, δημιουργούνται προβλήματα στην κτηνοτροφία μικρών ζώων, κυρίως αιγοπροβάτων που αναπτύσσεται στο κεντρικό και περισσότερο ορεινό τμήμα του νησιού. Οι βοσκότοποι που εντοπίζονται είναι χαμηλής παραγωγικότητας, συχνά βρισκόμενοι σε ανώμαλο βραχώδες έδαφος (Πλάκα, 2006).

Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί πως αρκετοί οικισμοί του νησιού αναπτύσσονται άναρχα και δεν ακολουθείται διαδικασία πολεοδόμησης, κάτι που πολλές φορές οδηγεί σε απώλεια καλλιεργήσιμης γης (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013-2014). Το φαινόμενο αυτό ενισχύεται και από τη συγκέντρωση και επέκταση τουριστικών μονάδων από το παράκτιο στο πεδινό τμήμα του νησιού, κύριος λόγος της οποίας είναι η απουσία χωροταξικής μελέτης (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου 2014-2020). Τέλος, η απομονωμένη γεωγραφική θέση, η τουριστική ανάπτυξη, η έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού και η εκτεταμένη μικρή ιδιοκτησία, αποτελούν αιτίες μείωσης του αγροτικού πληθυσμού (Πλάκα, 2006).

6.4.2.Εξόρυξη

Το κυρίως πέτρωμα που υπάρχει στο υπέδαφος του νησιού είναι η σμύριδα. Τα κοιτάσματά της βρίσκονται στο βόρειο τμήμα της ανατολικής πλευράς. Σμυριδωρυχεία εντοπίζονται σε ζώνη που εκτείνεται από τον οικισμό του Απόλλωνα ως τον οικισμό Φιλότι και καταλήγει στις ανατολικές ακτές της Νάξου. Τα περισσότερα από αυτά σήμερα έχουν εγκαταλειφθεί, με εξαίρεση να αποτελούν τα ορυχεία γύρω από την κοιτασματοφόρο περιοχή των οικισμών Κορώνου και Απειράνθου, τα οποία λειτουργούν υπό περιοριστικούς όρους (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014). Παρά το γεγονός ότι έχουν απομείνει αρκετά αποθέματα του πετρώματος, πραγματοποιείται σχεδόν μηδαμινή εξαγωγή του (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου 2014-2020).

Επιπλέον, πραγματοποιείται εξόρυξη Ναξιακού μαρμάρου, γνωστό με την εμπορική του ονομασία «κρυσταλλίνα», το οποίο εξάγεται σε μεγάλο βαθμό και αποτελεί το σπουδαιότερο από τα λατομικά ορυκτά του νησιού. Παρουσιάζει χωρική συγκέντρωση στο κεντρικό τμήμα, κοντά στην περιοχή του οικισμού «Κυνίδαρος», ενώ συνολικά λειτουργούν δώδεκα λατομεία μαρμάρου (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014).

6.4.3.Βιοτεχνία-Μεταποίηση

Η βιοτεχνική - μεταποιητική δραστηριότητα δεν είναι ιδιαίτερη ανεπτυγμένη, καθώς η νησιωτικότητα καθιστά δύσκολη τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας. Περιλαμβάνει μικρού μεγέθους επιχειρήσεις που ειδικεύονται κυρίως στην κοπή και επεξεργασία μαρμάρου, την ποτοποιία και κονσερβοποιία και στην επεξεργασία αγροτικής παραγωγής. Σύμφωνα με στοιχεία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (2014-2020), στο νησί εντοπίζονται οι εξής βιοτεχνικές-μεταποιητικές μονάδες:

- Τέσσερις επιχειρήσεις παραγωγής γαλακτοκομικών προϊόντων με μεγαλύτερες ποσότητες παραγωγής γραβιέρας Νάξου, μυζήθρας και αρσενικού τυριού.
- Ένα ιδιωτικό και δύο δημόσια σφαγεία που ενοικιάζονται σε ιδιώτες, με συνολική ετήσια παραγωγή περίπου 1000 τόνους κρέατος.
- Πέντε ελαιοτριβεία (Μονής, Δαμαριώνα, Φιλοτιού, Χαλκείου και Μελάνων) που παράγουν κατά μέσο όρο 300 τόνους ελαιόλαδου ετησίως.
- Δύο αποστακτήρια ποτοποιίας που ειδικεύονται στην παρασκευή του λικέρ «κίτρου Νάξου» το οποίο αποτελεί σημαντικό τοπικό προϊόν.
- Ένα οινοποιείο παραγωγής βιολογικού κρασιού.

- Τρία εργαστήρια παραγωγής παραδοσιακών γλυκών του κουταλιού και μαρμελάδων.
- Δύο λατομεία αδρανών υλικών και ένα λατομείο σχιστολιθικών πλακών.

6.4.4.Ιχθυοκαλλιέργεια -Αλιεία

Στην ευρύτερη περιοχή των Κυκλάδων η ποσότητα αλιευμάτων για το έτος 2015, αντιστοιχεί σε 6.628,1 τόνους σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ (2015). Ωστόσο η αλιευτική δραστηριότητα στη Νάξο υστερεί συγκριτικά με άλλα Κυκλαδονήσια και απασχολεί μικρή μερίδα εργαζομένων (Πίνακας 7). Παράλληλα, σύμφωνα με το θεσμοθετημένο ΠΠΧΣΑΑ Ν. Αιγαίου (2003) παρά τον εντοπισμό μονάδας ιχθυοκαλλιεργειών στο νησί, παρουσιάζεται έλλειψη οριοθετημένων αλιευτικών πεδίων. Επιπροσθέτως, ολόκληρη η περιοχή των Κυκλάδων προτείνεται από το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ) για τις Υδατοκαλλιέργειες (2011), ως Περιοχή Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΑΥ) με κύρια υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα την ιχθυοκαλλιέργεια. Τέλος, δεν πραγματοποιούνται δραστηριότητες μεταποίησης ή τυποποίησης του παραγόμενου αλιευτικού προϊόντος με στόχο την εμπορία (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2014-2020).

6.4.5.Μελισσοκομία

Έντονα ανεπτυγμένος είναι ο τομέας της μελισσοκομίας στο νησί, με το θυμαρίσιο μέλι να παράγεται την περίοδο Ιουλίου-Αυγούστου και να παρουσιάζει υψηλά επίπεδα ζήτησης. Ο μελισσοκομικός σύλλογος του νησιού απαρτίζεται από 71 μέλη που παράγουν περίπου 50 τόνους θυμαρίσιο μέλι ετησίως. Παρόλα αυτά, η περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα εμποδίζεται από την υποβάθμιση της χλωρίδας λόγω υπερβόσκησης και από τη δυσκολία πρόσβασης στους θυμαρότοπους (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2014-2020).

Στο πλαίσιο προώθησης του προϊόντος στην τοπική αγορά, προτείνονται από το Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης Νάξου 2014-2020 (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου 2014-2020), δράσεις που αφορούν τη συλλογική τυποποίησή του από παραγωγούς, τη διεξαγωγή προγραμμάτων κατάρτισης στον τομέα και την πιστοποίηση καταχώρισης της ονομασίας του στο μητρώο των εγγυημένων παραδοσιακών ιδιότυπων προϊόντων του Κανονισμού 506/2009 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

6.5. Κοινωνική και Τεχνική Υποδομή

6.5.1.Κοινωνική Υποδομή

Στο νησί λειτουργούν 24 Νηπιαγωγεία και 22 Δημοτικά σχολεία. Επίσης, υπάρχουν 5 Γυμνάσια, μία Επαγγελματική Σχολή (ΕΠΑΣ), ένα Ειδικό Εργαστήριο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ), ένα Τεχνικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο (ΤΕΕ), ένα Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ) και δύο Γενικά Λύκεια.

Αναφορικά με τις υποδομές υγείας και πρόνοιας, εντοπίζονται τέσσερα περιφερειακά ιατρεία, δύο πολυδύναμα περιφερειακά ιατρεία εκτός της Χώρας της Νάξου, και ένα Κέντρο Υγείας στη Χώρα. Επιπροσθέτως, λειτουργούν ένα Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ) που εξυπηρετεί περίπου 220 άτομα, ένα Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (ΚΔΑΠ) και δύο βρεφονηπιακοί σταθμοί. Καμία από τις υπηρεσίες πρόνοιας δεν βρίσκεται εκτός Χώρας (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013-2014).

6.5.2.Απορρίμματα

Εν λειτουργία βρίσκεται ο Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (ΧΑΔΑ) Νάξου όπου καταλήγουν τα στερεά απορρίμματα, των οποίων η διάθεση γίνεται ξεχωριστά για κάθε διαμέρισμα. Η συχνότητα της συλλογής απορριμμάτων αυξάνεται τους θερινούς μήνες (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014). Πρόσφατα υλοποιήθηκε η πρόταση της Μελέτης ΓΠΣ Δ. Νάξου (ENVIPLAN, 2010), για κατασκευή Χώρου Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) στην περιοχή «Κορυφή Ξύδι», έκτασης 170στρ. και αναμενόμενου εξυπηρετούμενου πληθυσμού 42.000 κατοίκων. Στο πλαίσιο λειτουργίας του ΧΥΤΑ, κατατέθηκε αίτηση αναστολής από 45 πολίτες, που ωστόσο απορρίφθηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2017).

6.5.3.Αποχέτευση

Στο νησί λειτουργεί εργοστάσιο Βιολογικού Καθαρισμού (ΒΙΟΚΑ), του οποίου ο πληθυσμός αιχμής αντιστοιχεί σε 20.000 άτομα και ως αποδέκτης της επεξεργασμένης εκροής είναι το Αιγαίο Πέλαγος (Ειδική Γραμματεία Υδάτων-ΥΠΕΚΑ, 2012). Η θέση του βρίσκεται κοντά στον οικισμό «Γλινάδο», όπου και μεταφέρονται τα λύματα που συλλέγονται μέσω του δικτύου αποχέτευσης, το οποίο δεν έχει αποτυπωθεί. Στους ορεινούς οικισμούς που δεν εξυπηρετούνται από ΒΙΟΚΑ, ως αποδέκτες των λυμάτων λειτουργούν χείμαρροι (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014). Τέλος, σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης Νάξου 2014-2020

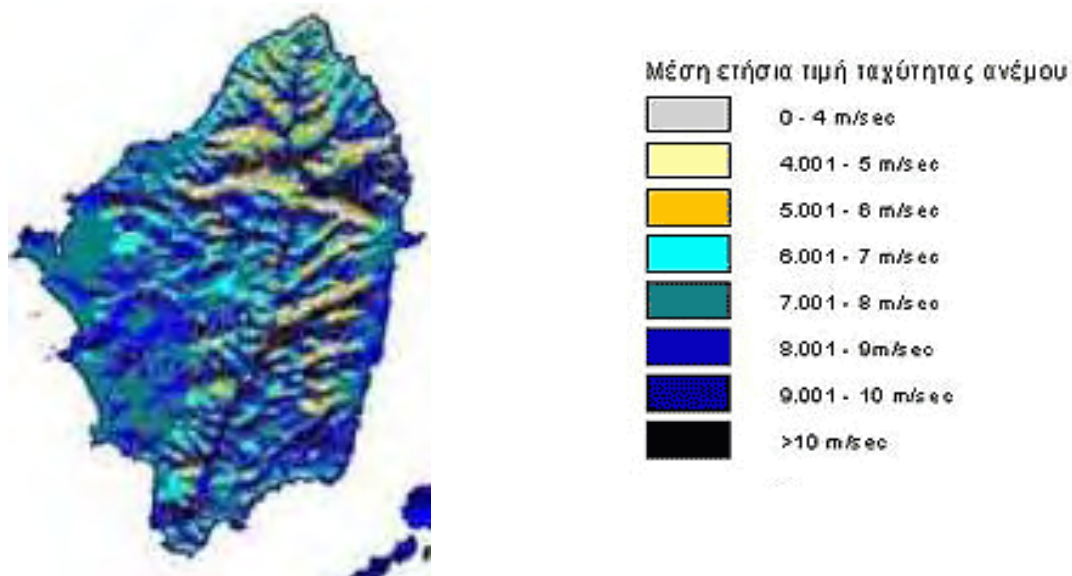
(Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2014-2020), μικρότερου μεγέθους ΒΙΟΚΑ λειτουργούν και στους οικισμούς «Απόλλωνας», «Χαλκείον», «Εγγαρές» και «Γαλήνη».

6.5.4. Ενέργεια

Οι ανάγκες σε ενέργεια εξυπηρετούνται από το από το δίκτυο της ΔΕΗ που ηλεκτροδοτείται από τον Αυτόνομο Σταθμό Παραγωγής (ΑΣΠ) στην Νάουσα της Πάρου. Η σύνδεση μέσω της οποίας διοχετεύεται η ηλεκτρική ενέργεια είναι υποθαλάσσια και πέραν της Νάξου, ο ΑΣΠ τροφοδοτεί και τα υπόλοιπα νησιά του Δήμου (Τσεκούρας κ.ά., 2014a). Οι ανάγκες τις περιόδους αιχμής για τη Νάξο είναι 30MW διότι παρουσιάζεται αυξημένη τουριστική κίνηση η οποία συχνά δημιουργεί προβλήματα χαμηλής τάσης, ενώ τους χειμερινούς μήνες οι ανάγκες ελαττώνονται και αντιστοιχούν σε 12-13MW (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014).

Επιπροσθέτως, μικρό μέρος της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας καλύπτεται από ανεμογεννήτριες (Α/Γ), μιας και το νησί παρουσιάζει σημαντικό αιολικό δυναμικό που μπορεί να στηρίξει τη λειτουργία τους (Χάρτης 2), αλλά και από φωτοβολταικά τόσο οικιακά, όσο και σε αγροτεμάχια. Ο συνολικός αριθμός των Α/Γ στο νησί από ιδιώτες, ανέρχεται σε έντεκα (εννιά στην περιοχή «Κόρωνος» και δύο στην περιοχή «Γαλήνη»), συνολικής παραγόμενης ενέργειας 8.0MW. Ο αριθμός των οικιακών φωτοβολταικών ισχύος 5KW, αντιστοιχεί σε 75, ενώ τα φωτοβολταικά που έχουν εγκατασταθεί σε αγροτεμάχια ισχύος 100KW, είναι 15. Τέλος, η ηλιακή ενέργεια μπορεί να χρησιμοποιηθεί για θέρμανση νερού, τόσο για οικιακή χρήση όσο και από τα ξενοδοχεία (Τσεκούρας κ.ά., 2014a).

Χάρτης 2: Μέση Ετήσια Ταχύτητα Ανέμου ν. Νάξου

Πηγή: <http://www.cres.gr/kape/datainfo/maps.htm> ΚΑΠΕ, 2001

6.5.5. Τηλεπικοινωνίες

Οι βασικές τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, δηλαδή η εξασφάλιση τηλεφωνίας και δεδομένων (data) στενού εύρους (narrowband), κρίνονται επαρκείς και καλύπτονται από τις υπάρχουσες υποδομές τηλεπικοινωνίας (Τσεκούρας κ.ά., 2014a). Εξάιρεση αποτελούν τα μικρά νησιά της Περιφέρειας στα οποία η Νάξος δεν συμπεριλαμβάνεται. Η τηλεφωνική υποδομή είναι εκσυγχρονισμένη και χρησιμοποιείται ψηφιακή τεχνολογία στο σύνολο του οικιστικού δικτύου (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014).

6.5.6. Ύδρευση - Άρδευση

Στο νησί υπάρχουν αρδευτικές και υδρευτικές γεωτρήσεις κατά κύριο λόγο στα πεδινά τμήματα, οι οποίες αποσκοπούν στην κάλυψη των αναγκών του πρωτογενούς τομέα και της ύδρευσης, ενώ στα ορεινά τμήματα οι αντίστοιχες ανάγκες καλύπτονται κυρίως μέσω πηγαδιών και πηγών. Τα επιφανειακά ύδατα δεν ικανά να καλύψουν τις αντίστοιχες ανάγκες, μιας και δεν υπάρχει τρόπος αποθήκευσής τους μετά τις βροχοπτώσεις (Πλάκα, 2006).

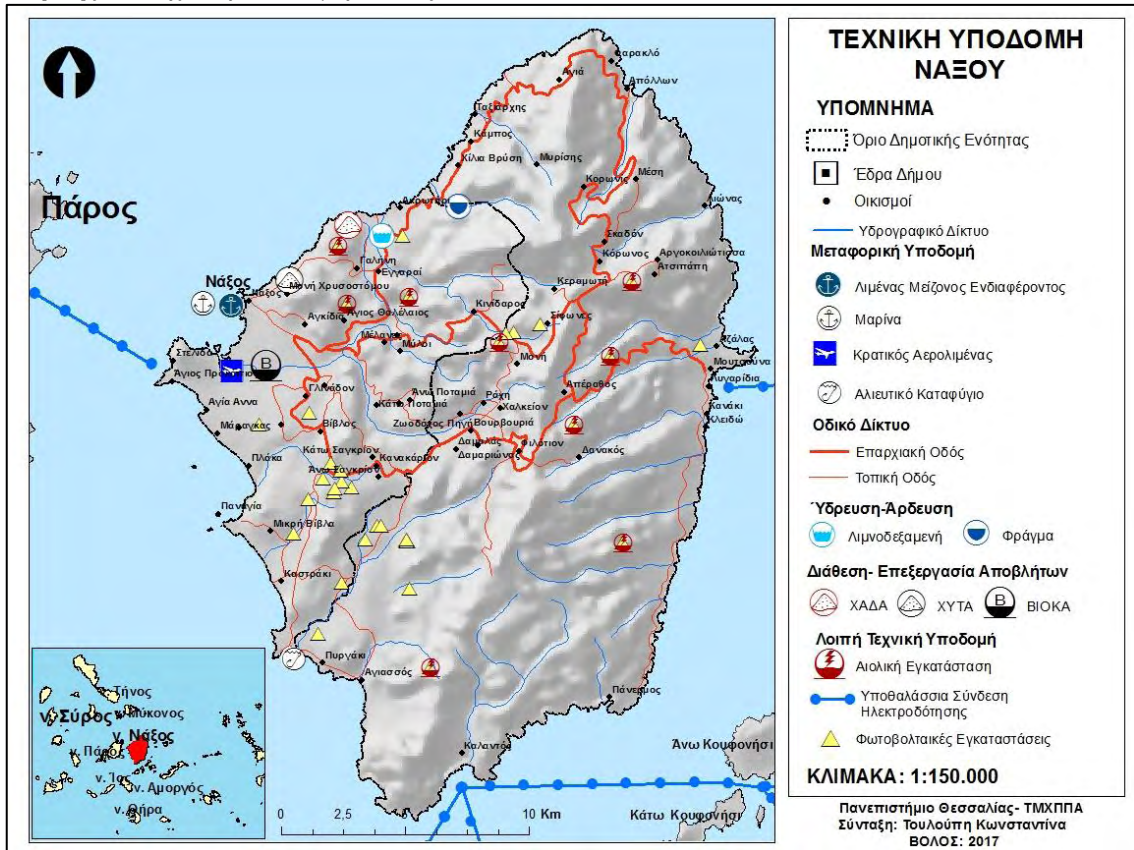
Αναφορικά με τις υποδομές ύδρευσης και άρδευσης, έχουν κατασκευαστεί το έτος 1994, λιμνοδεξαμενή στην περιοχή «Γαλήνη Εγγαρών» με χωρητικότητα 600.000m³, και φράγμα στην περιοχή «Φανερωμένη» το 2004 με χωρητικότητα 1.467.000m³. Επιπλέον, σχεδιάζεται η κατασκευή νέου φράγματος στην περιοχή «Τσικαλαριό», χωρητικότητας 3.000.000m³ (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου 2014-2020).

Το δίκτυο ύδρευσης δεν έχει αποτυπωθεί και το μήκος του αντιστοιχεί σε 128χλμ. στη ΔΕ Νάξου και σε 64,15χλμ. στη ΔΕ Δρυμαλίας, ενώ πρέπει να επεκταθεί σχεδόν σε όλες τις κοινότητες, και ειδικά στην Αείρανθο, την Κωμιακή και την Κεραμωτή (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014).

Η υδρευτική κατάσταση του νησιού δεν είναι ικανοποιητική, με κυριότερες αιτίες την ιδιαίτερη γεωλογική δομή της περιοχής, τα μη επαρκή υδατικά αποθέματα και το άνοιγμα αυτών προς τη θάλασσα, σε συνδυασμό με φαινόμενα υπεράντλησής τους. Τέλος, δυσμενή παράγοντα αποτελούν και οι κλιματολογικές συνθήκες, με κυριότερες την χαμηλή ετήσια βροχόπτωση, τις υψηλές μέσες ετήσιες θερμοκρασίες, καθώς και τη μεγάλη ηλιοφάνεια (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013-2014). Τα μικρά ύψη βροχής που δέχονται τα περισσότερα Κυκλαδονήσια, σε συνδυασμό με τη γεωλογική διαμόρφωσή τους, εμποδίζουν την ανάπτυξη πυκνού υδρογραφικού δικτύου (ΕΜΠ, 2008). Ωστόσο, επειδή η Νάξος αποτελεί νησί μεγάλης έκτασης με ορεινό όγκο, η εξασφάλιση νερού για υδρευτικές και αρδευτικές ανάγκες καθίσταται ευκολότερη συγκριτικά με τα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων (Πλάκα, 2006).

Ανεπαρκής είναι η ικανοποίηση των υδρευτικών και αρδευτικών αναγκών τη θερινή περίοδο, λόγω των αυξανόμενων τουριστικών αναγκών και αρδευτικών απαιτήσεων. Έτσι, εμφανίζονται πιέσεις στον υδροφόρο ορίζοντα, όπως υπεράντληση των σημείων υδροληψίας, διανοίξεις νέων γεωτρήσεων ή εμβαθύνσεις υφισταμένων (Πλάκα, 2006).

Χάρτης 3: Τεχνική Υποδομή ν. Νάξου

Πηγή: ΥΠΕΝ 2016, Ιδία Επεξεργασία

7. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται τόσο οι σημαντικότεροι πόροι οι οποίοι αποτελούν συγκριτικό πλεονέκτημα του νησιού και προσελκύουν το τουριστικό ενδιαφέρον, όσο και τα στοιχεία της τουριστικής του δυναμικότητας.

7.1. Περιβαλλοντικοί Πόροι

7.1.1. Ακτές - Παραλίες

Η επιφάνεια των ακτών του νησιού αντιστοιχεί σε 389τ.χλμ. με συνολικό μήκος ακτογραμμής 133χλμ. (Πάντειο Πανεπ. Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και ΙΠΑ, 2012). Συγκεκριμένα, το μήκος των ακτών της Νάξου, αποτελεί το 6,74% του συνολικού μήκους ακτών των Κυκλάδων.

Από τη Χώρα της Νάξου προς το Νότο βρίσκονται οι παραλίες Άγιος Γεώργιος, Άγιος Προκόπιος, Αγία Άννα, Πλάκα, Ορκός, Μικρή Βίγλα, Καστράκι, Γλυφάδα, Αλυκό, Πυργάκι και Αγιασός. Στις παραλίες αυτές συναντάται δυσανάλογα μεγάλη τουριστική κίνηση σε σχέση με τις υπόλοιπες, με συγκέντρωση δραστηριοτήτων θαλάσσιων σπορ, αλλά και εντονότερη παρουσία υποδομών φιλοξενίας πλησίον τους. Από τη Χώρα της Νάξου προς το Βορρά, συναντώνται οι παραλίες Γρόττα,, Αμμίτης,

Χίλια Βρύση, Κάμπος, Αμπραάμ και Άγιοι Θεόδωροι, οι οποίες δέχονται παραθεριστική τουριστική κίνηση. Μικρή παρουσία τουριστικών καταλυμάτων παρατηρείται στις παραλίες από το Βορρά προς τα Ανατολικά παράλια. Πρόκειται για τις παραλίες Απόλλωνας, Λιώνας, Αζαλάς, Μουτσούνα. Τέλος, από τα Ανατολικά παράλια προς το Νότο, οι παραλίες Λυγαρίδια, Ψιλή Άμμος, Κλειδός, Πάνορμος και Καλαντός, προσφέρονται για ήπιες μορφές αναψυχής, ηρεμία και χαλάρωση, ενώ σε αυτές συγκεντρώνονται αξιόλογα προστατευόμενα οικοσυστήματα (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013:100-117).

Από τις παραπάνω, βραβευμένες με Γαλάζια Σημαία παραλίες για το έτος 2017 αποτελούν η παραλία της Αγίας Άννας/Μάραγκα, του Αγίου Προκοπίου και του Αγίου Γεωργίου (Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, c.2017).

7.1.2. Προστατευόμενες Περιοχές

7.1.2.1. Περιοχές Δικτύου “Natura 2000”

Σύμφωνα με τον Ν.3937/2011, «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 60/Α/31-03-2011), στο νησί εντοπίζεται Ειδική Ζώνη Διατήρησης -πρώην Τόπος Κοινοτικής Σημασίας-(SAC-Special Area of Conservation), καθώς και Ζώνη Ειδικής Προστασίας (SPA-Special Protection Area). Συγκεκριμένα, πρόκειται για:

- Την Ειδική Ζώνη Διατήρησης «ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΤΙΑ ΝΑΞΟΣ: ΖΑΣ & ΒΙΓΛΑ ΕΩΣ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ (ΟΡΜΟΣ ΚΑΡΑΔΕΣ - ΟΡΜΟΣ ΜΟΥΤΣΟΥΝΑΣ)» με κωδικό GR4220014 και έκταση 8721,71ha. Αποτελεί ζώνη με ορεινό χερσαίο αλλά και παραθαλάσσιο τμήμα. Το πρώτο διασχίζει το νησί από το βορρά ως το νότο, ενώ το δεύτερο εκτείνεται από την περιοχή της Βίγλας στα δυτικά, ως τη Μουτσούνα στα ανατολικά. Το νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού είναι πολύ σημαντικός μεταναστευτικός σταθμός για τα γύρω νησιά. Η συνολική περιοχή παρουσιάζει μεγάλη ποικιλότητα χλωρίδας καθώς και τοπικά ενδημικά είδη, ενώ υπάρχουν και ερπετά, μαλάκια και εδαφικά αρθρόποδα (Ρουμελιώτη, 2009:383-384). Ωστόσο δεν ελλείπουν προβλήματα όπως υπερβόσκηση, εντατική διάβρωση, ανεξέλεγκτο κυνήγι και διάσπαρτη δόμηση που λειτουργεί αρνητικά για το τοπίο και τους παράκτιους οικοτόπους (ΦΙΛΟΤΗΣ- Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση, c.2017a).
- Τη Ζώνη Ειδικής Προστασίας «ΝΑΞΟΣ: ΟΡΗ ΑΝΑΘΕΜΑΤΗΣΤΡΑ, ΚΟΡΩΝΟΣ, ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ, ΖΑΣ, ΒΙΓΛΑΤΟΥΡΙ» με κωδικό GR4220026

και έκταση 1.1948,81ha. Η περιοχή περιλαμβάνει χερσαία τμήματα από το βορρά προς νότο, και τμήματα της παράκτιας ζώνης, όπου παρουσιάζεται ποικιλία ενδιαιτημάτων. Ακόμη, η περιοχή χαρακτηρίζεται από λιμνοθάλασσες, λασπότοπους, αμμώδεις παραλίες, βραχώδεις ακτές, βότσαλα και παραλίες με πολυετή φυτά. Είναι μια σημαντική περιοχή για διαβατικά και αναπαραγόμενα αρπακτικά είδη. Η σπουδαιότητά της στην επικράτεια του Αιγαίου είναι μεγάλη, μιας και παρουσιάζει σημαντική ποικιλότητα χλωρίδας πανίδας, και διαφορετικούς τύπους οικοτόπων. Απειλές όπως το παράνομο κυνήγι, η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων, η κατασκευή νέων δρόμων, η υπερβόσκηση και ο κίνδυνος πυρκαγιάς δεν παύουν να υπάρχουν στην περιοχή (ΦΙΛΟΤΗΣ - Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση, c.2017a).

7.1.2.2. Βιότοποι Corine

Στο νησί εντοπίζονται ακόμα δύο περιοχές βιοτόπων «Corine», οι οποίες είναι:

- Ο βιότοπος «Αλυκές Νάξου» με κωδικό A00060027 και συνολική έκταση 1217,2ha. Πρόκειται για λιμνοθάλασσα με αλμυρόβαλτο, τμήμα του οποίου μετατρέπεται σε αλυκή και αποτελεί σημαντικό καταφύγιο για τα μεταναστευτικά πουλιά.
- Ο βιότοπος «Όρη Δίας (Ζας), Μαυροβούνι, Κόρωνος και Νότια Νάξος», με κωδικό τόπου A00010076 και συνολική έκταση 20192,36ha. Ο ελαφρώς δασώδης χαρακτήρας και οι θαμνότοποι της περιοχής συχνά χρησιμοποιούνται ως βοσκότοποι. Εντοπίζονται επίσης θαλάσσιοι γκρεμοί και παραλίες με βότσαλο, μικρές ρεματιές με γκρεμνά και λωρίδες με πλατάνια κατά μήκος χειμάρρων. Παρά το γεγονός ότι στην περιοχή υπάρχουν πληθυσμοί αξιόλογων πτηνών (όρνεα και σπιζαετοί), παρατηρείται εκτεταμένη υπερβόσκηση, έντονο κυνήγι και συχνές πυρκαγιές, διαταραχές που καθιστούν την περιοχή πρωτεύουσας προτεραιότητας προστασίας.

(ΦΙΛΟΤΗΣ - Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση, c.2017b)

7.1.2.3. Μικροί Νησιωτικοί Υγρότοποι

Στο νησί της Νάξου χαρακτηρίζονται οι εξής περιοχές ως «Μικροί Νησιωτικοί Υγρότοποι»:

Πίνακας 8: Μικροί Νησιωτικοί Υγρότοποι ν. Νάξου

Όνομα Υγρότοπου	Κωδικός	Έκταση (στρ)
Έλος Πυργάκι ή Ποταμίδες	Y422NAX004	28
Εκβολή Πηγών Σκουληκαριάς/Αμίτι	Y422NAX006	52
Έλος Αγιασσού	Y422NAX013	50
Έλος Καλαντού	Y422NAX015	77

Πηγή: ΠΔ 19-06-2012 (ΦΕΚ 229/ΑΑΠ/2012) , Ιδία Επεξεργασία

7.1.3. Κλιματολογικά Χαρακτηριστικά

Το κλίμα της Νάξου χαρακτηρίζεται ως «εύκρατο» και «νησιωτικό Μεσογειακό», τα βασικότερα χαρακτηριστικά του οποίου είναι:

- οι ομαλές θερμοκρασίες με χαμηλές διακυμάνσεις,
- το ξηρό κλίμα με έντονη υγρασία,
- και οι χαμηλές βροχοπτώσεις.

(Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013-2014).

Κατά τους θερινούς μήνες σημειώνονται σχετικά χαμηλές θερμοκρασίες συγκριτικά με άλλες περιοχές της Χώρας. Κύριοι λόγοι είναι η παρουσία της θάλασσας και οι μεγάλης έντασης και συχνότητας άνεμοι (Ευελπίδου, 2001:41). Επίσης κατά την περίοδο αυτή εμφανίζονται φαινόμενα εξάτμισης λόγω αυξημένης θερμοκρασίας και ηλιοφάνειας, μικρής υγρασίας αέρα και εδάφους, και ισχυρών ανέμων. Ο επικρατέστερος άνεμος είναι ο Βόρειος, ενώ το ενδεχόμενο χιονόπτωσης δεν αποκλείεται τους χειμερινούς μήνες στις κορυφές των ορεινών όγκων (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013-2014).

Μία γενική εικόνα των τιμών της θερμοκρασίας στο νησί προκύπτει από τα στοιχεία της Εθνικής Μετεωρολογικής Υπηρεσίας (EMY) για τα έτη 1955-1997. Κατά τη διάρκεια αυτή, η μέση θερμοκρασία του νησιού αντιστοιχεί σε 18,2°C. Η μέση ελάχιστη θερμοκρασία αγγίζει τους 9,3°C το Φεβρουάριο, και φτάνει τους 22,0°C τον Αύγουστο. Η μέση μέγιστη θερμοκρασία της περιόδου, σημειώνεται τον Ιούλιο και αντιστοιχεί σε 26,9°C. Τα μέγιστα μηνιαία ύψη βροχής σημειώνονται τους μήνες Δεκέμβριο και Ιανουάριο με 70,3 και 69,0mm αντίστοιχα, ενώ οι καλοκαιρινοί μήνες εμφανίζουν τα χαμηλότερα (EMY, c.2017).

Λαμβάνοντας υπόψη πιο πρόσφατα κλιματικά δεδομένα, το εύρος της θερμοκρασίας και των βροχοπτώσεων δεν έχει παρουσιάσει σημαντικές διακυμάνσεις. Σύμφωνα με στοιχεία του κλιματολογικού μετεωρολογικού σταθμού του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών που λειτουργεί στη Νάξο, για το έτος 2016 προέκυψε ότι η μέση θερμοκρασία στο νησί ήταν 19,1°C. Η μέση ελάχιστη θερμοκρασία του έτους σημειώνεται τον Δεκέμβριο και αντιστοιχεί σε 9,7°C, φτάνοντας τους 24,2°C τον Αύγουστο. Η μέση μέγιστη θερμοκρασία του έτους σημειώνεται τους μήνες Αύγουστο και Ιούλιο και αντιστοιχεί σε 27,3°C. Τα μέγιστα μηνιαία ύψη βροχής παρατηρούνται τον Ιανουάριο με 80,4mm και τον Μάρτιο με 51,8mm, ενώ οι καλοκαιρινοί μήνες εξακολουθούν να εμφανίζουν τα χαμηλότερα (Μετεωρολογικός Σταθμός Νάξου, 2016).

7.2. Πολιτιστικοί Πόροι

7.2.1. Παραδοσιακοί Οικισμοί

Στη Νάξο υπάρχουν 22 παραδοσιακοί οικισμοί (Χάρτης 4), εκ των οποίων η Άνω Ποταμιά, η Αείρανθος και ο Δαμαριώνας καθορίστηκαν με το ΠΔ 13-11-1978 (ΦΕΚ 594/Δ/1978). Οι υπόλοιποι που καθορίστηκαν αργότερα με το ΠΔ 14-07-1988 (ΦΕΚ 504/Δ/1988) είναι οι εξής: Βίβλος, Γαλανάδο, Γλινάδο, Κεραμωτή, Κινίδαρος, Κορωνίδα, Αγιά, Κόρωνος, Κουρονοχώριο, Μονή, Κάτω Ποταμιά, Μέση Ποταμιά, Άνω Σάγκριο, Κάτω Σάγκριο, Φιλότι, Χαλκείο, Ακάδημοι, Καλόξυλος και Κεράμειο.

7.2.2. Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία

7.2.2.1. Κηρυγμένοι Αρχαιολογικοί Χώροι

Οι κηρυγμένες αρχαιολογικές θέσεις που εντοπίζονται στις Δημοτικές Ενότητες Νάξου και Δρυμαλίας, είναι οι ακόλουθες:

Πίνακας 9: Αρχαιολογικοί Χώροι ν. Νάξου

A/A	Όνομασία Αρχαιολογικού Χώρου	ΦΕΚ
1	Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας αρχαιολογικού χώρου Καμινίων Νάξου	ΦΕΚ 985/Β/30-12-1994
2	Αρχαιολογικός χώρος Μελάνων Νάξου (δύο ημίεργα αγάλματα των Κούρων, λείψανα προϊστορικού οικισμού και αρχαίου λατομείου). Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	ΦΕΚ 751/Β/27-8-1997
3	Αρχαιολογικός χώρος Γύρουλα Σαγκρίου, Δήμου Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, Περιφερειακής Ενότητας Νάξου, Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου».	ΦΕΚ 225/ΑΑΠ/19-6-2012
4	Καθορισμός Ζωνών προστασίας Α και Β αρχαιολογικού χώρου Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου	ΦΕΚ 1036/Β/14-12-1995, ΦΕΚ 49/Β/19-1-1996, ΦΕΚ 142/Β/27-1-1998
5	Αρχαιολογικός χώρος Μικρής Βίγλας Νάξου (προϊστορικός οικισμός). Καθορισμός Ζωνών προστασίας Α και Β	ΦΕΚ 94/Β/7-3-1986, ΦΕΚ 554/Β/8-9-1992, ΦΕΚ 610/Β/9-10-1992
6	Αρχαιολογικός χώρος Γκρόττας Νάξου (τα ερείπια της μυκηναϊκής και ελληνιστικής πόλεως)	ΦΕΚ 149/Β/28-4-1962
7	Αρχαιολογικός χώρος Χώρας Νάξου. Όρια	ΦΕΚ 608/Β/3-7-1980
8	Αρχαιολογικός χώρος αρχαίας πόλης της Νάξου, προϊστορικού οικισμού Γκρόττας, προϊστορικού νεκροταφείου των Απλωμάτων και γεωμετρικών - ελληνιστικών	ΦΕΚ 145/Β/5-4-1983
9	Αρχαιολογικός χώρος στη θάλασσα περιοχή Γκρόττας - Προλιμένα - Παλατάκι Νάξου (αρχαία πόλη της Νάξου)	ΦΕΚ 722/Β/2-12-1992
10	Αρχαιολογικός χώρος ακρωτηρίου Άγιος Γεώργιος Νάξου (αρχαίο νεκροταφείο)	ΦΕΚ 168/Β/9-3-1967
11	Αρχαιολογικός χώρος μεταξύ Γκρόττας και Μητροπόλεως Νάξου	ΦΕΚ 35/Β/2-2-1962
12	Αρχαιολογικός χώρος νησίδας του Βάκχου (Παλάτια) (ερείπια αρχαίου ναού)	ΦΕΚ 244/Α/21-8-1933
13	Αρχαιολογικός χώρος Γκρόττας και λόφου Απλωμάτων Νάξου	ΦΕΚ 341/Β/31-12-1957
14	Ενάλιος αρχαιολογικός χώρος του αρχαίου λιμενικού έργου στο σύγχρονο λιμάνι του Απόλλωνα Νάξου, Δήμου Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, Περιφερειακής Ενότητας Νάξου, Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.	ΦΕΚ 292/ΑΑΠ/14-9-2012
15	Κήρυξη και οριοθέτηση ως αρχαιολογικού χώρου και οριοθέτηση Ζωνών Α' και Β' Προστασίας στη Στελίδα Νάξου.	ΦΕΚ 966/Β/29-6-2004
16	Αρχαιολογικός χώρος και οριοθέτηση Ζωνών Α' και Β' Προστασίας στη Στελίδα Νάξου	ΦΕΚ 140/Β/4-2-2005
17	Αρχαιολογικός χώρος λόφου "Κορφάριτων Αμυγδαλιών" στον Πάνορμο Νάξου (πρωτοκυκλαδική ακρόπολη, λείψανα προϊστορικού οικισμού και νεκροταφείων). Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	ΦΕΚ 38/Β/19-1-1965, ΦΕΚ 1032/Β/24-11-1997
18	Αρχαιολογικός χώρος Σπεδού Νάξου (προϊστορικά νεκροταφεία και ερείπια προϊστορικού συνοικισμού)	ΦΕΚ 38/Β/19-1-1965
19	Αρχαιολογικός χώρος περιοχής αρχαίου λατομείου και Κούρου του Απόλλωνα στον Απόλλωνα Νάξου	ΦΕΚ 305/Β/31-5-1983

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού c.2017, Ίδια Επεξεργασία

7.2.2.2. Μνημεία Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Περιόδου

Τα κηρυγμένα μνημεία βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου του νησιού παρατίθενται στο Παράρτημα, στο τέλος της εργασίας.

7.2.2.3. Μνημεία Νεοελληνικής Περιόδου

Τα κηρυγμένα μνημεία νεοελληνικής περιόδου του νησιού παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 10: Μνημεία Νεοελληνικής Περιόδου ν. Νάξου

A/A	Μνημεία Νεοελληνικής Περιόδου	ΦΕΚ
1	Ανεμόμυλος στο Άνω Σαγκρί Νάξου, ιδ. Δ. Μαράκη	ΦΕΚ 1094/Β/29-12-1995
2	Ο ανεμόμυλος με τον In situ εξοπλισμό του με την επωνυμία «Σκάρκος» φερόμενης ιδιοκτησίας Ελένης και Ευαγγελίας Σκάρκου, στη θέση «Τσιγκούρια» του Δ. Δ. Βίβλου, Δήμου Νάξου, στη νήσο Νάξο.	ΦΕΚ 517/ΑΑΠ/18-11-2008
3	Γεφύρι στις Εγγαρές Νάξου	ΦΕΚ 350/Β/31-5-1985
4	Ανεμόμυλος στο Κάτω Σαγκρί Νάξου, ιδ. Ιωάννη Σοφικίτη	ΦΕΚ 769/Β/31-10-1986
5	Χώρα Νάξου	ΦΕΚ 183/Β/16-3-1967
6	Οικοδομικά τετράγωνα παραλίας Χώρας Νάξου	ΦΕΚ 86/Δ/2-5-1969
7	Κτίριο στη Χώρα Νάξου, ιδ. κληρονόμων Αρετής Φουφοπούλου	ΦΕΚ 345/Β/6-6-1990, ΦΕΚ 306/Β/22-4-1994, ΦΕΚ 913/Β/9-12-1994
8	Κτίριο στη Χώρα Νάξου, ιδ. κληρονόμων Λουκίας Παπαλέξη	ΦΕΚ 345/Β/6-6-1990, ΦΕΚ 306/Β/22-4-1994, ΦΕΚ 913/Β/9-12-1994
9	Συνοικίες "Κάστρο" και "Μπούργο"	ΦΕΚ 382/Β/29-8-1963
10	Κεντρικό κτίριο της "πρώην Σχολής Ουρσουλινών" στη Χώρα Νάξου, φερόμενο ως ιδιοκτησία του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας	ΦΕΚ 382/Β/29-8-1963, ΦΕΚ 52/Δ/3-2-1999
11	Σύμπλεγμα κτιρίων στην Κόρωνο Νάξου, ιδ. Ειρήνης Προνονοταρίου	ΦΕΚ 649/Β/25-7-1995
12	Ορυχεία Σμύριδας, σταθμοί φόρτωσης, μηχανικός εξοπλισμός και διαδρομή εναερίου σιδηροδρόμου στην Απείραθο και Μουτσούνα Νάξου	ΦΕΚ 869/Β/21-11-1989
13	Κεντρικό τμήμα του πλακόστρωτου οδικού δικτύου και κρήνη στην Απείραθο Νάξου	ΦΕΚ 2086/Β/30-11-1999
14	Ανεμόμυλος στην Απείραθο Νάξου, ιδ. Προνονοταρίου	ΦΕΚ 769/Β/31-10-1986
15	Ορυχεία Σμύριδας, σταθμοί φόρτωσης, μηχανικός εξοπλισμός και διαδρομή εναερίου σιδηροδρόμου στην Απείραθο και Μουτσούνα Νάξου	ΦΕΚ 869/Β/21-11-1989

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού c.2017, Ιδία Επεξεργασία

7.2.3. Μουσεία και Χώροι Λαογραφικού Ενδιαφέροντος

Τα κυριότερα μουσεία και λαογραφικές συλλογές της νήσου Νάξου, είναι:

1. Ενετικό Μουσείο στον Πύργο Della Rocca
2. Αρχαιολογική Συλλογή Απειράνθου
3. Αρχαιολογικό Μουσείο Γύρουλα
4. Βυζαντινό Μουσείο
5. Αρχαιολογικό Μουσείο
6. Λαογραφική Συλλογή στο Σκαδό & στη Μέση
7. Παραδοσιακό Λιοτρίβι στο Δαμαλά
8. Λαογραφικές συλλογές Φιλότι, Κόρωνο & Τρίποδες
9. Μουσείο Φυσικής Ιστορίας

10. Γεωλογικό μουσείο
11. Μουσείο Εικαστικών Τεχνών
12. Μουσείο Παιδικού Πολιτισμού Αιγαίου
13. Εκκλησιαστικό Βυζαντινό Μουσείο στο Χαλκί

(Τσεκούρας κ.ά, 2014a)

7.2.4. Διαδρομές Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος

Οι διαδρομές πολιτιστικού ενδιαφέροντος του νησιού σε κάθε μία εκ των οποίων εντοπίζονται αξιόλογα σημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος, όπως αυτές προτείνονται, είναι οι εξής:

1. Απεράθου - Αγ. Ιωάννης Θεολόγος - Αγία Κυριακή - Καλλονή - Σμυριδορυχεία
2. Φιλώτι - Αγία Μαρίνα - Λευγάσα - Κορυφή Ζά - Σπήλαιο Ζά - Βρύση Αριώ - Μύλος Σταυράκη - Φιλώτι
3. Δανακός - Μονή Φωτοδότη Χριστού- Αγ. Ιωάννης στα Φινέλια - Κεραμί - Μετόχι - Τραγαία
4. Τραγαία (Χαλκί) - Μονοίτσια – Παναγία Ραχιδιώτισσα - Δροσιανή - Μονή - Καλόξυλος - Ακαδήμιοι - Τραγαία (Δίκτυο βυζαντινού πάρκου)
5. Τραγαία (Χαλκί) - Τσικαλαριό - Απάνω Κάστρο - Αγ. Ανδρέας - Άνω Ποταμιά
6. Μέλανες (Άγιοι Απόστολοι) - [Κουρνοχώρι] - Μύλοι - Φλεριό (ιερό των πηγών) - Άνω-Μέση-Κάτω Ποταμιά - Επισκοπή (Αγ. Μάμας) - Μητροπόλου
7. Τσικαλαριό - Χείμαρρος - Άγιος Σισώης - Άγιοι Ανάργυροι - Σαγκρί - [Άγιος Νικόλαος] - Γύρουλας (ναός Δήμητρας)

(Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013:118-130).

Το έτος 2014 ολοκληρώθηκε το έργο αποκατάστασης διέλευσης και σήμανσης των παραπάνω διαδρομών, ενώ σε αυτές προστέθηκαν οι παρακάτω:

8. Μονή - Αστιβόδι - Φανάρι - [Παναγία Φαναριώτισσα] - Απεράθου
9. Κόρωνος - Σκαδό - [Άγ. Νικόλαος] - Κωμιακή - [Χωστή (μυκηναϊκός τάφος)] - Απόλλωνας
10. Κόρωνος - Άβδελη (Παναγία Αβδελιώτισσα) - Λύνας
11. Κυνίδαρος - Χάλαντρα (Γεφύρι Απάνω Μύλου) - Άγιος Γεώργιος - Μοναστηριώτισσα - [Πύργος Πραντούνα] - Μέσα Γειτονιά - Εγγαρές

(Νάξος και Μικρές Κυκλάδες, 2016)

7.2.5. Εκδηλώσεις και Πολιτιστικά Δρώμενα

Οι περισσότερες γιορτές και πανηγύρια που λαμβάνουν χώρα ετησίως στο νησί συνδέονται με εορτασμούς Αγίων και πραγματοποιούνται κατά την περίοδο τουριστικής αιχμής, δηλαδή από Μάιο έως Σεπτέμβριο. Συνοδεύονται από εκδηλώσεις τοπικών προϊόντων και τραγουδιού, ενώ πέρα από την τοπική κοινωνία, έντονη είναι και η συμμετοχή των επισκεπτών (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013:180). Ακολουθεί πίνακας με τα πανηγύρια του νησιού.

Πίνακας 11: Ετήσια Πανηγύρια ν. Νάξου

A/A	Όνομα	Ημερομηνία
1	Θεοσκέπαστης στην Κωμιακή και στην Ποταμιά	8-Σεπ
2	Παναγιάς Δροσιανής στη Μονή	8-Σεπ
3	Τιμίου Σταυρού στους Τρίποδες και στη Μονή	14-Σεπ
4	Αγίου Αρτεμίου στον Κυνίδαρο	20-Οκτ
5	Αγίου Νικολάου στον Κυνίδαρο	6-Δεκ
6	Αγίας Ειρήνης στον Κυνίδαρο	5-Μαϊ
7	Αγίου Θαλαλαίου στον Άγιο Θαλαλαίο	20-Μαϊ
8	Παναγιάς Αργοκοιλιώτισσας στην Κόρωνο	Παρασκευή του Πάσχα
9	Αγίων Αποστόλων στις Μέλανες	30-Ιουν
10	Αγίας Κυριακής στην Ποταμιά	7-Ιουλ
11	Αγίου Προκοπίου στον Άγιο Προκόπη	8-Ιουλ
12	Αγίου Νικόδημου στη Χώρα και στο Γλινάδο	14-Ιουλ
13	Αγίας Μαρίας στα Αγγίσια και στην Κόρωνο	17-Ιουλ
14	Αγίας Άννας στην Αγία Άννα	25-Ιουλ
15	Αγίας Παρασκευής στον Κυνίδαρο	26-Ιουλ
16	Αγίου Παντελεήμονα στο Αγερσανί	27-Ιουλ
17	Σωτήρος στο Γλινάδο, στον Δαμαριώνα και στο Κουρουνοχώρι	6-Αυγ
18	Παναγιάς σε όλο το νησί και ιδιαίτερα στο Φιλωτί	15-Αυγ
19	Εννιάμερα της Παναγιάς στους Τρίποδες	23-Αυγ
20	Αγίου Ιωάννη στην Απείρανθο, στον Απόλλωνα και στο Αγερσανί	29-Αυγ

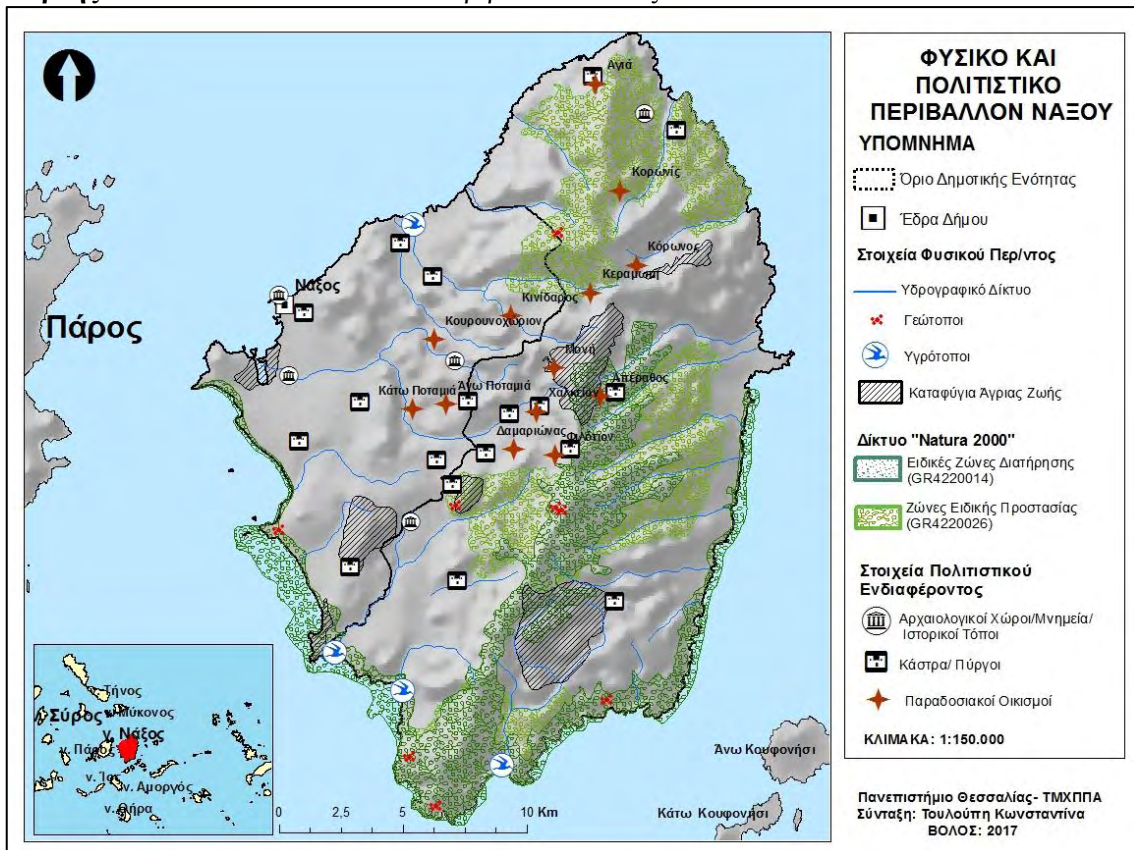
Πηγή: Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013:180-183, Ίδια Επεξεργασία

Τα ετήσια φεστιβάλ και εκδηλώσεις του νησιού, σύμφωνα με το Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων (2013:170-179), είναι τα εξής:

1. Φεστιβάλ Νάξου (εικαστικές εκθέσεις, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, χορευτικές εκδηλώσεις/ από Ιούλιο-Σεπτέμβριο)
2. Domus Festival στο Ενετικό Μουσείο (μουσικές εκδηλώσεις διαφόρων ειδών/ από Απρίλιο έως Οκτώβριο)
3. Γιορτή του Κρασιού (γαστρονομία, χορευτική εκδήλωση, σχετικές ομιλίες)
4. Elaiia festival στον Καλόξυλο (εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικές, μουσικές βραδιές, θεατρικές παραστάσεις/ πρώτες μέρες Αυγούστου)

5. Γιορτή του Ψαρά στον Απόλλωνα (γαστρονομία, εκκλησιασμός, παραδοσιακή μουσική/ 28 Ιουνίου)
6. Naxathlon (αθλητισμός/ Αύγουστος)
7. Δημήτρια στο Σαγκρί (αγροτουριστικά περίπτερα τοπικών προϊόντων, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, ζωγραφική/ πρώτη εβδομάδα Αυγούστου)
8. Μηλώσια στο Φιλώτι (παιδικές αθλητικές εκδηλώσεις και τουρνουά διαφόρων αθλημάτων/ Αύγουστος)

Χάρτης 4: Φυσικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον ν. Νάξου

Πηγή: ΥΠΕΝ 2016, Ιδία Επεξεργασία

7.3. Τουριστικές Εγκαταστάσεις

Η εμφάνιση τουριστικών εγκαταστάσεων και υποδομών στη Νάξο έγινε εντονότερη τη δεκαετία του 1980, παρόλο που στη Χώρα της Νάξου η τουριστική δραστηριότητα είχε εμφανιστεί νωρίτερα (Κορρέ, 2001:67). Παρακάτω παραθέτονται ορισμένα στοιχεία για τις τουριστικές εγκαταστάσεις του νησιού.

7.3.1. Καταλύματα

Σύμφωνα με στοιχεία της Ένωσης Ξενοδόχων Νάξου (2016), στο νησί υπάρχουν 131 ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, με συνολικό αριθμό δωματίων 2.710 και αριθμό κλινών 5.723. Οι υποδομές παρουσιάζουν διακύμανση στην κατηγορία τους, από 5 έως 1 αστέρια, ενώ υπάρχει και παρουσία καταλυμάτων τύπου villas. Πάνω από τα μισά καταλύματα ανήκουν στην κατηγορία 2 αστερών με ποσοστό 55,7% (Πίνακας 12).

Πίνακας 12: Ξενοδοχειακή Υποδομή ν. Νάξου

Περιοχή	Κατηγορία Ξενοδοχείου (αστερια)	Πλήθος Επιχειρήσεων	Αριθμός Δωματίων	Αριθμός Κλινών
Χώρα-Άγιος Γεώργιος	4	2	59	135
	3	8	357	725
	2	26	539	1053
	1	17	198	396
		53	1153	2309
Γρόττα-Κάστρο	2	7	93	185
	1	3	35	72
		10	128	257
Άγιος Προκόπιος-Στελίδα	Villas	2	15	65
	5	2	98	192
	4	3	131	285
	3	6	216	435
	2	18	273	646
	1	3	58	102
		34	791	1725
Αγία Άννα	4	1	27	48
	3	1	16	38
	2	13	173	381
	1	1	12	38
		16	228	505
Πλάκα	3	3	70	200
	2	4	112	224
		7	182	424
Ορκός	2	1	44	100
Μικρή Βίγλα	3	1	82	164
Πυργάκι	4	1	20	47
Απόλλωνας	2	1	23	44
Γαλήνη	Villas	1	4	10
	2	1	9	18
		2	13	28
Γαλανάδο	Villas	1	11	40
Βίβλος	Villas	1	4	12
	2	1	13	22
		2	17	34
Μουτσούνα	3	1	14	30
Φιλώτι	2	1	4	16
Σύνολο		131	2710	5723

Πηγή: Ένωση Ξενοδόχων Νάξου 2016, Ιδία Επεξεργασία

Οι ανάγκες διαμονής των τουριστών στο νησί ικανοποιούνται και από τις επιχειρήσεις ενοικιαζόμενων δωματίων. Από στοιχεία του Συλλόγου Ενοικιαζόμενων Δωματίων Νάξου (2016), προέκυψε πως υπάρχουν 357 επιχειρήσεις, με αριθμό δωματίων και κλινών 2.826 και 6.173 αντίστοιχα, γεγονός που συνεπάγεται πως η προσφορά σε κλίνες των ενοικιαζόμενων δωματίων υπερτερεί της αντίστοιχης των ξενοδοχείων.

Πίνακας 13: Ενοικιαζόμενα Δωμάτια ν. Νάξου

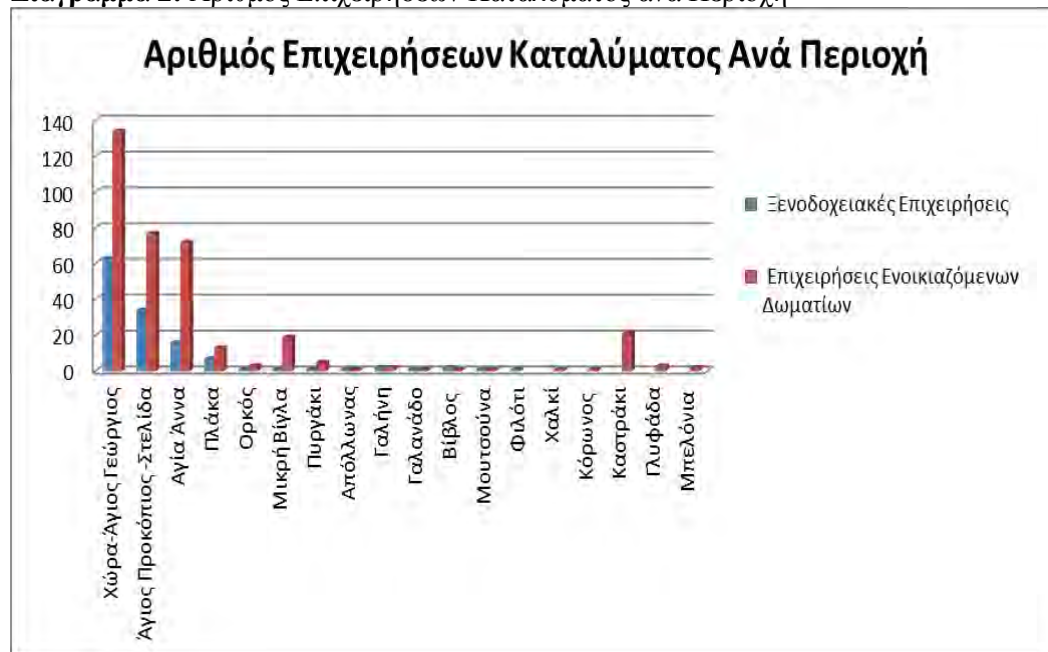
Περιοχή	Πλήθος Επιχειρήσεων	Αριθμός Δωματίων	Πλήθος Κλινών
Χώρα-Άγιος Γεώργιος	134	1031	2249
Άγιος Προκόπιος -Στελίδα	77	619	1313
Αγία Άννα	72	607	1313
Πλάκα	13	86	174
Ορκός	3	24	43
Μικρή Βίγλα	19	178	410
Πυργάκι	5	43	115
Απόλλωνας	1	9	18
Γαλήνη	2	18	37
Γαλανάδο	1	10	23
Βίβλος	1	5	10
Μουτσούνα	1	5	13
Χαλκί	1	3	6
Κόρωνος	1	4	8
Καστράκι	21	150	370
Γλυφάδα	3	18	38
Μπελόνια	2	16	33
Σύνολο	357	2826	6173

Πηγή: Σύλλογος Ενοικιαζόμενων Δωματίων Νάξου 2016, Ιδία Επεξεργασία

Η θέση εγκατάστασης τόσο των ξενοδοχείων όσο και των ενοικιαζόμενων δωματίων, παρουσιάζει παρόμοια εικόνα διασποράς στο χώρο του νησιού, με τη Χώρα να συγκεντρώνει το 40,37%. Από τις υπόλοιπες περιοχές, η μεγαλύτερη συγκέντρωση υπηρεσιών παροχής καταλύματος πραγματοποιείται στις περιοχές Αγίου Προκοπίου-Στελίδας, Αγίας Άννας, Πλάκας και στην προς το νότο επέκταση αυτής. Πρόκειται για τη νοτιοδυτική παραλιακή ζώνη του νησιού, η οποία παρουσιάζει αυξημένη τουριστική ανάπτυξη (Πίνακας 14).

Τέλος, στο νησί εντοπίζονται τρία τουριστικά κάμπινγκ στις περιοχές του Αγίου Γεωργίου κοντά στο αεροδρόμιο, της Πλάκας και του Μάραγκα. Επομένως, το σύνολο της οργανωμένης δραστηριότητας κάμπινγκ στο νησί, ακολουθεί τη χωρική συγκέντρωση των ξενοδοχείων και ενοικιαζόμενων δωματίων στη νοτιοδυτική παράκτια περιοχή (Χάρτης 5).

Διάγραμμα 2: Αριθμός Επιχειρήσεων Καταλύματος ανά Περιοχή

Πηγή: Ένωση Ξενοδόχων Νάξου 2016, Σύλλογος Ενοικιαζόμενων Δωματίων Νάξου 2016, Ιδία Επεξεργασία

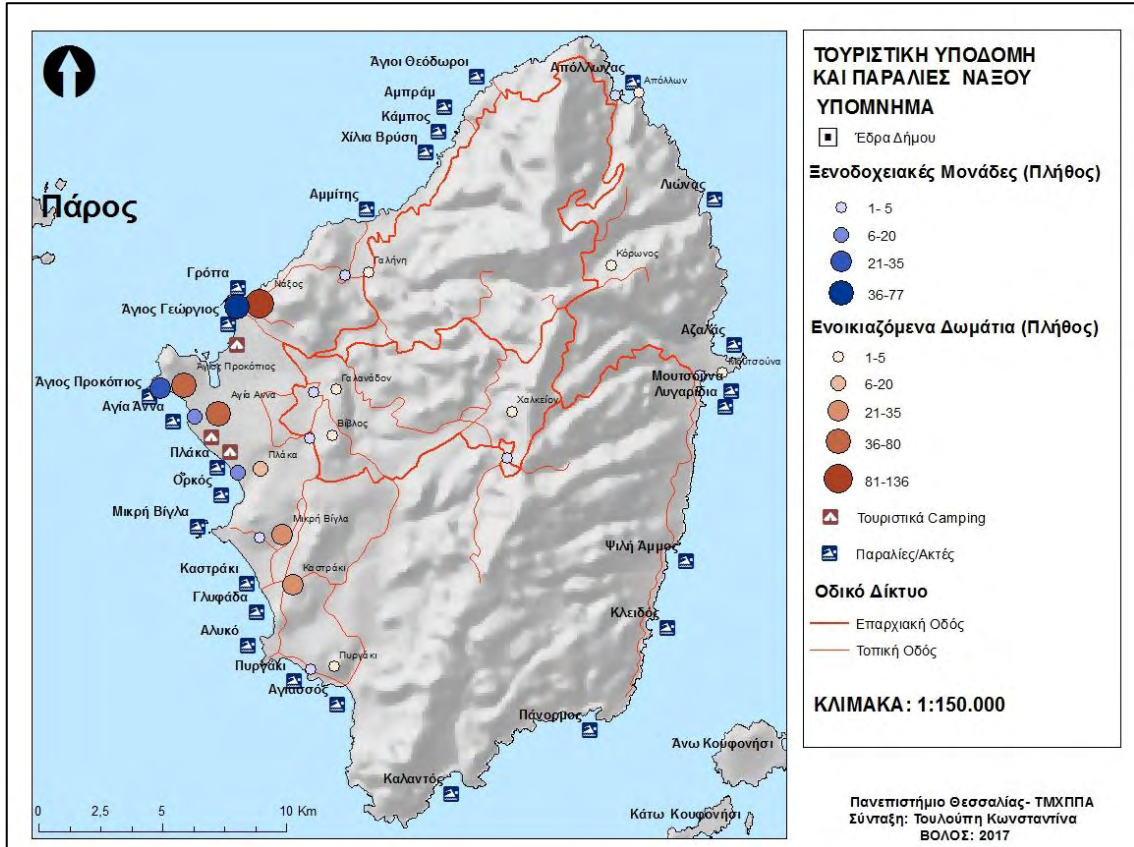
Πίνακας 14: Ποσοστό συμμετοχής περιοχών ν. Νάξου στο σύνολο των επιχειρήσεων καταλύματος

Περιοχή	Σύνολο Επιχειρήσεων	Ποσοστό
Χώρα-Άγιος Γεώργιος	197	40,37%
Άγιος Προκόπιος -Στελίδα	111	22,75%
Αγία Άννα	88	18,03%
Καστράκι	21	4,30%
Πλάκα	20	4,10%
Μικρή Βίγλα	20	4,10%
Πυργάκι	6	1,23%
Ορκός	4	0,82%
Γαλήνη	4	0,82%
Βίβλος	3	0,61%
Γλυφάδα	3	0,61%
Απόλλωνας	2	0,41%
Γαλανάδο	2	0,41%
Μουτσούνα	2	0,41%
Μπελόνια	2	0,41%
Φιλότι	1	0,20%
Χαλκί	1	0,20%
Κόρωνος	1	0,20%
Σύνολο	488	100,00%

Πηγή: Ένωση Ξενοδόχων Νάξου 2016, Σύλλογος Ενοικιαζόμενων Δωματίων Νάξου 2016, Ιδία Επεξεργασία

Για την απεικόνιση των ανωτέρω στοιχείων σχετικά με την κατανομή των υποδομών φιλοξενίας στη Νάξο, ακολουθεί χάρτης στον οποίο διαφαίνεται και χωρικά η συγκέντρωση που υφίσταται το δυτικό παράκτιο τμήμα.

Χάρτης 5: Τουριστική Υποδομή και Παραλίες ν. Νάξου

Πηγή: ΥΠΕΝ 2016, Ένωση Ξενοδόχων Νάξου 2016, Σύλλογος Ενοικιαζόμενων Δωματίων Νάξου 2016, Ιδία Επεξεργασία

Κατά την τελευταία εικοσαετία (1996-2016) σύμφωνα με στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΞΕΕ, 2017), το συνολικό ξενοδοχειακό δυναμικό του νησιού έχει αυξηθεί σημαντικά.

Συγκεκριμένα, την τελευταία δεκαετία (2006-2016) το ποσοστό αύξησής του ανέρχεται σε 22%, με αντίστοιχες αυξήσεις του αριθμού δωματίων και κλινών. Επίσης κατασκευάζονται ξενοδοχεία μεγάλης δυναμικότητας (5 αστέρων) που την προηγούμενη δεκαετία (1996-2006) δεν υπήρχαν στο νησί. Παράλληλα, παρατηρείται μείωση των μονάδων μικρής δυναμικότητας, ενώ αντίθετα οι μεγαλύτερες μεταβολές παρατηρούνται στις μονάδες μεγάλης δυναμικότητας (4 και 5 αστέρων).

Πίνακας 15: Ξενοδοχειακό δυναμικό Νάξου ετών 1996, 2006, 2016

Έτος	Κατηγορία Ξενοδοχείου (αστέρια)	Πλήθος Επιχειρήσεων	Αριθμός Δωματίων	Αριθμός Κλινών
2016	5	3	87	177
	4	10	375	790
	3	20	830	1645
	2	75	1408	2707
	1	24	319	632
			132	3019
2006	5			
	4	3	140	283
	3	8	527	1024
	2	66	1134	2166
	1	31	389	766
			108	2190
1996	5			
	4	5	363	704
	3	31	573	1285
	2	10	145	274
	1	26	312	622
			72	1393

Πηγή: ΞΕΕ 2017, Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 16: Ξενοδοχειακό δυναμικό Νάξου ετών 1996, 2006, 2016 κατά κατηγορία

Έτη	1996	2006	2016	Μεταβολή 1996-2006	Μεταβολή 2006-2016
Κατηγορία Ξενοδοχείου (Αστέρια)					
5	0	0	3		
4	5	3	10	-40%	233%
3	31	8	20	-74%	150%
2	10	66	75	560%	14%
1	26	31	24	19%	-23%
ΣΥΝΟΛΟ	72	108	132	50%	22%

Πηγή: ΞΕΕ 2017, Ιδία Επεξεργασία

Τα παραπάνω στοιχεία μαρτυρούν την αύξηση της δυναμικότητας του τουριστικού κλάδου τις τελευταίες δεκαετίες, γεγονός που επιβεβαιώνεται και σε προηγούμενο κεφάλαιο από την αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων με δραστηριότητες που αφορούν ξενοδοχεία και εστιατόρια (Πίνακας 7). Ακόμη, φαίνονται τάσεις ανάπτυξης μονάδων μεγάλου μεγέθους με παράλληλη μείωση των καταλυμάτων μικρής δυναμικότητας.

7.3.2. Τουριστικά Πρακτορεία

Ο αριθμός των ταξιδιωτικών γραφείων του νησιού από επιτόπια έρευνα ανέρχεται σε δεκαεννέα, έντεκα εκ των οποίων βρίσκονται στη Χώρα της Νάξου, πέντε στην περιοχή του Αγίου Προκοπίου και της Στυλίδας, δύο στην Αγία Άννα και ένα στη Μικρή Βίγλα.

Ακόμη, εντοπίζονται συνολικά είκοσι επτά επιχειρήσεις ενοικιάσεως αυτοκινήτων και μοτοποδηλάτων, οι είκοσι τρεις από τις οποίες βρίσκονται στη Χώρα της Νάξου. Οι υπόλοιπες τέσσερις ισοκατανέμονται μεταξύ των περιοχών Αγίας Άννας και Αγίου Προκοπίου. Γενικότερα, στη ζώνη Χώρα Νάξου-Άγιος Προκόπιος-Αγία Άννα, υπάρχει αποκλειστικότητα των υπηρεσιών ενοικίασης αυτοκινήτων και μοτοποδηλάτων.

7.4. Τουριστική Εξέλιξη

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά στοιχεία της μεταφορικής κίνησης (ακτοπλοϊκής και αεροπορικής) στο νησί για τα τελευταία έτη, συνοδευόμενα από σχολιασμό και συγκρίσεις μεταξύ τους.

7.4.1. Ακτοπλοϊκή Κίνηση

Από την καταγραφή επιβιβασθέντων και αποβιβασθέντων του Λιμεναρχείου Νάξου (2016), προκύπτει πως τη δεκαετία 2005-2015 ο ετήσιος ρυθμός αυξομείωσης των αφίξεων είναι παρόμοιος με εκείνον των αναχωρήσεων (Διάγραμμα 3). Κατά την πρώτη πενταετία που εξετάζεται (2005-2010), η επιβατική κίνηση παρά το γεγονός ότι παρουσιάζει πτωτική πορεία, κυμαίνεται σε υψηλότερα επίπεδα από την πιο πρόσφατη πενταετία (2010-2015), η οποία ωστόσο τείνει να ανακάμψει έχοντας αυξητική τάση από το 2012 και έπειτα. Συγκεκριμένα το έτος 2015 παρουσιάζεται η υψηλότερη ακτοπλοϊκή κίνηση της πενταετίας. Το γεγονός μπορεί να οφείλεται στην οικονομική κρίση της Χώρας που επηρέασε μεταξύ άλλων τους προορισμούς και την πραγματοποίηση των διακοπών για τους Έλληνες τουρίστες.

Όσον αφορά τις μηνιαίες αθροιστικές αφίξεις και αναχωρήσεις της πενταετίας 2010-2015, είναι ιδιαίτερα αυξημένες κατά την περίοδο αιχμής (Μάιος-Οκτώβριος), με τον μήνα Αύγουστο να κορυφώνονται (Διάγραμμα 4). Προφανής αιτία του φαινομένου είναι η τουριστική κίνηση που σημειώνεται στο νησί κατά τους μήνες αυτούς. Η εν λόγω αυξημένη επιβατική κίνηση, δεν εξυπηρετείται επαρκώς από την υφιστάμενη λιμενική εγκατάσταση. Για το λόγο αυτό, προβλέπεται μία σειρά έργων με την επέκταση και βελτίωση της λιμενικής υποδομής ανάμεσα σε αυτά (Κεφάλαιο 6.3.1.). Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει και στον μεγάλο αριθμό οχημάτων που φθάνουν στο νησί κατά τις περιόδους αιχμής, δικαιολογώντας τα φαινόμενα αύξησης του κυκλοφοριακού φόρτου που παρουσιάζονται στο νησί τότε.

Πίνακας 17: Ακτοπλοϊκές Αφίξεις Επιβατών, ΦΓ και Ι.Χ. στον λιμένα Νάξου ετών 2010-2015

Ακτοπλοϊκές Αφίξεις	2010			2011			2012			2013			2014			2015			Σύνολο Αφίξεων Επιβατών	Σύνολο
	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.		
Ιανουάριος	8.921	556	972	9.844	396	907	7.526	401	688	7.132	410	642	8.572	455	766	9.106	439	826	51.101	58.559
Φεβρουάριος	9.069	514	829	8.175	355	670	7.573	409	604	6.522	337	526	9.210	398	643	7.142	400	543	47.691	53.919
Μάρτιος	14.856	790	1.534	10.888	439	804	9.004	416	723	10.382	443	742	8.351	463	673	9.506	542	739	62.987	71.295
Απρίλιος	18.311	652	1.513	22.333	536	2.058	17.900	487	1.628	15.285	513	1.373	18.758	488	1.555	19.965	550	1.648	112.552	125.553
Μάιος	26.497	773	1.432	24.250	585	1.145	21.507	570	1.178	23.942	534	1.328	28.054	593	1.183	29.826	696	1.530	154.076	165.623
Ιούνιος	43.470	731	2.299	42.471	552	2.116	37.295	604	2.063	42.446	637	2.199	46.044	696	2.297	49.813	675	2.414	261.539	278.822
Ιούλιος	81.577	781	7.745	91.617	720	8.002	77.585	689	6.837	82.479	822	6.677	90.964	828	7.028	89.121	746	6.667	513.343	560.885
Αύγουστος	83.821	735	8.044	91.435	540	8.524	85.882	665	8.109	91.030	651	8.449	101.738	699	9.136	105.499	712	9.611	559.405	615.280
Σεπτέμβριος	35.881	567	1.784	40.157	534	1.920	33.326	501	1.526	36.623	493	1.383	44.013	561	1.716	45.257	591	2.023	235.257	248.856
Οκτώβριος	16.756	575	970	13.797	428	791	14.517	518	750	15.382	516	814	17.110	538	889	16.625	590	1.089	94.187	102.655
Νοέμβριος	12.337	456	897	9.630	487	850	8.530	474	660	9.106	498	705	9.329	508	808	9.010	504	951	57.942	65.740
Δεκέμβριος	10.042	466	817	9.110	472	737	8.176	429	617	7.969	411	613	8.460	449	672	9.235	569	930	52.992	60.174
Σύνολο	361.538	7.596	28.836	373.707	6.044	28.524	328.821	6.163	25.383	348.298	6.265	25.451	390.603	6.676	27.366	400.105	7.014	28.971	2.203.072	2.407.361
Συνολικές Αφίξεις/ Έτος	397.970			408.275			360.367			380.014			424.645			436.090				

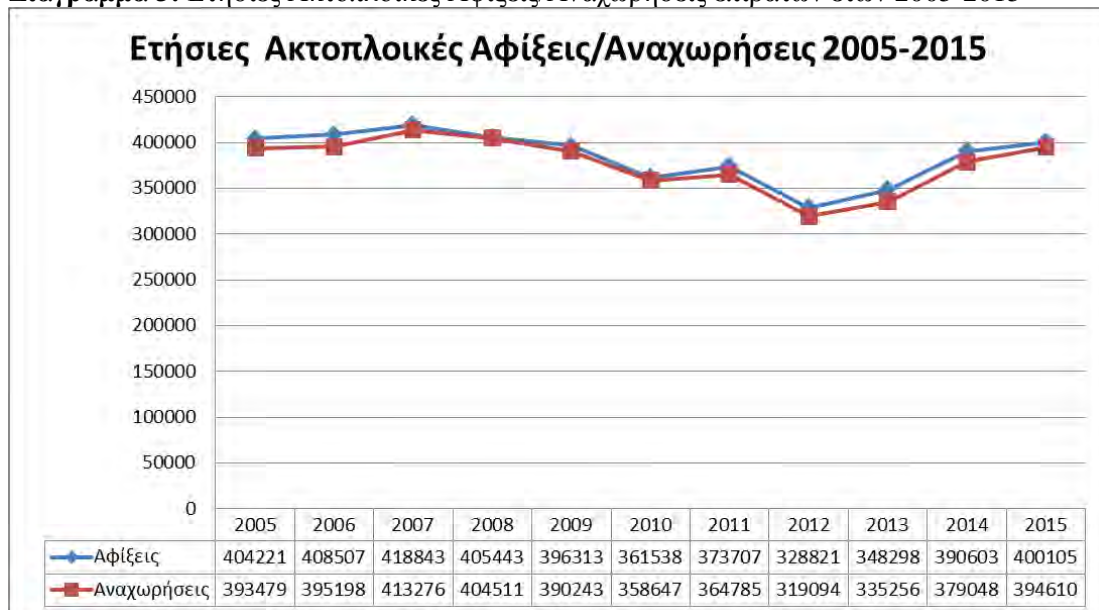
Πηγή: Λιμεναρχείο Νάξου 2016, Ίδια Επεξεργασία

Πίνακας 18: Ακτοπλοϊκές Αναχωρήσεις Επιβατών, ΦΓ και Ι.Χ. από τον λιμένα Νάξου ετών 2010-2015

Ακτοπλοϊκές Αναχωρήσεις	2010			2011			2012			2013			2014			2015			Σύνολο Αφίξεων Επιβατών	Σύνολο
	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.	Επιβατών	Φ/Γ	Ι.Χ.		
Ιανουάριος	8.572	497	715	8.941	296	726	7.211	226	611	6.763	365	506	7.973	342	588	7.951	286	701	47.411	53.270
Φεβρουάριος	8.800	506	736	7.312	313	574	6.448	260	541	5.723	256	452	7.057	322	523	6.621	273	564	41.961	47.281
Μάρτιος	11.365	708	898	9.805	347	686	7.976	318	684	9.693	337	725	8.862	346	714	8.232	370	724	55.933	62.790
Απρίλιος	18.946	508	1.663	18.877	446	1.519	15.544	302	1.388	10.104	429	661	15.393	390	1.143	16.558	366	1.414	95.422	105.651
Μάιος	22.762	656	1.089	21.877	527	1.115	18.562	375	1.020	22.252	385	1.395	24.463	463	997	24.960	424	1.197	134.876	144.519
Ιούνιος	36.332	648	1.493	36.027	525	1.408	30.590	403	1.369	33.228	520	1.306	38.534	573	1.425	43.729	460	1.691	218.440	230.261
Ιούλιος	67.233	888	4.118	74.534	761	4.432	62.013	531	3.864	67.095	619	3.743	75.497	579	4.089	74.925	524	3.747	421.297	449.192
Αύγουστος	96.505	787	10.090	101.930	446	10.954	94.605	487	10.106	100.227	428	10.370	110.512	480	10.790	115.310	528	11.224	619.089	685.779
Σεπτέμβριος	45.539	509	3.635	49.626	337	3.916	42.879	327	3.472	45.419	380	3.221	53.001	447	3.670	57.763	448	4.148	294.227	318.737
Οκτώβριος	18.377	451	1.264	16.944	256	1.241	16.223	371	1.108	17.588	371	1.224	19.582	395	1.283	20.561	465	1.559	109.275	130.436
Νοέμβριος	14.304	329	1155	9.600	292	1081	8.443	409	708	9.113	371	890	9.572	414	985	8.797	408	1129	59.829	68.000
Δεκέμβριος	9.912	400	1117	9.312	319	1099	8.600	310	968	8.051	327	878	8.602	412	963	9.203	498	1218	53.680	62.189
Σύνολο	358.647	6.887	27.973	364.785	4.865	39.924	319.094	4.319	25.839	335.256	4.788	25.371	379.048	5.163	27.170	394.610	5.050	29.316	2.151.440	2.358.105
Συνολικές Αφίξεις/ Έτος	393.507			409.574			349.252			365.415			411.381			428.976				

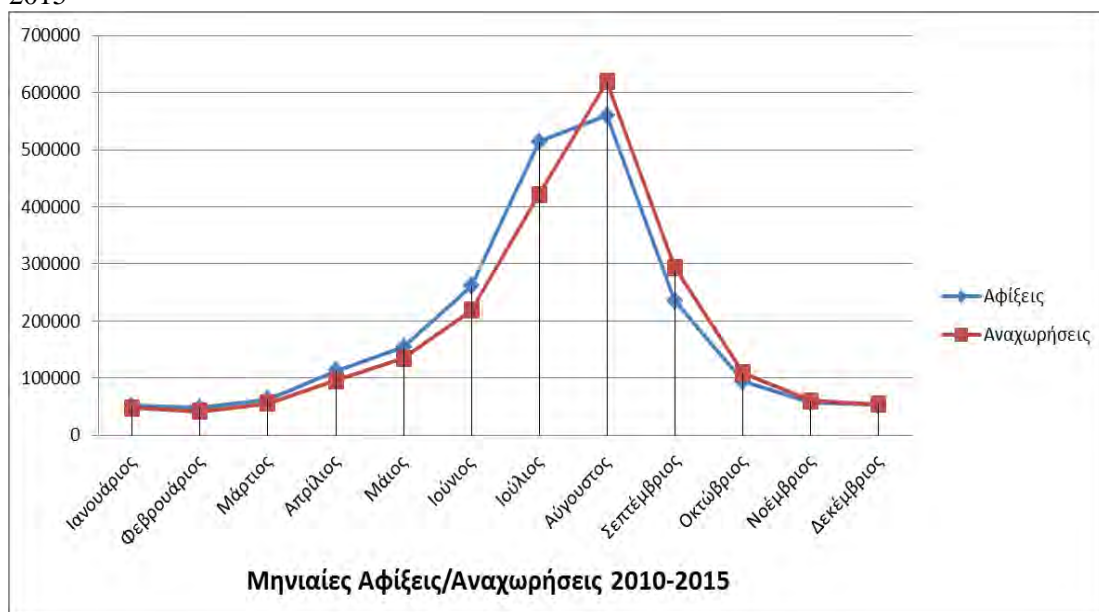
Πηγή: Λιμεναρχείο Νάξου 2016, Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 3: Ετήσιες Ακτοπλοϊκές Αφίξεις/Αναχωρήσεις επιβατών ετών 2005-2015

Πηγή: Λιμεναρχείο Νάξου 2016, Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4: Συνολικές μηνιαίες Ακτοπλοϊκές Αφίξεις/Αναχωρήσεις επιβατών ετών 2005-2015

Πηγή: Λιμεναρχείο Νάξου 2016, Ιδία Επεξεργασία

7.4.2. Αεροπορική Κίνηση

Η αεροπορική κίνηση στο νησί σύμφωνα με στοιχεία της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ, 2016) παρουσιάζει παρόμοια εικόνα με την ακτοπλοϊκή κίνηση. Συγκεκριμένα, εμφανίζει αυξητική τάση την πιο πρόσφατη πενταετία, με τον αριθμό τόσο των αφίξεων όσο και των αναχωρήσεων από το έτος 2010 ως το έτος 2015 σχεδόν να διπλασιάζεται.

Οι αφίξεις και αναχωρήσεις εξωτερικού παρουσιάζονται μόνο κατά τους μήνες αιχμής δηλαδή από τον Μάιο ως τον Σεπτέμβριο και σε κάποια έτη και τον Οκτώβριο, αφού

τους υπόλοιπους μήνες δεν πραγματοποιούνται πτήσεις εξωτερικού. Η τουριστική αεροπορική κίνηση που προέρχεται από το εξωτερικό διατηρείται σε αρκετά μικρότερα επίπεδα από την αντίστοιχη του εσωτερικού (Πίνακες 19 και 20.), η οποία είναι επίσης ιδιαίτερα αυξημένη κατά τους μήνες αιχμής. Για το λόγο αυτό έχει προβλεφθεί από τις αεροπορικές υπηρεσίες η πύκνωση των δρομολογίων κατά τη θερινή περίοδο, όπως αναφέρεται σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας (Κεφάλαιο 6.3.2.).

Πίνακας 19: Αεροπορικές Αφίξεις Επιβατών Εσωτερικού/Εξωτερικού ετών 2010-2015

Αφίξεις Επιβατών	2010		2011		2012		2013		2014		2015		Σύνολο
	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	
Ιανουάριος	586	0	383	0	406	0	314	0	400	0	440	0	2529
Φεβρουάριος	590	0	368	0	500	0	493	0	418	0	390	0	2759
Μάρτιος	667	0	568	0	609	0	465	0	472	0	585	0	3366
Απρίλιος	804	0	1085	0	756	0	764	0	1064	0	1232	0	5705
Μάιος	1007	68	1210	56	1024	39	1189	27	1358	80	2008	45	8111
Ιούνιος	1167	143	1398	172	1354	76	1293	182	2024	188	3292	302	11591
Ιούλιος	1251	229	1589	240	1449	100	1387	175	2464	174	3469	326	12853
Αύγουστος	1219	189	1551	144	1433	148	1343	245	2377	247	3416	466	12778
Σεπτέμβριος	1063	137	1407	99	1219	92	1235	122	1935	115	2764	309	10497
Οκτώβριος	684	0	1109	0	664	0	772	0	962	0	1005	14	5210
Νοέμβριος	576	0	446	0	287	0	363	0	432	0	466	0	2570
Δεκέμβριος	498	0	448	0	281	0	448	0	399	0	407	0	2481
Σύνολο	10112	766	11562	711	9982	455	10066	751	14305	804	19474	1462	
Συνολικές Αφίξεις/ Έτος	10878		12273		10437		10817		15109		20936		80450

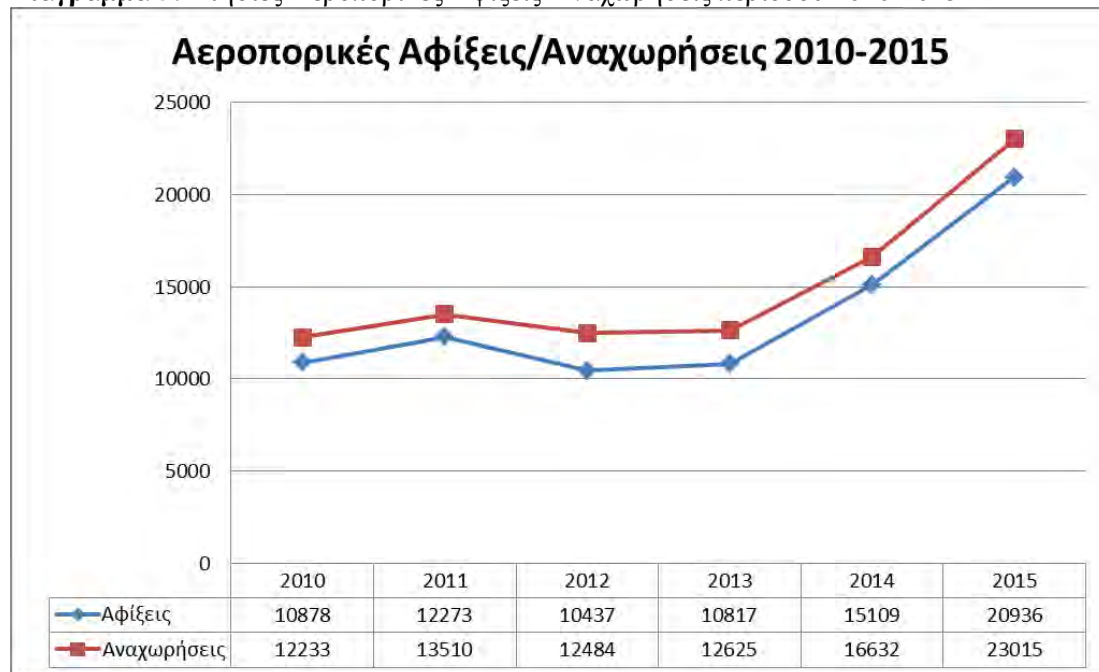
Πηγή: ΥΠΑ 2016, Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 20: Αεροπορικές Αναχωρήσεις Επιβατών Εσωτερικού/Εξωτερικού ετών 2010-2015

Αναχωρήσεις Επιβατών	2010		2011		2012		2013		2014		2015		Σύνολο
	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	ΕΣ/ΚΟΥ	ΕΞ/ΚΟΥ	
Ιανουάριος	728	0	513	0	568	0	543	0	590	0	615	0	3557
Φεβρουάριος	628	0	510	0	552	0	604	0	576	0	595	0	3465
Μάρτιος	707	0	662	0	774	0	567	0	634	0	589	0	3933
Απρίλιος	1005	0	1025	0	910	0	939	0	1094	0	1344	0	6317
Μάιος	1057	22	1342	22	1116	0	1248	15	1323	14	2015	2	8176
Ιούνιος	1132	134	1439	93	1328	170	1314	165	2039	140	3344	331	11629
Ιούλιος	1216	196	1611	211	1394	180	1399	176	2540	135	3486	313	12857
Αύγουστος	1243	193	1551	135	1417	145	1421	238	2453	235	3461	446	12938
Σεπτέμβριος	1201	181	1558	96	1344	232	1339	178	2020	147	3103	340	11739
Οκτώβριος	1244	0	1457	40	1231	0	1263	0	1284	48	1644	67	8278
Νοέμβριος	706	0	671	0	615	0	602	0	715	0	696	0	4005
Δεκέμβριος	640	0	574	0	508	0	614	0	645	0	624	0	3605
Σύνολο	11507	726	12913	597	11757	727	11853	772	15913	719	21516	1499	
Συνολικές Αναχωρήσεις/Έτος	12233		13510		12484		12625		16632		23015		90499

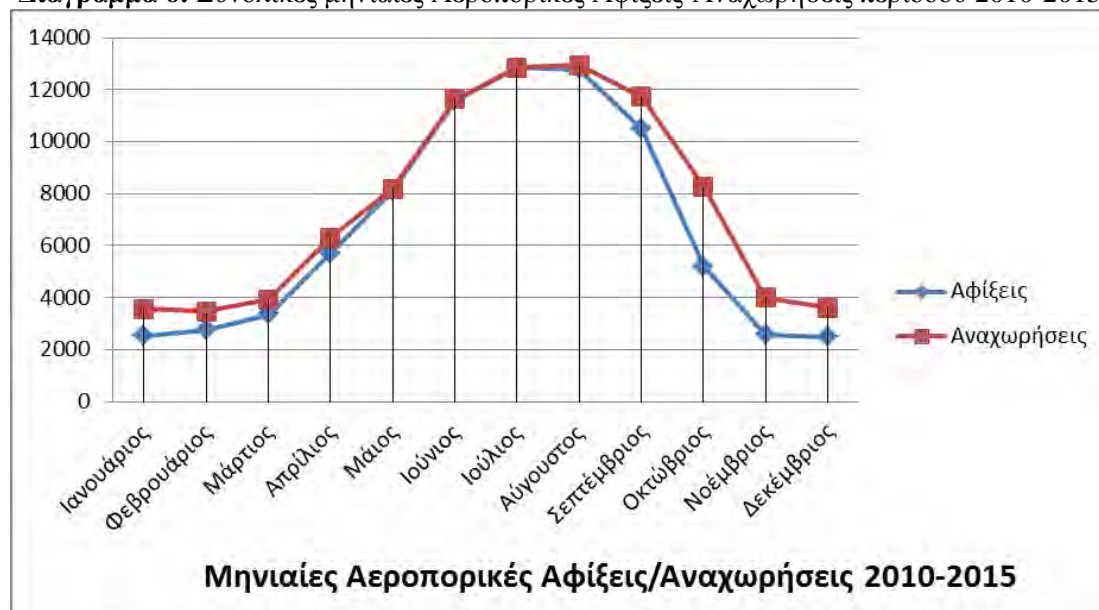
Πηγή: ΥΠΑ 2016, Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 5: Ετήσιες Αεροπορικές Αφίξεις-Αναχωρήσεις περιόδου 2010-2015

Πηγή: ΥΠΑ 2016, Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 6: Συνολικές μηνιαίες Αεροπορικές Αφίξεις-Αναχωρήσεις περιόδου 2010-2015

Πηγή: ΥΠΑ 2016, Ιδία Επεξεργασία

8. ΣΥΝΟΨΗ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ – ΜΕΛΕΤΩΝ

8.1. Χωροταξικός Σχεδιασμός

8.1.1. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Απόφαση της Βουλής 6876/4871)

Οι παρεχόμενες από το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ) κατευθύνσεις για τη Νάξο είναι οριζόντιες και λιγότερο συγκεκριμένες συγκριτικά με εκείνες των μεγαλύτερης κλίμακας διοικητικών ενοτήτων της Χώρας. Το νησί εντάσσεται στο πολυπολικό αναπτυξιακό σύμπλεγμα νήσων Βορείου και Νοτίου Αιγαίου, και ειδικότερα στην αναπτυξιακή ενότητα Σύρου-Πάρου-Νάξου, που περιλαμβάνει και τον δευτερεύοντα αναπτυξιακό πόλο της Ερμούπολης.

Το Πλαίσιο θίγει σοβαρά προβλήματα που προκύπτουν από τον ειδικό χαρακτήρα της νησιωτικότητας, όπως τη δύσκολη προσβασιμότητα και επικοινωνία, τη μεγάλη εξάρτηση των νησιών από την ηπειρωτική χώρα, καθώς και την ταυτόχρονη ανάπτυξη ασύμβατων μεταξύ τους δραστηριοτήτων. Ως τρόπο επίλυσης των παραπάνω, προτείνει την εφαρμογή μιας εξειδικευμένης αναπτυξιακής και χωροταξικής πολιτικής, προσαρμοσμένης στα ειδικά χαρακτηριστικά του νησιωτικού χώρου. Ενδεικτικά, μέρη της πολιτικής αυτής αποτελούν η προώθηση νέων και η ολοκλήρωση των προγραμματισμένων έργων υποδομής και η ενίσχυση της συνεργασίας των κέντρων των νησιών, με στόχο τη δημιουργία ενός νησιωτικού πλέγματος οικονομικής και πολιτιστικής δραστηριότητας που θα επικεντρώνεται στον τουρισμό, τον πολιτισμό και το περιβάλλον.

Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο συνεχούς αναβάθμισης των νησιωτικών λιμένων, το ΓΠΧΣΑΑ τονίζει τη σημασία του λιμένα της Νάξου ως σημείο-κόμβο με ιδιαίτερο ρόλο στις ακτοπλοϊκές μεταφορές. Πέραν τούτου, παρέχεται κατεύθυνση εφοδιασμού του λιμένα με «ελαφρές» υποδομές υποστήριξης τυποποιημένων εσωτερικών εμπορευματικών μεταφορών, έτσι ώστε να ενισχυθεί η προσπάθεια ανάπτυξης εθνικού δικτύου αποκλειστικών εμπορευματικών μεταφορών. Ακόμα, ο αερολιμένας του νησιού αντιμετωπίζεται από το Πλαίσιο ως πολύ σημαντικός για τις αεροπορικές υπηρεσίες στο Αιγαίο.

Ως βασικό στόχο για την ορθολογική οργάνωση και ανάπτυξη των βασικών παραγωγικών τομέων της οικονομίας, το ΓΠΧΣΑΑ τονίζει την ανάγκη διατήρησης της εξορυκτικής δραστηριότητας. Ειδική αναφορά πραγματοποιείται στον ορυκτό πόρο των μαρμάρων, καθώς σημειώνει ιδιαίτερη εμπορική και πολιτισμική σημασία, ενώ γίνεται νύξη στα κοιτάσματα της Νάξου. Τέλος, αναφορικά με τον κλάδο του τουρισμού, αφού

τονίσει την έντονη παρουσία του στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου, αναφέρεται στην ανάγκη βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς του μέσω της προσαρμογής τόσο του τουριστικού προϊόντος, όσο και του σχεδιασμού στα σύγχρονα δεδομένα, με στόχο την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των περιβαλλοντικών πόρων και της αναβάθμισής τους στις περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος.

8.1.2. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΚΥΑ 24208/2009)

Το Πλαίσιο έχει ως απώτερο στόχο την παροχή κατευθύνσεων για τη χωρική διάρθρωση και ανάπτυξη του τουρισμού της Χώρας, καθώς και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος. Πραγματοποιείται κατηγοριοποίηση του ελληνικού χώρου σε ομάδες ανάλογα με την ένταση και το είδος της τουριστικής δραστηριότητας (Άρθρο 4). Έτσι η Νάξος εντάσσεται σε αρκετές τέτοιες ομάδες, όπως οι τουριστικά αναπτυσσόμενες περιοχές (B). Πιο συγκεκριμένα, το δυτικό τμήμα του νησιού ανήκει στην κατηγορία περιοχών με περιθώρια ανάπτυξης μαζικού τουρισμού (B1), ενώ το υπόλοιπο τμήμα αντιμετωπίζεται ως περιοχή με περιθώρια ανάπτυξης ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (B2). Ακόμη, ανήκει στην ομάδα των Παράκτιων Περιοχών και Νησιών (E), ενώ τμήματα του νησιού ανήκουν επίσης στις κατηγορίες ορεινών περιοχών (ΣΤ- πρόκειται για τις περιοχές με υψόμετρο άνω των 600μ.), και περιοχών του Δικτύου Φύση 2000 και λοιπών περιοχών περιβαλλοντικής ευαισθησίας (H), και τέλος οι οικισμοί που αναφέρονται στο Κεφάλαιο 7.2.1. εντάσσονται στην κατηγορία παραδοσιακών οικισμών (Θ).

Στο Άρθρο 5 του Πλαισίου παρέχονται κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης για κάθε μία από τις ανωτέρω ομάδες. Ενδεικτικά, μερικές από τις βασικότερες είναι:

- Ανάδειξη στοιχείων ταυτότητας και αναγνωρισιμότητας.
- Κατασκευή νέων, συμπλήρωση και αναβάθμιση υφιστάμενων τεχνικών, κοινωνικών περιβαλλοντικών και πολιτιστικών υποδομών.
- Λήψη μέτρων για την έγκαιρη πρόληψη φαινομένων υποβάθμισης της ποιότητας των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων και συνδυασμένη προβολή τους.
- Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος συμπεριλαμβανομένης της προστασίας της βιοποικιλότητας και του τοπίου.

- Αξιοποίηση των εκάστοτε τοπικών πόρων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού (αγροτουρισμού, περιηγητικού, πεζοπορικού, πολιτιστικού τουρισμού, κ.α.).
- Δημιουργία δικτύων μονοπατιών και διαδρομών περιβαλλοντικής ευαισθησίας και εκπαίδευσης.

Επιπροσθέτως, η Νάξος ανήκει στην Ομάδα II νησιών, η οποία αφορά νησιά με σημαντική τουριστική δραστηριότητα, είτε νησιά που αναπτύσσονται τουριστικά χωρίς άλλη ιδιαίτερα δυναμική παραγωγική δραστηριότητα και εκμεταλλεύσιμους πόρους. Για τα νησιά αυτά προβλέπει τη στροφή σε δράσεις αντιμετώπισης της σύγκρουσης δραστηριοτήτων, των περιβαλλοντικών πιέσεων και της εξάρτησης από τον τουρισμό. Παράλληλα, τονίζει τη σκοπιμότητα καθορισμού από τα σχέδια χρήσεων γης (ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ), τόσο ζωνών τουριστικής ανάπτυξης στις εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, καθώς και ζωνών προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος στις οποίες θα περιορίζεται ή απαγορεύεται η δόμηση. Από τις παρεχόμενες εναλλακτικές μορφές τουρισμού του Πλαισίου, στο νησί δύνανται να αναπτυχθούν ο θαλάσσιος, ο πολιτισμικός, ο καταδυτικός τουρισμός και τέλος ο αγροτουρισμός-οικοτουρισμός.

Να σημειωθεί πως προσφάτως με απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, (Αρ. Αποφ. Α519/2017), το ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού και συνεπώς και οι κατευθύνσεις αυτού, δεν είναι εν ισχύ.

8.1.3. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΚΥΑ 49828/2008)

Η νήσος Νάξος βάσει της κατηγοριοποίησης του εθνικού χώρου που πραγματοποιεί το Πλαίσιο για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), ανήκει στα κατοικημένα νησιά του Αιγαίου Πελάγους. Σε περίπτωση χωροθέτησης νέων αιολικών εγκαταστάσεων στο νησί, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι περιοχές αποκλεισμού και οι ζώνες ασυμβατότητας όπως αυτές περιγράφονται αναλυτικά στο Άρθρο 6, του Πλαισίου. Επιπλέον, για τον νησιωτικό και τον θαλάσσιο χώρο, παρέχονται ειδικά κριτήρια χωροθέτησης αιολικών μονάδων στα Άρθρα 8 και 10 αντίστοιχα.

Στο ΕΠΧΣΑΑ παρέχονται παρόμοιες κατευθύνσεις με εκείνες των αιολικών εγκαταστάσεων και για άλλες μορφές ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με τις οποίες ο υποκείμενος σχεδιασμός οφείλει να είναι πλήρως εναρμονισμένος. Ειδικά για την τουριστική δραστηριότητα, παρέχεται πρόβλεψη του ΕΠΧΣΑΑ για αποκλεισμό χωροθέτησης αιολικών εγκαταστάσεων σε ατύπως διαμορφωμένες τουριστικές

περιοχές στο πλαίσιο της εκτός σχεδίου δόμησης. Τέλος, μέσω των συνολικών κατευθύνσεων ρυθμίζονται και τυχόν θέματα ασυμβατότητας των ΑΠΕ με τον τουρισμό.

8.1.4. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία (ΚΥΑ 11508/2009)

Το ΕΠΧΣΑΑ της Βιομηχανίας δεν κάνει ειδική αναφορά στο νησί της Νάξου, ωστόσο παρέχει κατευθύνσεις για τον νησιωτικό και τον παράκτιο χώρο που την αφορούν. Συγκεκριμένα, στο Άρθρο 4 αποθαρρύνει τη χωροθέτηση βιομηχανικών μονάδων στην κρίσιμη παραθαλάσσια ζώνη, και ιδιαίτερα σε ζώνες χαρακτηρισμένες από τον χωροταξικό σχεδιασμό ως προτεραιότητας για τον τουρισμό ή τον παραθερισμό. Εξαιρούνται οι μονάδες που έχουν άμεση χωροθετική εξάρτηση από τη ζώνη αυτή. Παράλληλα, τονίζεται η ανάγκη διατήρησης ενός ιστού βιομηχανικών μονάδων και ιδίως εκείνων που αφορούν τοπικούς πόρους, καθώς και η προώθηση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την ενίσχυση της αξιοποίησης παραδοσιακών κτισμάτων με στόχο τη λειτουργία βιομηχανικών μονάδων.

Ειδική αναφορά γίνεται στις κατευθύνσεις για τη χωρική οργάνωση της βιομηχανίας σε επίπεδο (τέως) νομού. Έτσι για τον νομό Κυκλάδων, λόγω του σχετικά μικρού μεγέθους των νησιών, αλλά και των επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον και τον τουρισμό, το ΕΠΧΣΑΑ κρίνει την προτεραιότητα για άσκηση πολιτικής για τη μεταποίηση χαμηλή. Το χωροταξικό πρότυπο της βιομηχανίας στον νομό είναι και θα παραμείνει πολυκεντρικό με μικρά μεγέθη. Τονίζεται η επιτακτική ανάγκη για ολοκλήρωση του σχεδιασμού χρήσεων γης, ώστε να αποφευχθούν συγκρούσεις της βιομηχανίας με τις λοιπές παραγωγικές δραστηριότητες και ιδιαίτερα με τον τουρισμό.

8.1.5. Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες (ΚΥΑ 31722/2011)

Στο προβλεπόμενο πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης των υδατοκαλλιεργειών (Άρθρο 5), η περιοχή των Κυκλάδων εντάσσεται στην κατηγορία Ε, η οποία περιλαμβάνει περιοχές που μπορούν να στηρίξουν την ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών, αλλά λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους είναι προτιμότερη η μη οργανωμένη ανάπτυξη της δραστηριότητας. Για την εγκατάσταση νέων μονάδων ή τη μετεγκατάσταση μονάδων από άλλη Περιοχή Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΑΥ) στις περιοχές αυτής της κατηγορίας, απαιτούνται η υλοποίηση της προβλεπόμενης διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης, καθώς και η τήρηση των όρων δόμησης. Παράλληλα, το ΕΠΧΣΑΑ δεν απαγορεύει τον εκσυγχρονισμό ή την επέκταση των υφιστάμενων μονάδων. Ως κύρια

υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα για την συγκεκριμένη ΠΑΥ καθορίζεται η ιχθυοκαλλιέργεια.

8.1.6. Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Νοτίου Αιγαίου (ΥΑ 25290/2003)

Το ΠΠΧΣΑΑ εντάσσει τη Νάξο στην Ομάδα ΙΙΙ νησιών, τα οποία παρουσιάζουν σημαντική τουριστική δραστηριότητα σε Περιφερειακό, Εθνικό και Κοινοτικό επίπεδο με αυξανόμενες περιβαλλοντικές πιέσεις, πληθυσμιακή αύξηση και συγκέντρωση, με άμεση ανάγκη ελέγχου του είδους της ανάπτυξής τους. Επιπροσθέτως, το νησί αντιμετωπίζεται ως Νομαρχιακό Κέντρο που αποτελεί βασική πύλη εισόδου στην Περιφέρεια από το εξωτερικό, λόγω του κομβικού λιμένα και του αεροδρομίου που διαθέτει, ενισχύοντας έτσι τον διοικητικό και παραγωγικό του ρόλο.

Αναφορικά με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, το Πλαίσιο τονίζει την έντονη παρουσία αγροτικών και κτηνοτροφικών περιοχών, την παρουσία μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας, καθώς και την αναγνώριση της γραβιέρας Νάξου ως γεωργικό προϊόν ποιότητας. Από τον δευτερογενή τομέα, θεωρεί σημαντικότερη την εξορυκτική δραστηριότητα που αναπτύσσεται στο νησί, ενώ για τον τριτογενή τομέα και συγκεκριμένα για τον κλάδο του τουρισμού, αναγνωρίζει τη συγκέντρωση σημαντικού όγκου τουριστικής κίνησης, σε μικρότερο ωστόσο βαθμό από άλλα νησιά της Περιφέρειας.

Γενικότερα, ως στόχοι για την Περιφέρεια τονίζονται η λειτουργία της ως σημαντικότετος πόλος έλξης τουριστικής δραστηριότητας υψηλής έντασης και απόδοσης με έμφαση σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, η προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς με έμφαση στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, η στροφή στις ΑΠΕ και η στήριξη του πρωτογενούς τομέα. Σε όλα τα παραπάνω βασική συνιστώσα θεωρείται η ρύθμιση των χρήσεων γης που θα πραγματοποιηθεί μέσω της ολοκλήρωσης του πολεοδομικού σχεδιασμού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο αξιολόγησης, αναθεώρησης και εξειδίκευσης των ΠΠΧΣΑΑ, έχει συνταχθεί ήδη το πόρισμα της έκθεσης αξιολόγησης του ισχύοντος Περιφερειακού Ν. Αιγαίου.

8.2. Πολεοδομικός Σχεδιασμός

8.2.1. Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο

Ο ισχύον πολεοδομικός σχεδιασμός του νησιού που αφορά τον οικισμό της Χώρας Νάξου εκφράζεται μέσω του θεσμοθετημένου ΓΠΣ (1986) (ΚΥΑ 379/95/1986). Το σχέδιο είναι αρκετά παλιό, και έτσι εκπονείται νέα Μελέτη της οποίας το Β1 στάδιο βρίσκεται υπό διαβούλευση, με τίτλο «Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) και Σχέδιο Οικιστικής Ανάπτυξης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) Δήμου Νάξου». Στη Μελέτη λαμβάνονται υπόψη οι σύγχρονες ανάγκες του νησιού, ενώ επιδιώκεται η υιοθέτηση ενός οργανωτικού προτύπου που συνυπολογίζοντας τη φυσική, παραγωγική και οικιστική διάσταση του χώρου του νησιού, χαρακτηρίζεται από ήπιες παρεμβάσεις βραχυπρόθεσμα, με μακροπρόθεσμη κλιμάκωσή τους (ENVIPLAN, 2010).

Ως εργαλείο υλοποίησης των ανωτέρω, το Β1 στάδιο της Μελέτης προβαίνει στον καθορισμό των κρίσιμων μεγεθών και στη ζωνοποίηση μεγάλου μέρους έκτασης της νήσου. Ειδικότερα, οι ζώνες που προτείνονται είναι:

Περιοχές Οικιστικής Ανάπτυξης (ΠΟΑ)

- Περιοχές εντός ορίων οικισμού προς πολεοδόμηση (ΠΟΑ1)
- Νέες περιοχές προς πολεοδόμηση για Α' και Β' κατοικία (ΠΟΑ2)
- ΠΕΡΠΟ (Περιοχή Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης) Β' Κατοικία (ΠΟΑ3)
- Περιοχές τουριστικής ανάπτυξης (ΠΟΑ4-ΠΟΑ7)

Ζώνες Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων

- ΒΙΠΑ-ΒΙΟΠΑ προς εξυγίανση (ΠΟΑ8)
- Οχλούσα Βιομηχανία/Βιοτεχνία και Χονδρεμπόριο (ΠΟΑ9)
- Περιοχές λατομικής δραστηριότητας Κινιδάρου (ΠΟΑΠΔ1)

Περιοχές Ελέγχου και Περιορισμού Δόμησης (ΠΕΠΔ)

- Περιοχές γεωργικής γης α' προτεραιότητας (ΠΕΠΔ1-ΠΕΠΔ3)
- Περιοχές γεωργοκτηνοτροφικής ανάπτυξης (ΠΕΠΔ4)
- Περιοχή οικοανάπτυξης Κινιδάρου (ΠΕΠΔ5)
- Περιοχές ελεγχόμενης οικιστικής εξάπλωσης και οικοανάπτυξης (ΠΕΠΔ6 και ΠΕΠΔ7)
- Περιοχές ελεγχόμενης ανάπτυξης (ΠΕΠΔ8 και ΠΕΠΔ9)
- Περιοχές απαγόρευσης της δόμησης
- Οικιστικό απόθεμα για κατοικία (ΠΕΠΔ10)

Περιοχές Ειδικής Προστασίας (ΠΕΠ)

- Παραρεμάτιες Ζώνες (ΠΕΠ1-ΠΕΠ8)
- Παράκτιοι σχηματισμοί δυτικών ακτών (ΠΕΠ9-ΠΕΠ13)
- Γεωργικοί σχηματισμοί και τοπίο περιοχής Αλυκών-Πλάκας (ΠΕΠ14)
- Αρχαιολογικοί χώροι /Μνημεία & Ιστορικά/διατηρητέα μνημεία – Ζώνη Α (ΠΕΠ15)
- Ζώνες Προστασίας Αρχαιολογικών χώρων/Μνημείων, Ιστορικών/Διατηρητέων Μνημείων (ΠΕΠ16)
- Λοιπές παραρεμάτιες Ζώνες (ΠΕΠ17)
- Περιαστικό Πράσινο (ΠΕΠ18)

Περιοχές Ειδικών & Ιδιαίτερων Χρήσεων (ΠΕΧ-ΠΙΧ)

- Αεροδρόμιο (ΠΕΧ1Α)
- Περιοχή επέκτασης αεροδρομίου (ΠΕΧ1Β)
- Λιμάνι-Μαρίνα (ΠΕΧ2)
- Λιμνοδεξαμενή Εγγαρών (ΠΕΧ3)
- ΧΥΤΑ (ΠΕΧ4)
- ΒΙΟΚΑ (ΠΕΧ5)
- Αθλητικές Εγκαταστάσεις (ΠΕΧ6)
- Εγκαταστάσεις αποθήκευσης καυσίμων (ΠΙΧ1)
- Κοιμητήρια (ΠΙΧ2)
- Νέο Κοιμητήριο Χώρας (ΠΙΧ3)

Συγκεκριμένα, οι ζώνες τουριστικής ανάπτυξης αφορούν τις εξής περιοχές: ΠΟΑ4 Αγίου Προκοπίου-Στελλίδας, ΠΟΑ5 Όρμου Καράδων-Πυρνιού, ΠΟΑ6 Μικρής Βίγλας και ΠΟΑ7 Καστρακίου. Βρίσκονται στη δυτική παραλιακή ζώνη του νησιού. Βασικός στόχος τους είναι είτε η προστασία του ανάγλυφου και της βλάστησης, είτε η διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς κατά περίπτωση (όπως στην ΠΟΑ7), λόγω της αυξημένης τουριστικής έντασης (ENVIPLAN, 2010).

8.2.2. Λοιπές Διατάξεις

Οι όροι και περιορισμοί δόμησης για την εκτός εγκεκριμένου σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφιστάμενων του 1923 περιοχή, του (πρώην) Δ. Νάξου και των κοινοτήτων Γαλανάδου, Γλινάδου, Βίβλου και Αγ. Αρσενίου, καθορίζονται από το ΠΔ 24-11-1988) που αφορά τη Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) (ΦΕΚ 846/Δ/1988).

Για τους μη παραδοσιακούς οικισμούς του νησιού οι όροι δόμησης καθορίζονται από τα εξής Προεδρικά Διατάγματα: ΠΔ 03-05-1985 (ΦΕΚ 181/Δ/1985) (Μουτσούνα,

Αγιασσός, Βουρβουριά, Απόλλωνας, Λιώνας) και ΠΔ 13-03-1981 (ΦΕΚ 138/Δ/1981) (Δαμαλάς, Δανακός, Χίλια Βρύση, Μυρίση, Φαρακλό, Μέση, Σκαδό, Χαλκείον, Τσικαλαριό) (Πλάκα, 2006).

9. ΣΥΝΟΨΗ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Συμπερασματικά, η Νάξος αποτελεί ένα νησί με ποικίλλα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, αλλά και ιδιαίτερη τουριστική φυσιογνωμία. Διαθέτει μεταφορικές υποδομές με επαρκή συνδεσιμότητα λόγω των καθημερινών δρομολογίων και τεχνικές υποδομές για την εξυπηρέτηση των κατοίκων. Ακόμη, στηρίζει μεγάλο μέρος της παραγωγικής της βάσης στον πρωτογενή τομέα αφού παράγει αναγνωρισμένα τοπικά αγροτικά και κτηνοτροφικά προϊόντα. Ο δευτερογενής τομέας δεν παρουσιάζει τόσο ισχυρή δυναμική στο νησί, σε αντίθεση με τον τουρισμό που συνεισφέρει σημαντικά στην τοπική οικονομία. Το πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, το μεγάλο μήκος ακτών και παραλιών και το ευνοϊκό κλίμα, είναι μερικά μόνο από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει για την προσέλκυση επισκεπτών.

Ωστόσο, τα παραπάνω συνοδεύονται από αδυναμίες που εμποδίζουν τη μεγιστοποίηση της αναπτυξιακής πορείας του νησιού και των πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων του τουρισμού. Αρχικά, οι μεταφορικές υποδομές παρουσιάζουν εποχιακές κυρίως ανεπάρκειες, ενώ η συγκέντρωση τουριστικών υποδομών και ροών στο δυτικό τμήμα του νησιού, έχει δημιουργήσει φαινόμενα παραγκωνισμού των λοιπών παραγωγικών κλάδων.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά της Νάξου, αλλά και τη σπουδαιότητα της βιώσιμης ανάπτυξης ειδικά για την περίπτωση των νησιών, όπως αυτή επισημαίνεται στο Κεφάλαιο 3, ακολουθεί η παρουσίαση δύο πιθανών σεναρίων για την τουριστική ανάπτυξη του νησιού, από τα οποία θα επιλεγεί εκείνο που ανταποκρίνεται καλύτερα τις αρχές του βιώσιμου τουρισμού.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ- ΣΕΝΑΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΗ

10. ΧΩΡΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Για τον καθορισμό της στρατηγικής και την προώθηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης του νησιού, το παρόν κεφάλαιο πραγματεύεται δύο σενάρια τα οποία αναλύονται και εξετάζονται στη συνέχεια. Η ανάλυση στηρίζεται κατά κύριο λόγο στη χωρική διάσταση, ενσωματώνοντας σημαντικές παραμέτρους όπως οι τουριστικές και μεταφορικές υποδομές και οι περιβαλλοντικοί και πολιτιστικοί πόροι του νησιού.

Πρόκειται για «το σενάριο των τάσεων» και «το σενάριο αιφροδικής ανάπτυξης του τουρισμού». Στο πρώτο, εξετάζονται οι επιπτώσεις της συνέχισης της τουριστικής ανάπτυξης στο νησί «ως έχει», δηλαδή ακολουθώντας την σημερινή πορεία εξέλιξης, ενώ στο δεύτερο σενάριο παρατίθενται παρεμβάσεις και στρατηγικές επιλογές οι οποίες δύνανται να υιοθετηθούν σε διάφορους τομείς που έχουν άμεσες επιπτώσεις στον τουρισμό, όπως ο περιβαλλοντικός, ο οικονομικός και ο κοινωνικός.

10.1. Σενάριο των Τάσεων

Σύμφωνα με τα παραπάνω, στο σενάριο αυτό υιοθετείται η λογική εξέλιξης της τουριστικής δραστηριότητας με βάση τις παρούσες τάσεις. Όπως τονίζεται στο Κεφάλαιο 8.2.1., το υπό ισχύ πολεοδομικό σχέδιο του νησιού (για τον οικισμό της Χώρας), είναι θεσμοθετημένο (ΥΑ 379/95/1986). Η Μελέτη Αναθεώρησης του ΓΠΣ, της οποίας το Β1 στάδιο βρίσκεται υπό διαβούλευση, με τίτλο «Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) και Σχέδιο Οικιστικής Ανάπτυξης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) Δήμου Νάξου», δεν έχει θεσμοθετηθεί, οπότε οι παρεχόμενες κατευθύνσεις αυτής δεν θεωρούνται δεσμευτικές για την ανάπτυξη του παρόντος σεναρίου. Συνοπτικά όπως προκύπτει από τις παρούσες τάσεις του ερευνητικού τμήματος της εργασίας, αναμένεται συνέχιση και πιθανή αύξησης των:

- ❖ Μόνιμου πληθυσμού και οικονομικά ενεργού μέρος αυτού.
- ❖ Απασχολούμενων με τα άμεσα τουριστικά επαγγέλματα (ξενοδοχεία και εστιατόρια).
- ❖ Προσέλευσης τουριστών κατά τη θερινή περίοδο (εποχικότητα τουρισμού).
- ❖ Χωρικής συγκέντρωσης υποδομών φιλοξενίας και τουριστικών ροών στο δυτικό τμήμα του νησιού.
- ❖ Εποχικής ανεπάρκειας μεταφορικών υποδομών.
- ❖ Προβλημάτων των υποδομών παροχής νερού κατά τις περιόδους αιχμής.
- ❖ Ενεργειακής κατανάλωσης κατά την τουριστική περίοδο.

- ❖ Συρρίκνωσης αγροτικών δραστηριοτήτων προς όφελος του τουρισμού.

10.1.1. Επιπτώσεις Σεναρίου Τάσεων στις Υποδομές

10.1.1.1. Αναφορικά με τα Τουριστικά Καταλύματα

Έχοντας ως βάση αναφοράς την έως σήμερα πορεία τουριστικής εξέλιξης στο νησί, αναμένεται η συνέχιση εγκατάστασης τουριστικών μονάδων στη δυτική ζώνη. Πρόκειται για το παραλιακό τόξο που εκτείνεται από την περιοχή της Χώρας ως τον οικισμό του Πυργακίου (Χάρτης 6, Ζώνη Έντονης Τουριστικής Ανάπτυξης). Μακροπρόθεσμα, όταν η δυνατότητα για περαιτέρω ανάπτυξη δραστηριοτήτων στο εν λόγω τόξο κορεστεί, αναμένεται επέκταση αυτών προς την εσωτερική ενδοχώρα του νησιού (Χάρτης 6, Ζώνη Επέκτασης Έντονης Τουριστικής Ανάπτυξης). Κύριες αιτίες προτίμησης της συγκεκριμένης περιοχής για επέκταση, αποτελούν τόσο το ευνοϊκό πεδινό ανάγλυφο, όσο και η δυνητική επιδίωξη των επενδυτών για αποκόμιση των πλεονεκτημάτων από τις οικονομίες συγκέντρωσης. Επομένως, στην περιοχή επέκτασης που σήμερα χαρακτηρίζεται από καλλιεργήσιμη γη και μικρή παρουσία καταλυμάτων, μελλοντικά θα υπάρξει έντονη τουριστική ανάπτυξη.

Οι Κυκλάδες αποτελούν χωρική ενότητα με υψηλή συγκέντρωση χαμηλής κατηγορίας κλινών (Κοκκώσης κ.ά, 2011:41), γεγονός που παραπέμπει σε χαμηλής κατηγορίας μονάδες. Το νησί της Νάξου επιβεβαιώνει κάτι τέτοιο, αφού οι ξενοδοχειακές μονάδες τριών, τεσσάρων και πέντε αστέρων αντιπροσωπεύουν το 23% της συνολικής ξενοδοχειακής δυναμικότητας. Το μεγαλύτερο μέρος του ποσοστού αυτού βρίσκεται στη δυτική παραλιακή ζώνη και στην προς το νότο επέκταση αυτής (Πίνακας 12). Έτσι, ακολουθώντας το υφιστάμενο ξενοδοχειακό πρότυπο στην συγκεκριμένη περιοχή, η κατηγορία των μονάδων θα εξακολουθήσει μελλοντικά να επικεντρώνεται στο μεγάλο μέγεθος και την αυξημένη χωρητικότητα. Το γεγονός αυτό, έχει μεν ως συνέπεια την παροχή υπηρεσιών υψηλών προδιαγραφών (λόγω υψηλής κατηγορίας μονάδων), αλλά περιλαμβάνει και τον κίνδυνο να αποτελέσει το νησί προορισμό που απευθύνεται στο ευρύ τουριστικό κοινό, χωρίς διαφορετικότητα, με συγκέντρωση και διαμόρφωση σε συγκεκριμένο τμήμα, και όχι σε όλη την έκταση του νησιού.

Παράλληλα, στην ανατολική παράκτια περιοχή του νησιού η οποία στερείται έντονης τουριστικής δραστηριότητας (Πίνακες 12 και 13), αναμένεται είτε η διατήρηση των υπάρχουσών μονάδων, είτε μικρή αύξηση της κατασκευής μονάδων χαμηλής δυναμικότητας. Η τουριστική επένδυση στο εν λόγω τμήμα ενδεχομένως αποθαρρύνεται λόγω τόσο του ανάγλυφου που είναι ημιορεινό, αλλά και της απουσίας

υφιστάμενων έντονων τουριστικών ροών. Σε οποιαδήποτε περίπτωση, η παρούσα και αναμενόμενη τουριστική ανάπτυξη της δυτικής ζώνης είναι δυσανάλογη με τη σχεδόν αναξιοποίητη τουριστικά ανατολική περιοχή, που παρουσιάζει στοιχεία ήπιας ανάπτυξης (Χάρτης 6, Ζώνη Ήπιας Τουριστικής Ανάπτυξης).

10.1.1.2. Αναφορικά με τις Μεταφορικές Υποδομές

Λαμβάνοντας υπόψη τη σχεδόν σταθερή ετήσια αύξηση επισκεπτών στο νησί, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια (Κεφάλαια 7.4.1. και 7.4.2.), καθώς και τη χωρική συγκέντρωση των καταλυμάτων διαμονής στο δυτικό τμήμα του νησιού, προβλέπεται μελλοντική ανεπάρκεια των μεταφορικών υποδομών, μιας και ήδη εμφανίζουν κυκλοφοριακές πιέσεις την περίοδο αιχμής (Κεφάλαιο 6.3).

Η συνέχιση της υπάρχουσας τάσης συγκέντρωσης της τουριστικής ροής στο δυτικό τμήμα, θα έχει ως άμεση απόρροια την κυκλοφοριακή συμφόρηση του οδικού τμήματος που εξυπηρετεί τις συγκεκριμένες περιοχές, μιας και αναμένεται αύξηση των δρομολογίων δημόσιας συγκοινωνίας αλλά και των ιδιωτικών μετακινήσεων με προορισμό το τμήμα αυτό. Πέραν τούτου, λόγω των προβλημάτων που θα δημιουργηθούν, θα δοθεί προτεραιότητα στις βελτιώσεις και αναβαθμίσεις του συγκεκριμένου δικτύου, και όχι στη λοιπή οδική υποδομή η οποία παρουσιάζει εξίσου σημαντικά προβλήματα (Κεφάλαιο 6.3.3.). Έτσι, θα ενισχυθεί η χωροθέτηση τουριστικών εγκαταστάσεων εκεί όπου εντοπίζονται υφιστάμενες συγκεντρώσεις, με τη λογική επιδίωξης παρεχόμενων υπηρεσιών υψηλής αξίας και απομάκρυνσης από περιοχές με δύσκολη και προβληματική πρόσβαση.

Η επίλυση των περισσότερων προβλημάτων που παρουσιάζει η υφιστάμενη λιμενική υποδομή, όπως αυτά διευκρινίστηκαν στο Κεφάλαιο 6.3.1., προβλέπεται διά μέσου των έργων που υποδεικνύει η «Μελέτη Πλαισίου Έργων Ανάπτυξης Λιμένα Νάξου» (Λιμενικό Ταμείο Νάξου, 2016). Ωστόσο, η προβλεπόμενη αύξηση της τουριστικής κίνησης ενδέχεται να επιφέρει συχνότερη προσέλευση επιβατικών πλοίων στο λιμάνι, οξύνοντας ακόμα περισσότερο την υπάρχουσα επιβάρυνση από τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρο στο χερσαίο τμήμα του. Επομένως, οι ανάγκες για διευθέτηση των κυκλοφοριακών προβλημάτων αναμένεται να γίνουν επιτακτικότερες.

10.1.1.3. Αναφορικά με τις Τεχνικές Υποδομές

Η αναμενόμενη συγκέντρωση τουριστικών υποδομών σε συγκεκριμένο τμήμα και η αύξηση των τουριστών, όπως αυτή διαμορφώνεται αναλογικά με τις τάσεις του παρελθόντος, ενδέχεται να δημιουργήσουν πιέσεις στην κάλυψη αναγκών σε τεχνική υποδομή. Έτσι για την παροχή τουριστικών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας, σκόπιμη θα κριθεί η επέκταση τμήματος του δικτύου ύδρευσης, ή κατασκευή νέου δικτύου για τις μη συνδεδεμένες περιοχές. Παράλληλα, η εποχιακή πληθυσμιακή αύξηση θα καταστήσει αναγκαία μία σειρά δράσεων για την κάλυψη των ηλεκτροδοτικών αναγκών που την εξυπηρετούν. Τέλος, η χωρητικότητα των υποδομών αποχέτευσης και διαχείρισης απορριμμάτων ενδέχεται να μειωθεί, ενδεχόμενο που χρήζει άμεσης πρόληψης από τον σχεδιασμό με πρόβλεψη νέων χώρων ή επέκταση των υφιστάμενων. Σε περίπτωση που δεν προβλεφθούν έργα που θα αποσκοπούν στην επίλυση των ανωτέρω, τα προβλήματα θα παραμείνουν με ενδεχόμενη διόγκωση, και το παρεχόμενο τουριστικό προϊόν θα υποβαθμιστεί σημαντικά αναφορικά με τις τεχνικές υποδομές.

Στην περίπτωση που οι παραπάνω μελλοντικές ανάγκες καλυφθούν μέσω των απαραίτητων τεχνικών έργων, η αναβάθμιση και επέκταση τμήματος της τεχνικής υποδομής θα συμβάλλει θετικά στη βελτίωση της οικονομικής αποδοτικότητας των δικτύων, αυξάνοντας την παραγωγικότητά τους. Ωστόσο, ενδέχεται να δοθεί προτεραιότητα στις περιοχές με αυξημένες ανάγκες, εκεί δηλαδή όπου εντοπίζονται συγκεντρώσεις, ενώ όπως τονίζεται από το Τεχνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου 2013-2014 (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013-2014), προβλήματα σημειώνονται σε όλη την έκταση του νησιού. Έτσι, η ανεπάρκεια δικτύων τεχνικής υποδομής σε ορεινούς, μικρού μεγέθους, μη τουριστικούς οικισμούς, όπως αυτοί των κοινοτήτων Απειράνθου, Κεραμωτής και Κωμιακής (Κεφάλαιο 6.5.6), θα συνεχιστεί (Χάρτης 6, Οικισμοί με ανεπάρκεια δικτύων τεχνικής υποδομής).

10.1.2. Επιπτώσεις Σεναρίου Τάσεων στο Φυσικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον

10.1.2.1. Αναφορικά με την Πολιτιστική Κληρονομιά

Η συνέχιση της τουριστικής ανάπτυξης βάσει του υφιστάμενου τουριστικού προτύπου, αναμένεται να επιφέρει επιπτώσεις και σε θέματα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά.

Αρχικά, σύμφωνα με την παραδοχή του σεναρίου για κορεσμό του δυτικού παράκτιου τόξου, αναμένεται επέκταση της εγκατάστασης μονάδων φιλοξενίας στην ενδοχώρα (Χάρτης 6, Ζώνη Επέκτασης Έντονης Τουριστικής Ανάπτυξης), διατηρώντας τα

χαρακτηριστικά των μονάδων που υπάρχουν ήδη (κλίμακα, δυναμικότητα). Έτσι, στην ευρύτερη εκτός ορίων περιοχή των παραδοσιακών οικισμών Βίβλου και Γαλανάδου η ήδη υπάρχουσα τάση κατασκευής τουριστικών μονάδων θα αυξηθεί. Επιπλέον, αναμένεται η κατασκευή μονάδων και σε άλλους παραδοσιακούς οικισμούς που προς το παρόν διατηρούνται ανέπαφοι με την τουριστική δραστηριότητα, όπως οι οικισμοί Άνω και Κάτω Σαγκρίου (Χάρτης 6, Παραδοσιακοί Οικισμοί με πιέσεις από εξάπλωση τουριστικής δραστηριότητας). Παρά το γεγονός πως οι εν λόγω παραδοσιακοί οικισμοί προστατεύονται από το ΠΔ 14-07-1988, έχοντας έτσι διατηρήσει παραδοσιακό χαρακτήρα εντός των ορίων τους, οι νέες κατασκευές μεγάλης κλίμακας ελλοχεύουν τον κίνδυνο απώλειας των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων τους, αλλά και ασυμβατότητας του παλιού παραδοσιακού με το νέο υπό διαμόρφωση τοπίο.

Παράλληλα, στους αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία αναμένεται να συνεχιστούν οι ροές επισκεπτών ως έχουν. Ειδικότερα, η συγκέντρωση επισκεπτών στο δυτικό παράκτιο τμήμα του νησιού θα επιφέρει αύξηση της επισκεψιμότητας των πολιτιστικών στοιχείων που εμπίπτουν σε αυτό, δημιουργώντας ενδεχομένως οχλήσεις και πιέσεις. Τέλος, περιπτώσεις πολιτιστικών στοιχείων που είναι απομακρυσμένα από τις υφιστάμενες τουριστικές συγκεντρώσεις, ενδέχεται να συγκεντρώσουν λιγότερες ροές χωρίς να αξιοποιηθούν επαρκώς ως τουριστικοί πόροι.

10.1.2.2. Αναφορικά με τους Φυσικούς Πόρους και τη Βιοποικιλότητα

Στις παραδοχές του παρόντος σεναρίου εντάσσεται και η αύξηση των τουριστικών εγκαταστάσεων στο δυτικό παράκτιο τμήμα του νησιού (Χάρτης 6, Ζώνη Έντονης Τουριστικής Ανάπτυξης). Σύμφωνα με τις ταυτότητες υδάτων κολύμβησης για τις ακτές Βίντζι, Αγίου Γεωργίου, Αγίας Άννας, Αγίου Προκοπίου και Μικρής Βίγλας (ΥΠΕΝ, 2015), σήμερα δεν εντοπίζονται περιβαλλοντικές πιέσεις, όπως επιβαρύνσεις της ποιότητας των υδάτων από υγρά απόβλητα μονάδων, ή φαινόμενα ευτροφισμού. Η μελλοντική αύξηση ωστόσο των τουριστικών δραστηριοτήτων, πιθανώς αυξήσει τον κίνδυνο υποβάθμισής τους. Οι κύριες αιτίες πιθανής υποβάθμισης πηγάζουν από τον υψηλό αριθμό λουομένων και από τα λύματα των σκαφών αναψυχής που προσδένουν στους προβλήτες του Αγίου Προκοπίου και της Αγίας Άννας ή στην παραλία της Μ. Βίγλας (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013:146-147). Ακόμη, η διάσπαρτη ανάπτυξη υποδομών φιλοξενίας είναι δυνατόν να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις επί των παράκτιων οικοτόπων (Χάρτης 6, Ζώνη Πιέσεων Βιοποικιλότητας).

Στο λοιπό παράκτιο τμήμα του νησιού οι περισσότερες ακτές διατηρούν το φυσικό περιβάλλον σχεδόν ανέπαφο από την έντονη τουριστική ανάπτυξη. Η μόνη ακτή που αντιμετωπίζει πιέσεις λόγω της εκβολής ρέματος και του αγκυροβολίου που διαθέτει είναι του Απόλλωνα (ΥΠΠΕΝ, 2015). Το τουριστικό ενδιαφέρον προς τις ακτές του τμήματος αυτού, ειδικεύεται στον ήπιο παραθερισμό (Χάρτης 6, Ζώνη Ήπιας Τουριστικής Ανάπτυξης). Στα πλαίσια συνέχισης της «ως έχει τουριστικής ανάπτυξης», υποθέτεται μικρή αύξηση ή διατήρηση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων φιλοξενίας χαμηλής δυναμικότητας, οι οποίες δεν προκαλούν πιέσεις στους φυσικούς πόρους. Ωστόσο, κάθε περίπτωση έλλειψης σωστής διαχείρισης των ακτών του νησιού αναμένεται να προκαλέσει πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον μιας και πρόκειται για περιοχές ενταγμένες στο δίκτυο «Natura 2000», με αξιόλογα οικοσυστήματα. Περισσότερο ευάλωτο στον μελλοντικό κίνδυνο υποβάθμισης καθίσταται το χερσαίο και υδάτινο περιβάλλον του δυτικού παράκτιου τόξου λόγω μελλοντικής αύξησης της τουριστικής δραστηριότητας (Χάρτης 6, Ζώνη Πιέσεων Βιοποικιλότητας). Πρόκειται για οικοσυστήματα μεσογειακής φώκιας αλλά και είδη αξιόλογων φυτών (ΦΙΛΟΤΗΣ-Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση, c.2017a).

10.1.2.3. Αναφορικά με το Τοπίο

Σύμφωνα με τη Μελέτη ΓΠΣ Δ. Νάξου (ENVIPLAN, 2010), το τοπίο σε όλη την έκταση των παράκτιων σχηματισμών των δυτικών ακτών, χρήζει ιδιαίτερης διαχείρισης και προστασίας (ένας από τους λόγους που η Μελέτη προτείνει πέντε Περιοχές Ειδικής Προστασίας - ΠΕΠ, από τον όρμο του Αγίου Γεωργίου ως την Αλυκή Γλυφάδας). Η αναμενόμενη χωρική συγκέντρωση και επέκταση της δομημένης επιφάνειας, ενδέχεται να προκαλέσει επιπτώσεις στην αισθητική του υψηλής αξίας τοπίου της περιοχής.

Στην καλύτερη περίπτωση που η δομημένη επιφάνεια περιοριστεί σε χαμηλής κατασκευής κτίρια, οι επιπτώσεις στο τοπίο θα θεωρούνταν από πολύ μικρές ως αμελητέες. Το ενδεχόμενο ωστόσο εγκατάστασης μη χαμηλού όγκου ξενοδοχειακών και λοιπών εγκαταστάσεων, ελλοχεύει τον κίνδυνο της ανεπαρκούς ικανοποίησης του παράγοντα της αισθητικής αξίας για τους χρήστες της περιοχής και γενικότερα για όσους έρχονται σε οπτική επαφή με αυτή.

10.1.3.Επιπτώσεις Σεναρίου Τάσεων στις Υφιστάμενες Δραστηριότητες και την Απασχόληση

10.1.3.1. Αναφορικά με τη Γεωργική και Κτηνοτροφική Δραστηριότητα

Ο μακροπρόθεσμος κορεσμός της χωρητικότητας της δυτικής παραλιακής ζώνης θα επιφέρει συνέχιση της δυναμικής των τουριστικών επενδύσεων προς το εσωτερικό αυτής (Χάρτης 6, Ζώνη Επέκτασης Έντονης Τουριστικής Ανάπτυξης), με κατασκευή νέων καταλυμάτων και συνοδών δραστηριοτήτων αυτών. Θα δημιουργηθούν επομένως πιέσεις στις υφιστάμενες αγροτικές δραστηριότητες και απώλειες καλλιεργήσιμων εκτάσεων, των οποίων το παραγόμενο προϊόν συμβάλει σημαντικά στο τοπικό οικονομικό όφελος (Κεφάλαιο 6.4.1.).

Η ανάπτυξη της κτηνοτροφικής δραστηριότητας που εντοπίζεται στην ορεινή Νάξο, δεν αναμένεται να επηρεαστεί από τις χωρικές επιπτώσεις του τουρισμού. Το τμήμα της δραστηριότητας ωστόσο που εμπίπτει στη Ζώνη Έντονης Τουριστικής Ανάπτυξης και στην επέκτασή της, πρόκειται να συρρικνωθεί, λόγω της εξάπλωσης των τουριστικών δραστηριοτήτων.

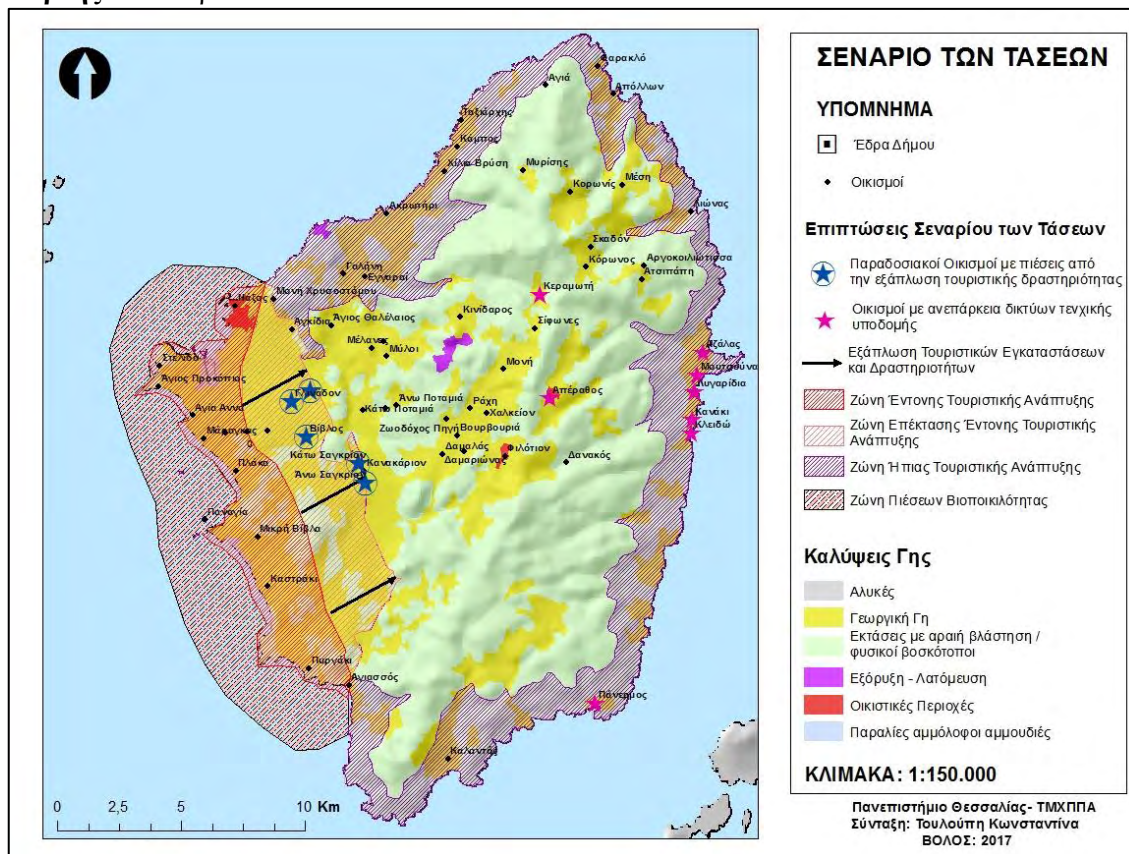
Τέλος, καθώς ο τουρισμός αναπτύσσεται ήδη στη δυτική παραθαλάσσια ζώνη και αναδύεται στην πεδινή σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του σεναρίου, αναμένονται φαινόμενα μετακίνησης πληθυσμού από τους ορεινούς οικισμούς στις ζώνες αυτές. Κάτι τέτοιο πέρα από πληθυσμιακή συρρίκνωση των εν λόγω οικισμών, θα επιφέρει αναδιαρθρώσεις στην απασχόληση, με στροφή σε τουριστικές δραστηριότητες και σταδιακή μείωση επαγγελμάτων που σχετίζονται με τον πρωτογενή τομέα και ιδιαίτερα με τη γεωργία και τη ζωική παραγωγή.

10.1.3.2. Αναφορικά με την Αλιευτική Δραστηριότητα

Με τη συνέχιση της «ως έχει» κατάστασης η αλιευτική δραστηριότητα του νησιού δεν αναμένεται να πληγεί σημαντικά. Αντιθέτως, η ζήτηση του προϊόντος θα αυξηθεί κατά τους θερινούς μήνες από τουριστικές επιχειρήσεις εστίασης και διαμονής, λόγω μεγαλύτερης τουριστικής κίνησης.

Ωστόσο, η ενδεχόμενη αύξηση των οχλήσεων στις περιοχές με αναμενόμενη υπερσυγκέντρωση μονάδων και επισκεπτών, ενδέχεται να υποβαθμίσουν την ποιότητα των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, επηρεάζοντας αυτομάτως και την αλιευτική δραστηριότητα.

Χάρτης 6: Σενάριο Των Τάσεων

Πηγή: ΥΠΕΝ 2016, Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014, Ιδία Επεξεργασία

10.2. Σενάριο Αειφορικής Ανάπτυξης του Τουρισμού

Το σενάριο περιλαμβάνει ενδεικτικές παρεμβάσεις οι οποίες αποσκοπούν στην αναδιάρθρωση του τουριστικού προϊόντος του νησιού, στην προστασία και διατήρηση των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών στοιχείων του, αλλά και στην ανάδειξή τους ως τουριστικούς πόρους. Παράλληλα, προάγονται η αποφυγή πιέσεων σε συγκεκριμένες περιοχές του νησιού και η ομοιόμορφη ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου σε όλη την έκταση της Νάξου. Το νέο διευρυμένο τουριστικό προϊόν προάγεται μέσω του σεναρίου, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στα σύγχρονα ειδικά ενδιαφέροντα των επισκεπτών, τα οποία έχουν υποστεί διαχρονικά σημαντικές ποιοτικές αλλαγές συμπεριλαμβανομένης της αναζήτησης της «τουριστικής εμπειρίας» (Κοκκώσης κ.ά. 2011:36). Τα νέα αυτά ειδικά ενδιαφέροντα μεταφράζονται ως στροφή στις αναδυόμενες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, εκ των οποίων στο νησί υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης αγροτουρισμού, οικοτουρισμού, θαλάσσιου, πολιτιστικού και παραθεριστικού τουρισμού (ΕΟΤ, 2003). Βασικός άξονας του σεναρίου είναι η αειφορική τουριστική ανάπτυξη, δηλαδή η κατανομή των τουριστικών πόρων με τρόπο ώστε να ενισχύεται η ταυτόχρονη οικονομική αποτελεσματικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και περιβαλλοντική προστασία (Κοκκώσης κ.ά., 2011:51).

10.2.1. Παρεμβάσεις Σεναρίου Αειφορικής Ανάπτυξης Τουρισμού στις Υποδομές

10.2.1.1. Αναφορικά με τα Τουριστικά Καταλύματα

Το αειφορικό πρότυπο που προωθείται μέσω του παρόντος σεναρίου αποσκοπεί στην ταυτόχρονη εξυπηρέτηση επισκεπτών κάθε ενδιαφέροντος, διατηρώντας το βαθμό ικανοποίησής τους σε υψηλά επίπεδα, και στη μη αλλοίωση του περιβαλλοντικού και κοινωνικού περιβάλλοντος.

Έτσι, βασικός στόχος για τις μονάδες διαμονής θέτεται η ανταπόκριση σε κάθε είδους προτιμήσεις, μέσω των παρεχόμενων υπηρεσιών. Οπότε, για τους επισκέπτες που εκδηλώνουν ενδιαφέρον για το πρότυπο «ήλιος - θάλασσα» προάγεται η συνέχιση του ξενοδοχειακού προτύπου ως έχει (σχετικά μεγάλο μέγεθος, κατηγορία, δυναμικότητα κλινών) στην δυτική περισσότερο ανεπτυγμένη περιοχή του νησιού (Χάρτης 7, Ζώνη Έντονης Τουριστικής Ανάπτυξης), συνοδευόμενη υποχρεωτικά από περιβαλλοντικά μέτρα και τήρηση του πολεοδομικού σχεδιασμού. Καθοριστική κρίνεται η διαβάθμιση της έντασης της τουριστικής ανάπτυξης, όντας ηπιότερη σε περιπτώσεις που υπονομεύεται ο περιβάλλον χώρος.

Ωστόσο, ως παρέμβαση του σεναρίου θεωρείται η αποφυγή επέκτασης αυτού του είδους και μεγέθους στην εσωτερική ενδοχώρα, όπου οι μονάδες αναμένεται να σχεδιαστούν ως αγροτουριστικά-οικοτουριστικά καταλύματα στο πλαίσιο ανταπόκρισης στα ενδιαφέροντα για ειδικές μορφές.

Οι παρεμβάσεις του σεναρίου στοχεύουν στην αποφυγή συρρίκνωσης της γεωργικής γης και παραγκωνισμού λοιπών υφιστάμενων δραστηριοτήτων από άναρχες επεκτάσεις και υποδομές μεγάλου μεγέθους, αλλά και στον κατά το δυνατόν μεγαλύτερο μετριασμό της ανισοκατανομής της τουριστικής δραστηριότητας στο νησί. Τέλος, συγκρατώντας την ανάπτυξη μονάδων μεγάλου μεγέθους στο δυτικό τμήμα, αποφεύγεται η αλλοίωση του παραγωγικού προτύπου των περιοχών που στηρίζονται κυρίως στην πρωτογενή παραγωγή, επιτρέποντάς τους τη συμπληρωματική λειτουργία με την ήπια τουριστική δραστηριότητα ειδικών μορφών.

10.2.1.2. Αναφορικά με τις Μεταφορικές και Υποστηρικτικές Υποδομές

Οι παρεμβάσεις του σεναρίου στον τομέα των μεταφορών στοχεύουν στην εξασφάλιση επαρκούς προσβασιμότητας στο σύνολο των περιοχών, και όχι αποκλειστικά στις τουριστικά ανεπτυγμένες. Παράλληλα, στο πλαίσιο αειφορικής ανάπτυξης επιδιώκεται τόσο ισότητα πρόσβασης στις υποδομές για την τοπική κοινωνία, όσο και παροχή υψηλής ποιότητας μετακινήσεων για τους επισκέπτες.

Βασική παρέμβαση αναφορικά με το οδικό δίκτυο αποτελεί η υλοποίηση όλων των προγραμματιζόμενων έργων αλλά και η εκπόνηση νέων, που θα στοχεύουν σε αποτελεσματική διασύνδεση του οικιστικού δικτύου και σε παροχή υψηλής ποιότητας μετακινήσεων στο εσωτερικό του νησιού. Σχετικά με τη λιμενική υποδομή, άμεση κρίνεται η επίλυση των κυκλοφοριακών και άλλων προβλημάτων που παρουσιάζονται, όπως αυτά αναλύθηκαν στο Κεφάλαιο 6.3.1.

Πέραν των βασικών μεταφορικών υποδομών ωστόσο, στο πλαίσιο του εμπλουτισμού της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος, βασική παρέμβαση του σεναρίου αποτελεί η παροχή κατάλληλων κινήτρων προς τους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς για εκσυγχρονισμό και δημιουργία υποστηρικτικών υποδομών που τροφοδοτούν τον θαλάσσιο τουρισμό (Χάρτης 7, Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης Θαλάσσιου τουρισμού).

10.2.1.3. Αναφορικά με τις Κοινωνικές και Τεχνικές Υποδομές

Με βάση τις αρχές αειφορίας που διέπουν το σενάριο, οι υπάρχουσες υποδομές αλλά και τα νέα έργα που τις αφορούν, στοχεύουν στην ισόρροπη ανάπτυξη όλων των περιοχών. Στις προϋποθέσεις της αειφορικής ανάπτυξης του τουριστικού κλάδου, εντάσσεται η υψηλής ποιότητας παροχή εξυπηρετήσεων συνοδευόμενη από την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, αλλά και η παράλληλη ικανοποίηση των αναγκών των κατοίκων, ώστε να αποφεύγονται τυχόν φαινόμενα δυσαρέσκειάς τους από την τουριστική κίνηση.

Έτσι, οι υποδομές πρέπει να εξυπηρετούν το σύνολο των περιοχών, χωρίς οι τουριστικά αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες περιοχές να απολαμβάνουν δυσανάλογα πλεονεκτικά οφέλη έναντι των υπολοίπων, στις οποίες παρουσιάζεται ήδη ανισοκατανομή στα δίκτυα τεχνικών υποδομών. Έτσι, κρίσιμη παρέμβαση του σεναρίου στον τομέα των κοινωνικοτεχνικών υποδομών, είναι η μέριμνα για διασύνδεση των ανατολικών οικισμών του νησιού, οι οποίοι παρουσιάζουν στοιχεία πολύ ηπιότερης τουριστικής ανάπτυξης. Κατά αυτόν τον τρόπο, θα αναβαθμιστεί η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών για τους ως τώρα επισκέπτες τους, αλλά ταυτόχρονα θα ενισχυθεί η προσέλκυση νέων, θέτοντας τη βάση για μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη.

Ακόμα, οι υπηρεσίες υγείας πρέπει να είναι επαρκείς ώστε να μη δημιουργηθούν μελλοντικά φαινόμενα αναποτελεσματικής και ελλιπούς εξυπηρέτησης ιδιαίτερα τις περιόδους αιχμής. Τέλος, η πυκνότητα των δικτύων ύδρευσης και τηλεπικοινωνιών

οφείλει να είναι τέτοια ώστε να εξυπηρετείται ομοιόμορφα το σύνολο του νησιού, και η έλλειψή τους σε ορισμένες περιοχές, όπως στο ανατολικό παράκτιο τόξο, να μην αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα τουριστικής εξέλιξης μακροπρόθεσμα.

10.2.2. Παρεμβάσεις Σεναρίου Αειφορικής Ανάπτυξης Τουρισμού στο Φυσικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον

10.2.2.1. Αναφορικά με την Πολιτιστική Κληρονομιά

Η διαμόρφωση του σεναρίου βασίζεται στο αειφορικό πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης το οποίο περιλαμβάνει την συνετή διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επομένως, σε κάθε περίπτωση και υπό οποιαδήποτε παρέμβαση, απαραίτητη είναι η διαφύλαξή της.

Προάγεται έτσι η ανάδειξη των στοιχείων ταυτότητας και αναγνωρισιμότητας του νησιού, με τρόπο ώστε να αποτελέσουν πόλο έλξης για τους επισκέπτες και να τροφοδοτήσουν την ενίσχυση του πολιτιστικού τουρισμού. Τα παραπάνω αναμένεται να επιτευχθούν μέσω συγκεκριμένων στόχων και δράσεων, που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως στοιχείο προσέλκυσης ποιοτικού τουρισμού και στην δημιουργική διαχείριση των πολιτιστικών τοπίων, ενισχύοντας κατά τον τρόπο αυτό και τη συνολική ανάπτυξη του νησιού.

Πέραν των ανωτέρω, στόχος του σεναρίου είναι η αντιμετώπιση των τυχόν πιέσεων που δέχονται τα μνημεία εντός της δυτικής περισσότερο ανεπτυγμένης τουριστικά περιοχής. Επιπροσθέτως, κρίσιμη κρίνεται η υιοθέτηση μίας σειράς δράσεων που αποσκοπούν στη μετατόπιση των τουριστικών ροών προς την κεντρική ενδοχώρα, όπου εντοπίζεται πληθώρα πολιτιστικών στοιχείων (Χάρτης 7, Περιοχή με περιθώρια ανάπτυξης Πολιτιστικού Τουρισμού), αλλά και στη διασύνδεση του συνόλου των πολιτιστικών στοιχείων του νησιού. Τέλος, απαραίτητος κρίνεται ο ολοκληρωμένος χωρικός σχεδιασμός, ώστε να αποκλείεται κάθε ενδεχόμενο υποβάθμισης ή αλλοίωσης των ιδιαίτερων αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών των παραδοσιακών οικισμών λόγω εξάπλωσης της τουριστικής δραστηριότητας, που εξυπηρετεί πρότυπα μη συμβατά με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους.

10.2.2.2. Αναφορικά με τους Φυσικούς Πόρους και τη Βιοποικιλότητα

Η λογική της συνετούς διαχείρισης των φυσικών πόρων υιοθετείται εξίσου στο παρόν τμήμα, μιας και ένας εκ των λόγων διαμόρφωσης του σεναρίου είναι η επίτευξη του βιώσιμου τουρισμού. Απαραίτητες προϋποθέσεις θεωρούνται η διατήρηση της βιοποικιλότητας και των φυσικών στοιχείων, και η ανάδειξή τους ώστε να μεγιστοποιηθούν οι ωφέλειές τους για τους κατοίκους του νησιού.

Τόσο ο εντοπισμός αναξιοποίητων φυσικών πόρων, αλλά και η περαιτέρω ανάδειξη όσων δέχονται ήδη σημαντικό βαθμό επισκεψιμότητας και δραστηριοτήτων, καθίστανται ιδιαίτερα σημαντικές παρεμβάσεις, ώστε να ικανοποιηθούν τα οικοτουριστικά ενδιαφέροντα των επισκεπτών. Επιπροσθέτως, σε περιοχές που συνδυάζουν εξίσου στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος, αλλά και παραγωγικές δραστηριότητες όπως γεωργοκτηνοτροφικές και γεωργοπτηνοτροφικές, το σενάριο παρεμβαίνει με την ενίσχυση της ανάπτυξης ήπιου τουρισμού, ώστε να επιτυγχάνεται η επιθυμία του επισκέπτη για επαφή και δραστηριότητα στη φύση. Τέτοια περίπτωση αποτελούν οι εκτάσεις που προσδιορίζονται στον Χάρτη 7, ως «Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης οικοτουρισμού», μέσω των οποίων ενισχύεται η αποσυμφόρηση της δυτικής παράκτιας ζώνης, και η διάχυση ροών προς την κεντρική ενδοχώρα, προσφέροντας δυνατότητες ικανοποίησης οικοτουριστικών ενδιαφερόντων.

Σε κάθε περίπτωση, είναι απαραίτητο να τηρείται το καθεστώς προστασίας των οικοσυστημάτων που πέρα από προστατευτέα αντικείμενα αποτελούν και πόρο τουριστικής έλξης, και των περιβαλλοντικών πόρων, όπως ακτών και θαλάσσιων αποδεκτών. Μέσω του σεναρίου αειφορικής ανάπτυξης του τουρισμού, προάγεται ακόμα η υιοθέτηση παρεμβάσεων που στοχεύουν στην ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων συμπεριλαμβάνοντας μέτρα εξοικονόμησης της χρησιμοποίησής τους. Τέλος, προωθείται ο καθορισμός των προϋποθέσεων υπό τις οποίες θα πραγματοποιούνται δραστηριότητες θαλάσσιου τουρισμού, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η ταυτόχρονη διατήρηση των παράκτιων οικοσυστημάτων, αλλά και ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος.

10.2.2.3. Αναφορικά με το Τοπίο

Οι παρεμβάσεις του σεναρίου για το τοπίο αφορούν αναξιοποίητες τουριστικά περιοχές που λόγω των φυσικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών τους διαθέτουν ιδιαίτερο τόσο φυσικό, όσο και δομημένο τοπίο. Πρόκειται κυρίως για ορεινούς οικισμούς που χαρακτηρίζονται από μικρή παρουσία τουριστικής δραστηριότητας, των οποίων το

τοπίο δύναται να αξιοποιηθεί ως τουριστικός πόρος. Απαραίτητη προϋπόθεση στην αξιοποίηση αυτή είναι ο σεβασμός στη διαφύλαξη του χαρακτήρα των οικισμών.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αποφυγή του κινδύνου υποβάθμισης του πλούσιου τοπίου των παράκτιων σχηματισμών των δυτικών ακτών (ENVIPLAN, 2010) λόγω κτιριακής ανάπτυξης τουριστικών υποδομών και συνοδών έργων αυτών. Στην περιοχή αυτή η ανάγκη διαμόρφωσης κατευθύνσεων για τη διαφύλαξή του τοπίου κρίνεται αμεσότερη.

10.2.3. Παρεμβάσεις Σεναρίου Αειφορικής Ανάπτυξης Τουρισμού στη Διαμόρφωση Δραστηριοτήτων και Απασχόλησης

10.2.3.1. Αναφορικά με τη Γεωργική και Κτηνοτροφική Δραστηριότητα

Πρωταρχικό στόχο του σεναρίου αποτελεί η προάσπιση της αειφορικής ανάπτυξης του νησιού και επομένως η οργάνωση του τουρισμού κατά τρόπο που να συνυπάρχει αρμονικά με τους άλλους παραγωγικούς κλάδους, δημιουργώντας συμπληρωματικότητες μεταξύ τους.

Έτσι, για την αποφυγή φαινόμενων μονοκαλλιέργειας της τουριστικής δραστηριότητας και την επέκταση αυτής σε βάρος της γεωργικής γης έχουν προσδιοριστεί, από τη Μελέτη ΓΠΣ Δ. Νάξου (ENVIPLAN, 2010), οι περιοχές γεωργικής γης α' προτεραιότητας, οι οποίες παρουσιάζονται στον Χάρτη 7, και καθορίζονται από τη Μελέτη ως Περιοχές Ελέγχου και Περιορισμού Δόμησης (ΠΕΠΔ). Οι παρεμβάσεις του σεναρίου αποσκοπούν στην απόδοση κατά το δυνατόν μεγαλύτερης έμφασης στη γεωργική γη, περιορίζοντας την τουριστική δραστηριότητα εκεί όπου η γη είναι περισσότερο παραγωγική.

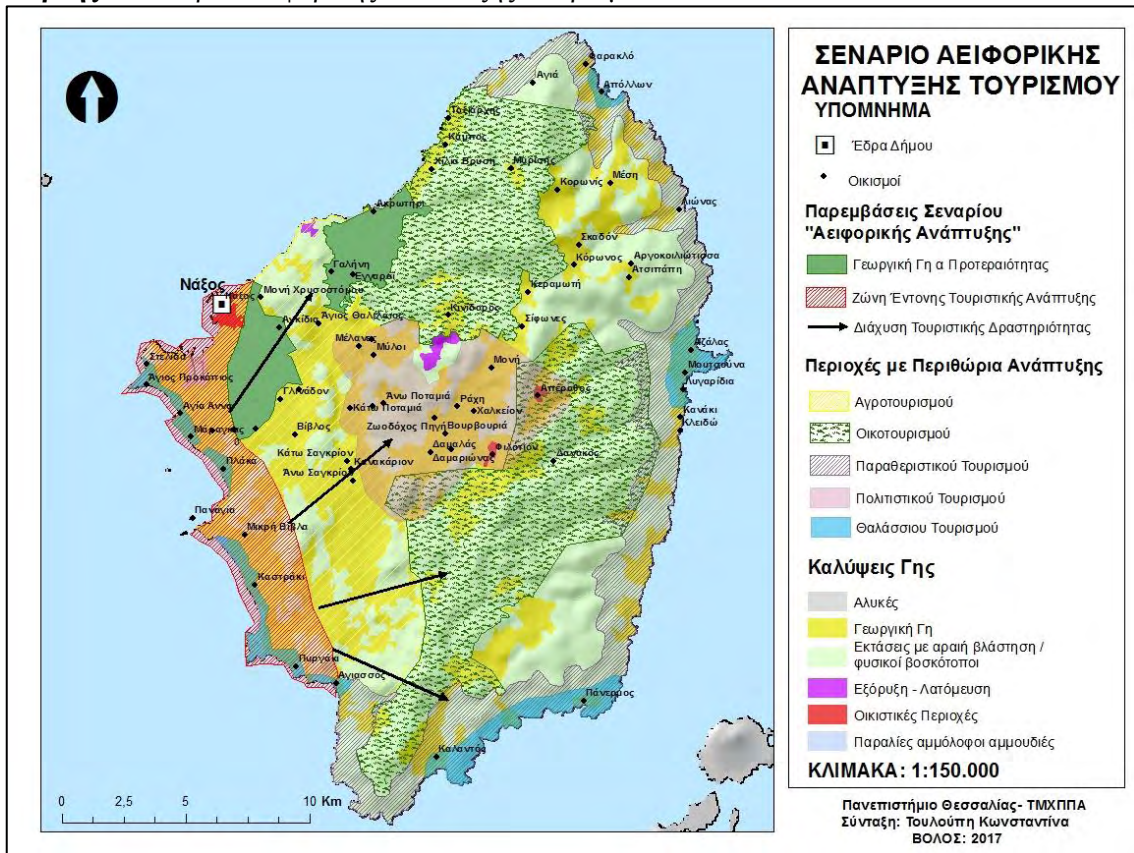
Επιπλέον, στοχεύοντας στον εμπλουτισμό και την αναβάθμιση του τουριστικού προτύπου, προτείνεται η υιοθέτηση παρεμβάσεων ενίσχυσης του αγροτουρισμού και της συμμετοχής των επισκεπτών στην αγροτική ζωή. Οι παρεμβάσεις αυτές αποσκοπούν σε περιοχές χαμηλότερης παραγωγικότητας, αλλά σημαντικής ανάπτυξης γεωργικής δραστηριότητας και εκτροφής ζώων (Χάρτης 7, Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης αγροτουρισμού).

Επιπροσθέτως, μέσω της ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού που προάγονται από το σενάριο αυτό, παρέχονται κίνητρα για μη εγκατάλειψη των γεωργικών επαγγελμάτων εφόσον αυτά θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά με τον τουρισμό. Ωστόσο, απαραίτητη κρίνεται η εξειδίκευση και η περαιτέρω κατάρτιση στο πεδίο του εναλλακτικού τουρισμού.

10.2.3.2. Αναφορικά με την Αλιευτική Δραστηριότητα

Παρά το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος κλάδος δεν καταλαμβάνει μεγάλο ποσοστό της παραγωγικής βάσης του νησιού, όπως προσδιορίστηκε στο Κεφάλαιο 6.4.4., η λήψη μέτρων αποφυγής τυχόν ρύπανσης ή υποβάθμισης των υδάτων αποτελεί βασική παρέμβαση για την εξασφάλιση της αειφορικής ανάπτυξής του. Έτσι, το σενάριο συμβάλλει τόσο στην προστασία και διατήρηση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων που αποτελούν βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της αλιευτικής δραστηριότητας, αλλά και στην αρμονική συνύπαρξη του τουρισμού με αυτή.

Χάρτης 7: Σενάριο Αειφορικής Ανάπτυξης Τουρισμού

Πηγή: ΥΠΕΝ 2016, ENVIPLAN 2010, Ιδία Επεξεργασία

10.3. Αξιολόγηση Σεναρίων

Αναφορικά με κάθε τομέα που επιλέχθηκε και εξετάστηκε με βάση τα χαρακτηριστικά της αειφορίας, το δεύτερο σενάριο «αεφορικής ανάπτυξης του τουρισμού», αναμένεται να έχει μακροπρόθεσμα πολλαπλασιαστικά οφέλη για το νησί. Μέσω των παρεμβάσεων που προτείνονται στο δεύτερο σενάριο, ενισχύεται η ισόρροπη ανάπτυξη του συνόλου των τομέων παραγωγής σε συμπληρωματικότητα με τον τουρισμό, ενώ αποφεύγονται φαινόμενα μονοκαλλιέργειάς του. Με τη συνέχιση της κατάστασης «ως έχει», που αντιπροσωπεύεται από το «σενάριο των τάσεων», τα βραχυπρόθεσμα, οικονομικά κυρίως, οφέλη που απορρέουν για τον κλάδο είναι πολλαπλάσια, ωστόσο μελλοντικά οι περιβαλλοντικές πιέσεις και ο ελλιπής σχεδιασμός θα εντείνουν την άναρχη εξάπλωση του τουρισμού στο εσωτερικό του νησιού, υποβαθμίζοντας την ποιότητα ζωής των κατοίκων.

Έτσι, επιλέγεται η υιοθέτηση του «σεναρίου αειφορικής ανάπτυξης του τουρισμού», διότι αντιπροσωπεύει την ισορροπία και βιωσιμότητα του κλάδου. Αξίζει να τονισθεί πως σημαντικός παράγοντας επικράτησής του έναντι του «σεναρίου των τάσεων», είναι οι παρεμβάσεις που στοχεύουν στην αποσυμφόρηση της δυτικής παράκτιας ζώνης η οποία δέχεται τις περισσότερες πιέσεις. Έτσι, ο τουρισμός διαχέεται ομοιόμορφα σε όλη την έκταση του νησιού, με σεβασμό στις φυσικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητές του αλλά και με προοπτικές διατήρησης των υφιστάμενων δραστηριοτήτων.

11. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ ΑΕΙΦΟΡΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Το παρόν κεφάλαιο στοχεύει στην παράθεση βασικών κατευθύνσεων προκειμένου να υλοποιηθούν οι παρεμβάσεις που προτείνονται από το σενάριο «Αειφορικής Ανάπτυξης του Τουρισμού», καθώς αυτό αξιολογήθηκε ως κατάλληλο για τη προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης του κλάδου, αλλά και του νησιού ως σύνολο. Στόχος των κατευθύνσεων, είναι τόσο η ανταπόκριση στα ειδικά τουριστικά ενδιαφέροντα των επισκεπτών μέσω της παροχής διαφοροποιημένου προϊόντος, όσο και η παράλληλη αντιμετώπιση των υφιστάμενων περιβαλλοντικών και κοινωνικών πιέσεων που προκαλούνται από την υπάρχουσα και την αναμενόμενη τουριστική ανάπτυξη. Ακολουθεί σχηματική απεικόνιση της δομής των κατευθύνσεων που προτείνονται με στόχο την εφαρμογή του δεύτερου σεναρίου.

Πίνακας 21: Κατευθύνσεις εφαρμογής Σεναρίου Αειφορικής Ανάπτυξης Τουρισμού

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ ΑΕΙΦΟΡΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΠΙΕΣΕΩΝ	Στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον
	Στις παραγωγικές δραστηριότητες
	Δημιουργούμενων από ελλείψεις στις μεταφορικές και τεχνικές υποδομές
ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	Αγροτουρισμού
	Πολιτιστικού Τουρισμού
	Οικοτουρισμού
	Θαλάσσιου Τουρισμού

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

11.1. Αντιμετώπιση των Υφιστάμενων Πιέσεων

11.1.1. Κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση πιέσεων στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

- Καθορισμός από τον πολεοδομικό σχεδιασμό του επιτρεπόμενου μέγιστου μεγέθους των νέων τουριστικών μονάδων σε όλη την έκταση της περιοχής στην οποία εντοπίζεται έντονη ανάπτυξη του τομέα (Χάρτης 8, Ζώνη Έντονης Τουριστικής Ανάπτυξης).

Κατά αυτόν τον τρόπο αποφεύγονται φαινόμενα άναρχης εξάπλωσης μονάδων στα τμήματα της ζώνης που το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον υφίσταται πιέσεις, ενώ παράλληλα ενθαρρύνεται η έντονη τουριστική ανάπτυξη στα τμήματα της ζώνης που παρουσιάζουν κατάλληλη δυναμική και προϋποθέσεις για αυτήν.

- Πρόβλεψη για περαιτέρω μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των υποδομών φιλοξενίας, πέρα από την τήρηση της προβλεπόμενης νομοθεσίας.

Παράλληλα προτείνεται η συνεχής παρακολούθηση των περιβαλλοντικών κινδύνων που απορρέουν από τη λειτουργία τους, ώστε να προστατεύονται οι περιβαλλοντικοί πόροι με έμφαση στις ακτές και τα θαλάσσια ύδατα.

Προτεραιότητα για υλοποίηση της κατεύθυνσης δίνεται στο νοτιοδυτικό παράκτιο τόξο, όπου τα οικοσυστήματα υφίστανται τις μεγαλύτερες πιέσεις από τη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας.

- Καθορισμός μεγεθών μέγιστης επιτρεπόμενης κατανάλωσης (ΕΟΤ, 2003), ενέργειας και άντλησης από τον υδροφόρο ορίζοντα, ώστε να πραγματοποιείται εξοικονόμηση υδατικών πόρων και μετριασμός της κατανάλωσης ενέργειας.

- Πρόβλεψη του πολεοδομικού σχεδιασμού για αποφυγή δημιουργίας μονάδων που το μέγεθός τους είναι ασύμβατο με περιοχές ιδιαίτερου πολιτιστικού χαρακτήρα, όπως οι παραδοσιακοί οικισμοί. Έτσι διατηρείται και προστατεύεται η πολιτιστική τους ταυτότητα από την ασύμβατη τουριστική ανάπτυξη, η οποία ενδέχεται να συνοδεύεται από κατασκευή μονάδων μεγάλης κλίμακας.

Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στους πεδινούς οικισμούς προς το εσωτερικό του δυτικού παράκτιου τόξου, οι οποίοι σύμφωνα με την παρούσα κατάσταση παρουσιάζουν στοιχεία τουριστικής συγκέντρωσης (Γλινάδο, Γαλανάδο, Βιβλος).

- Διαχείριση του αριθμού των επισκεπτών σε περιοχές με αρχαιολογικό, ιστορικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον ώστε να αποφευχθούν τυχόν προβλήματα από τον όγκο των επισκεπτών, όπως ηχορύπανση ή συνωστισμός.

Προτεραιότητα δίνεται στους αρχαιολογικούς χώρους που προτείνονται από τη Μελέτη ΓΠΣ Δ. Νάξου (ENVIPLAN, 2010) για καθορισμό ΠΕΠ και εμπίπτουν στη ζώνη έντονης τουριστικής ανάπτυξης.

Οι περισσότεροι από αυτούς είναι καθορισμένοι ως Ζώνες Προστασίας Α' & Β' Αρχαιολογικών Χώρων (σύμφωνα με τον Ν. 3028/2002).

11.1.2. Κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση πιέσεων στις υφιστάμενες παραγωγικές δραστηριότητες

- Απαγόρευση χωροθέτησης τουριστικών μονάδων ή οποιασδήποτε μορφής τουριστικών εγκαταστάσεων στις προτεινόμενες από τη Μελέτη ΓΠΣ Δ. Νάξου (ENVIPLAN, 2010) περιοχές γεωργικής γης α' προτεραιότητας. Οι περιοχές αυτές παρουσιάζονται στον Χάρτη 8.
- Πρόβλεψη του σχεδιασμού για δυνατότητα χωροθέτησης τουριστικών καταλυμάτων εντός των θεσμοθετημένων ή διαμορφωμένων ορίων οικισμών, σε περιπτώσεις που απαντάται παραμερισμός γεωργικών χρήσεων από τον τουρισμό, φαινόμενο που επιβεβαιώνεται από Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης Νάξου 2014-2020 (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2014-2020).
- Καθιέρωση συγκροτημένης τουριστικής πολιτικής στον σχεδιασμό, ως προς την κλίμακα και την έκταση των καταλυμάτων και των τουριστικών υποδομών, έτσι ώστε σε κάθε περιοχή να είναι συμβατές με την υπάρχουσα γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα και την κλίμακα του χώρου.
- Ολοκληρωμένη διαχείριση υγρών λυμάτων των τουριστικών μονάδων που καταλήγουν στο θαλασσίνο νερό, ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η ποιότητα των ιχθυαποθεμάτων και να μην προκύψει αποτροπή της ενασχόλησης με την αλιευτική δραστηριότητα.
Προτεραιότητα υλοποίησης της κατεύθυνσης δίνεται στη διασύνδεση του συνολικού δικτύου αποχέτευσης με βιολογικούς καθαρισμούς, ώστε να μη χρησιμοποιούνται ως αποδέκτες χείμαρροι. Έτσι, αποφεύγεται η επιβάρυνση των υδάτινων αποδεκτών, ενώ παράλληλα αναβαθμίζεται το παρεχόμενο προϊόν για τους επισκέπτες με ταυτόχρονα οφέλη για την τοπική κοινωνία.

11.1.3. Κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση πιέσεων που προέρχονται από ελλείψεις στις μεταφορικές και τεχνικές υποδομές

- Ολοκλήρωση των προγραμματιζόμενων έργων οδοποιίας για τις περιοχές που παρουσιάζουν έντονα κυκλοφοριακά προβλήματα (ιδιαίτερα τους μήνες αιχμής), και επιτάχυνση των έργων εκσυγχρονισμού του λιμένα και του αεροδρομίου, που σύμφωνα με το Τεχνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του

Δήμου 2013-2014 (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013-2014) υφίστανται καθυστερήσεις.

- Πρόβλεψη του χωρικού σχεδιασμού για νέα οδικά έργα (παρακάμψεις, ασφαλτοστρώσεις, διανοίξεις), ώστε να επιτυγχάνεται αποτελεσματική διασύνδεση στο σύνολο του οικιστικού δικτύου και να θέτονται οι βάσεις για την ισόρροπη ανάπτυξη και υποδοχή επισκεπτών από όλους τους οικισμούς και περιοχές.
- Αποτύπωση του δικτύου ύδρευσης και αποχέτευσης όπως τονίζεται από το Τεχνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014 (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013-2014), ώστε να εντοπιστούν οι ελλείψεις παροχής σε περιοχές και να πραγματοποιηθεί μέριμνα για τη διασύνδεσή τους.
- Εύρεση κατάλληλου τρόπου διάθεσης απορριμμάτων ώστε να μειωθεί το περιβαλλοντικό αποτύπωμά τους και να εξυπηρετείται το σύνολο του οικιστικού δικτύου.
- Θέσπιση κανονισμών και κινήτρων προς τους επενδυτές για τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας υφιστάμενων και νέων κτιρίων φιλοξενίας, εστίασης και αναψυχής.
- Αναβάθμιση των υπηρεσιών υγείας τις περιόδους αιχμής, μιας και παρατηρούνται ελλείψεις στις δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013-2014). Έτσι μειώνεται το ενδεχόμενο οι ελλείψεις σε υπηρεσίες υγείας να αποτελέσουν ανασταλτικό παράγοντα επισκεψιμότητας στο νησί.

11.2. Ενίσχυση των Ειδικών Μορφών Τουρισμού

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται οι κατευθύνσεις για την ανάπτυξη αλλά και περαιτέρω ενίσχυση κάθε μίας από τις βασικές κατηγορίες ειδικών μορφών τουρισμού για τις οποίες το νησί παρουσιάζει περιθώρια ανάπτυξης, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος.

11.2.1. Κατευθύνσεις για ανάπτυξη και ενίσχυση Αγροτουρισμού

- Παροχή κινήτρων από την τοπική αρχή στους ιδιώτες επενδυτές για δημιουργία μονάδων αγροτουριστικού χαρακτήρα μικρής κλίμακας και δυναμικότητας.

Η εγκατάστασή τους ενδείκνυται στις πεδινές περιοχές του νησιού, όπως αυτές προσδιορίζονται στο Χάρτη 8 ως «Περιοχές με περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης Αγροτουρισμού», όπου παρουσιάζεται δυναμική για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης ειδικής μορφής τουρισμού.

- Συνεργασία μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών τοπικών φορέων και δρώντων σε όλη την αλυσίδα αξίας του τουρισμού, όπως τονίζεται ειδικά στην Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης Ν. Αιγαίου (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2015).

Σημαντική κρίνεται η συνεργασία του αγροτικού συνεταιρισμού με τους συλλόγους ξενοδόχων και ενοικιαζόμενων δωματίων για ενσωμάτωση του παραγόμενου αγροτικού και κτηνοτροφικού τοπικού προϊόντος (Κεφάλαιο 6.4.1.) από τον πρώτο στις παροχές εστίασης των δεύτερων (Χάρτης 8, Συνέργεια Αγροτικού/Τουριστικού Προϊόντος). Τα πολλαπλασιαστικά οφέλη επικεντρώνονται στην ενίσχυση των εισοδημάτων αγροτικής οικονομίας, αλλά και στην παροχή ανταγωνιστικότερου αγροδιατροφικού προϊόντος για τους επισκέπτες.

- Ανάπτυξη και υλοποίηση χρηματοδοτούμενων εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατάρτισης και εξειδίκευσης στον τομέα του αγροτουρισμού για το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται ήδη, ή σκοπεύει να ασχοληθεί με τον τουρισμό ή την αγροτική παραγωγή, όπως προγράμματα που αφορούν τρόπους βελτίωσης και καινοτόμες δράσεις της τελευταίας.

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης κατεύθυνσης, η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών του νησιού χρηματοδοτείται ήδη από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) για τη βελτίωση της μεθόδου παραγωγής πατατόσπορου (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2015).

- Ανάπτυξη και υλοποίηση σχεδίων προβολής και προώθησης από τους αγροτικούς συνεταιρισμούς ή το επιμελητήριο, του προϊόντος που παράγεται από την πρωτογενή παραγωγή, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης στρατηγικών μάρκετινγκ.

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει στη χρήση ΤΠΕ και στη δημιουργία συμπράξεων με ενδιαμέσους φορείς (όπως ταξιδιωτικά γραφεία και tour operators), ως κύρια προωθητικά μέσα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

11.2.2. Κατευθύνσεις για ανάπτυξη και ενίσχυση Πολιτιστικού Τουρισμού

- Ψηφιοποίηση των υπάρχοντων διαδρομών πολιτιστικού ενδιαφέροντος, όπως αυτές καταγράφονται αναλυτικά στο Κεφάλαιο 7.2.4., στο πλαίσιο τροφοδότησης της καθιέρωσής τους και της ανάδειξης των σημείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος της κάθε μιας από αυτές. Ενδεικτικά, οι διαδρομές παρουσιάζονται στο Χάρτη 8.

- Συνεχής εμπλουτισμός και συντήρηση των δικτύων σύνδεσης των αρχαιολογικών χώρων, μνημείων και ιστορικών τόπων που αφορούν κυρίως την κεντρική περιοχή του νησιού η οποία παρουσιάζει μεγαλύτερη δυναμική για την ανάπτυξη πολιτιστικού τουρισμού.

Η δράση αυτή αποσκοπεί στη διευκόλυνση της επισκεψιμότητας των στοιχείων πολιτισμού από τους ενδιαφερόμενους τουρίστες, αναδεικνυοντάς τα σε τουριστικούς πόρους, ενώ παράλληλα ενισχύονται οι αναπτυξιακές προοπτικές ορεινών οικισμών που δε δέχονται σημαντικές τουριστικές ροές. Έμφαση δίνεται στις δράσεις συντήρησης και ανάδειξης των διαδρομών «9» και «10» (Χάρτης 8), διότι μέσω αυτών ενισχύεται η τουριστική κίνηση στους ανατολικούς οικισμούς (όπως ο Απόλλωνας και ο Λυώνας), οι οποίοι όπως έχει τονιστεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, υστερούν σε συγκέντρωση τουριστικών ροών συγκριτικά με τους οικισμούς της δυτικής πλευράς.

- Διερεύνηση ενδεχομένου δημιουργίας θεματικών πάρκων πολιτισμού σε περιοχές που εντοπίζεται αυτή η δυνατότητα, όπως η αξιοποίηση των ανενεργών λατομείων μαρμάρου γύρω από την περιοχή του Κινιδάρου (Χάρτης 8, Ζώνη Αναζήτησης για Δημιουργία ΘΠ Αδρανών Λατομείων).

Σημαντική κρίνεται και η συντήρηση του Βυζαντινού Πάρκου του νησιού, το οποίο πέρα από Βυζαντινά μνημεία, εκκλησίες και Μεσαιωνικούς πύργους, περιλαμβάνει οικιστικά σύνολα με ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά στοιχεία, όπως παραδοσιακούς οικισμούς, και συμπεριλαμβάνεται στη Διαδρομή Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος «4» (Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2013:123-125).

- Αξιοποίηση του πολιτιστικού-βιομηχανικού τοπίου της Μουτσούνας που αποτελούσε παλαιότερα το μέσο διακίνησης της σμύριδας (Χάρτης 8), μέσω της διασύνδεσής του με διαδρομές πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- Μετατροπή των παραδοσιακών κτισμάτων που παρουσιάζουν ειδικό αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον σε τουριστικά καταλύματα υψηλής ποιότητας με τρόπο τέτοιο, ώστε να μην αλλοιωθεί η ιδιαίτερη φυσιογνωμία τους.
Η έμφαση της κατεύθυνσης αυτής δίνεται σε ορεινούς κυρίως οικισμούς που δεν συγκεντρώνουν σημαντικό αριθμό τουριστικών καταλυμάτων, παρά δέχονται μόνο τουρίστες ως ημερήσιους επισκέπτες. Πρόκειται για τους οικισμούς Απείρανθος, Φιλότιον, Χακλείον.
- Εμπλουτισμός των πολιτιστικών εκδηλώσεων και καθιέρωση νέων με πρωτοβουλία της δημοτικής αρχής, στοχεύοντας στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, και στην προαγωγή της τοπικής παράδοσης.
Έτσι, παρέχεται στους επισκέπτες η δυνατότητα για τουρισμό εμπειρίας με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη συνολική διαδικασία.

11.2.3. Κατευθύνσεις για ανάπτυξη και ενίσχυση Οικοτουρισμού

- Μέριμνα τοπικών φορέων για τον καθορισμό ζωνών τοπίου, σύμφωνα με υποδείξεις του σχεδιασμού, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η παράλληλη διατήρηση και η ανάδειξη του φυσικού τοπίου ως τουριστικός πόρος αυξάνοντας τις ροές στις περιοχές που το περιλαμβάνουν. Σύμφωνα με τη Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης και Εξειδίκευσης του ΠΠΧΣΑΑ Ν. Αιγαίου (Τσεκούρας κ.ά., 2014b), το νησί διαθέτει έντονο φυσικό τοπίο και συγκεκριμένα υγρότοπους, ρεματιές, αμμοθίνες, καθώς και ορεινές και λοφώδεις εξάρσεις. Ακόμη, αξιόλογο είναι το αγροτικό τοπίο που διαχωρίζεται σε κτηνοτροφικό, πεζούλες

και λιβάδια, με έμφαση στις περιοχές πλησίον των οικισμών Βίβλου, Εγγαρών και Μελάνων (Χάρτης 8).

Έμφαση ωστόσο πρέπει να δοθεί και στους γεωλογικούς σχηματισμούς της δυτικής πλευράς του νησιού, κοντά στην Πλάκα. Στην περιοχή αυτή, σύμφωνα με τη Μελέτη ΓΠΣ Δ. Νάξου (ENVIPLAN, 2010), εντοπίζεται ιδιαίτερο αγροτικό τοπίο και πρέπει να ληφθούν μέτρα προστασίας και αποκατάστασης των αναβαθμών.

- Καθιέρωση δικτύων διασύνδεσης περιοχών με ιδιαίτερα στοιχεία χλωρίδας και πανίδας σε περιοχές που ενδείκνυνται για ανάπτυξη οικοτουρισμού, όπως είναι οι περιοχές του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών.

Στην κατεύθυνση ενσωματώνεται η δημιουργία υποδομών παρατήρησης και ερμηνείας της φύσης, που συμβάλλουν στην ήπια αναψυχή στο φυσικό περιβάλλον, θέτοντας παράλληλα τη βάση για οργανωμένη ανάπτυξη του περιπατητικού τουρισμού στο νησί.

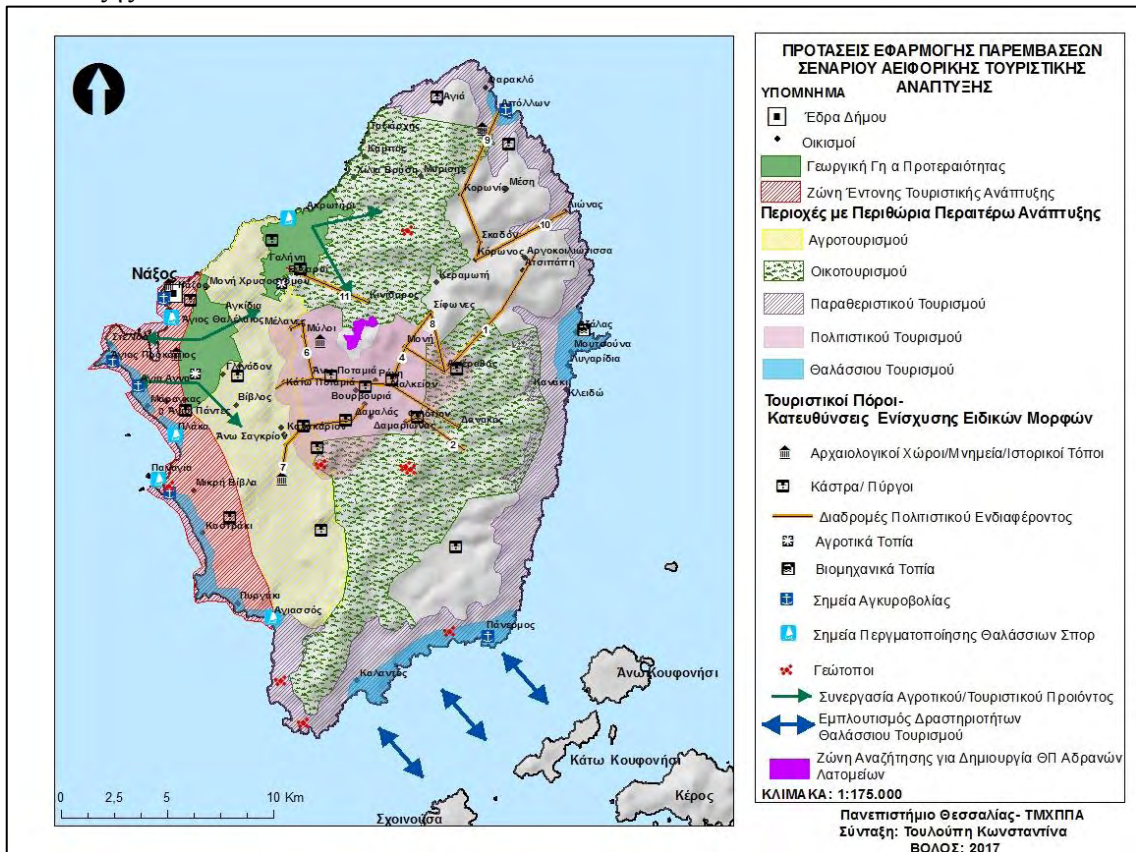
- Παροχή κινήτρων στους ιδιώτες επενδυτές για δημιουργία οργανωμένων κατασκηνώσεων (campings) στα περισσότερο κατάλληλα τμήματα των περιοχών που ενδείκνυνται για οικοτουρισμό (Χάρτης 8, Περιοχές με περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης Οικοτουρισμού).
- Ανάδειξη και προγραμματισμός, από τους τοπικούς φορείς, δραστηριοτήτων επισκεψιμότητας και προβολής των γεωτόπων που δύνανται να λειτουργήσουν ως πόλος έλξης για τους επισκέπτες. Κατά τον τρόπο αυτό ενισχύεται και η ανάπτυξη του γεωλογικού τουρισμού στο νησί.

11.2.4. Κατευθύνσεις για ανάπτυξη και ενίσχυση του Θαλάσσιου Τουρισμού

- Βελτίωση των υποδομών των σημείων αγκυροβολίας ιστιοπλοϊκών σκαφών. Σύμφωνα με τον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων (2013:147) αγκυροβολία πραγματοποιείται στους όρμους: Πάνορμου, Αγίας Άννας, Αγίου Προκοπίου και Κούρουπα, στην παραλία της Μικρής Βίγλας και στο λιμάνι του Απόλλωνα, όπως φαίνεται στο Χάρτη 8.

- Αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των υποδομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών στο αγκυροβόλιο ελλιμενισμού τουριστικών σκαφών πλησίον του κεντρικού λιμένα του νησιού, καθώς και διερεύνηση της δυνατότητας εποχικής αύξησης της χωρητικότητάς του.
- Επιτάχυνση των διαδικασιών διερεύνησης και πρόβλεψης για εξυπηρέτηση υδροπλάνων και κρουαζιερόπλοιων, οι οποίες προβλέπονται από τη Μελέτη Πλαισίου Έργων Ανάπτυξης Λιμένα Νάξου (Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Νάξου, 2016).
- Διερεύνηση της δυνατότητας δημιουργίας μαρίνας στον όρμο του Πανόρμου. Σε περίπτωση που αυτή καθίσταται αδύνατη, προτείνεται η εξασφάλιση παροχής ύδρευσης και ηλεκτρισμού στα σκάφη αναψυχής. Η κατεύθυνση στοχεύει στην ανάπτυξη συμπληρωματικών θαλάσσιων δραστηριοτήτων, όπως πύκνωση τυχόν υφιστάμενων, ή δημιουργία νέων θαλάσσιων δρομολογίων περιήγησης στα λοιπά νησιά του Δήμου (Κουφονήσια, Σχοινούσα, και Ηρακλειά). Τα νησιά απέχουν ελάχιστα από τον συγκεκριμένο όρμο, που ως σήμερα λειτουργεί απλά ως σημείο αγκυροβολίας ιστιοπλοϊκών σκαφών (Χάρτης 8, Εμπλουτισμός Δραστηριοτήτων Θαλάσσιου Τουρισμού).
- Ανάπτυξη και λειτουργία συστημάτων ηλεκτρονικής ενημέρωσης, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να ενημερώνονται σχετικά με τη διαθεσιμότητα θέσεων στα σημεία ελλιμενισμού, ιδίως τις περιόδους έντονου κορεσμού.
- Διερεύνηση της δυνατότητας δημιουργίας θαλάσσιου καταδυτικού πάρκου με στόχο τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος. Το πάρκο ενδέχεται να περιλαμβάνει διασυνδέσεις των σημείων ενδιαφέροντος στα οποία πραγματοποιούνται ήδη οργανωμένες καταδύσεις από ιδιωτικές σχολές.
- Προβολή και προώθηση των οργανωμένων δραστηριοτήτων του νησιού που αφορούν θαλάσσια σπορ, και σύμφωνα με τον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων (2013:145), λαμβάνουν χώρο στις περιοχές του Αγίου Γεωργίου, Πλάκας, Μικρής Βίγλας και Αγιασμού (Χάρτης 8).

Χάρτης 8: Προτάσεις Εφαρμογής των Παρεμβάσεων του Σεναρίου Αειφορικής Τουριστικής Ανάπτυξης

Πηγή: ΥΠΕΝ 2016, Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013, Νάξος και Μικρές Κυκλάδες 2016, ENVIPLAN 2010, Ίδια Επεξεργασία

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο τουρισμός είναι ένας βασικός παράγοντας ενίσχυσης της αναπτυξιακής πορείας των νησιωτικών προορισμών. Συγκεκριμένα, στα ελληνικά νησιά αποτελεί διαχρονικά έναν κλάδο με ιδιαίτερη δυναμική και έντονη παρουσία. Ωστόσο, για να επιδράσει θετικά στην κοινωνικοοικονομική εξέλιξή τους και στη διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού τους περιβάλλοντος, πρέπει να αναπτύσσεται με βάση την αειφορία. Πρόκειται ουσιαστικά για μία τουριστική ανάπτυξη που έχει σαν στόχο τη διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και την κοινωνική ευημερία των περιοχών υποδοχής.

Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού, πέρα από τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και τη διαφυγή από το μαζικό τουριστικό πρότυπο, περιλαμβάνει την εύρεση ηπιότερων προσεγγίσεων τουριστικής ανάπτυξης, οι οποίες απαραιτήτως συνάδουν με τις τοπικές ιδιαιτερότητες των περιοχών. Αποτελούν έτσι ένα από τα μέσα εφαρμογής της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης.

Ο τουρισμός στη Νάξο εμφανίζει σήμερα ισχυρή δυναμική και καταλαμβάνει σημαντικό τμήμα της παραγωγικής της βάσης. Η τουριστική ανάπτυξη που δέχεται διαφοροποιείται ως προς την ένταση και τη μορφή του μαζικού τουρισμού που δέχονται άλλα νησιά των Κυκλάδων. Ωστόσο, δεν έχει ενσωματωθεί σε αυτήν επαρκώς η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού μέσω της αξιοποίησης των πόρων και των ιδιαιτεροτήτων που διαθέτει το νησί. Επιπλέον, εξετάζοντας την ήδη διαμορφωμένη κατάσταση της τουριστικής δραστηριότητας, εμφανίζονται πιέσεις σε διάφορους τομείς, και στην περίπτωση που δε ληφθούν μέτρα αντιμετώπισής τους, δυνητικά υπάρχει κίνδυνος να πολλαπλασιαστούν. Επιπλέον, η ύπαρξη πιέσεων μαρτυρά την απουσία εφαρμογής μιας τουριστικής πολιτικής με γνώμονα την αειφορία.

Έτσι, καθίσταται αναγκαία η υιοθέτηση ενός σεναρίου που έχει διαμορφωθεί στο πλαίσιο μιας μακροχρόνιας πολιτικής για την επίτευξη της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης της Νάξου. Το σενάριο συνοδεύεται από κατευθύνσεις που μέσω της αντιμετώπισης των προκλήσεων, όπως είναι οι πιέσεις, αλλά και της αξιοποίησης των προοπτικών, όπως είναι η ανάπτυξη ειδικών μορφών, στοχεύουν στην ισόρροπη και αειφορική τουριστική ανάπτυξη σε όλη την έκταση του νησιού, καθιστώντας το ιδανικό τουριστικό προορισμό. Εξασφαλίζεται έτσι η ευημερία των κατοίκων αλλά και η διαφύλαξη και η ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Βαρβαρέσος, Σ. (1998) *Τουρισμός Έννοιες, Μεγέθη, Δομές, η Ελληνική Πραγματικότητα*. Αθήνα: Προπομπός.

Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων (2013) *Νάξος*. Νάξος: Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων.

Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων (2013-2014) «Τεχνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Νάξου και Μικρών Κυκλάδων 2013-2014».

Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Νάξου (2016) «Μελέτη Πλαισίου Έργων Ανάπτυξης Λιμένα Νάξου». Αθήνα.

ENVIPLAN - Γ. Θ. Τσεκούρας, & Συνεργάτες (2010) «Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) και Σχέδιο Οικιστικής Ανάπτυξης Ανοιχτής Πόλης Δήμου Νάξου, Στάδιο Β1-Επικαιροποίηση-2008». Αθήνα.

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ) (2008) «Εθνικό Πρόγραμμα Διαχείρισης και Προστασίας των Υδατικών Πόρων». Αθήνα: ΥΠΕΧΩΔΕ. Προσβάσιμο από: <https://www.itia.ntua.gr/el/docinfo/782/>, [τελευταία πρόσβαση 11/05/2017].

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) (2003) «Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου - Β' Φάση: Προτάσεις για τη Στρατηγική της Τουριστικής Ανάπτυξης». Προσβάσιμο στο http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/meleti_B_fasi_notio_aigaiou.pdf, [τελευταία πρόσβαση 12/05/2017].

Ευελπίδου, Ν. (2001) «Γεωμορφολογικές και Περιβαλλοντικές Παρατηρήσεις στη Νήσο Νάξο, με τη Χρησιμοποίηση Μεθόδων Τηλεανίχνευσης και G.I.S.». Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Γεωλογίας. Αθήνα: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Κιτρίνου, Ε. (2009) «Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στις νησιωτικές και παραμεθόριες περιοχές: αναγκαίες υποδομές και υπηρεσίες». στο: *Αναπτυξιακό Συνέδριο Αμανής - Μεταίχμιο Ζωής*, Βολισσός-Χίος: 31/7-2/8 2009 (σ.13).

Κλάδη-Ευσταθοπούλου, Μ. (2004) «Τουρισμός και Περιβάλλον: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ευρωπαϊκή και εθνική διάσταση». στο: Τσάλτας, Γ., Κατσιμπαρδης, Γ., (επιμ.) *Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Προοπτική*. Αθήνα: Ι. ΣΙΑΔΕΡΗΣ, σελ.311-323.

Κοκκώσης, Χ. (2000) «Τα Ελληνικά νησιά στο νέο Ευρωπαϊκό Χώρο». στο: Ανδρικοπούλου, Ε., Καυκαλάς, Γ. (επιμ.) *Ο Νέος Ευρωπαϊκός Χώρος. Η Διεύρυνση και η Γεωγραφία της Ευρωπαϊκής Ανάπτυξης*. Αθήνα: Θεμέλιο, σελ. 425-443.

Κοκκώσης, Χ. και Μέξα, Α. (2002) «Τα νησιά». στο: Κοκκώσης, Χ. (επιμ.) *Άνθρωπος και Περιβάλλον στην Ελλάδα*. Αθήνα: Καπόν, σελ.82-89.

Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π. (2001) *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*. Αθήνα: εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ.

Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π., Γκρίμπα, Ε. (2011) *Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού-Ζήτηση και Προσφορά Νέων Προϊόντων Τουρισμού*. Αθήνα: εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ.

Κορρέ, Ε. (2001) «Χωρική Ανάλυση και Χωροθετική Αξιολόγηση Τουριστικών Δραστηριοτήτων. Η Περίπτωση της Νήσου Νάξου». Διπλωματική Εργασία. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Κούτουλας Δ. (2015) *Εισαγωγή στον Τουρισμό και την Τουριστική Οικονομία. Σημειώσεις Μαθήματος*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών. Προσβάσιμο από: <https://eclass.upatras.gr/courses/BMA547/>, [τελευταία πρόσβαση 02/05/2017].

Λαγός, Δ. και Σταματίου, Ε. (2004) «Χωρικοί μετασχηματισμοί και χωροταξική οργάνωση των μικρών νησιών του ελληνικού χώρου με δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης». στο: *7ο Πανελλήνιο Γεωγραφικό Συνέδριο της Ελληνικής Γεωγραφικής Εταιρείας*.: Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Γεωγραφίας - Μυτιλήνη: 14-17/10 2004, Πρακτικά Συνεδρίου Ι, σελ. 545-552.

Μοίρα, Π. (2002) «Κοινωνικο-πολιτισμικές επιπτώσεις του θαλάσσιου τουρισμού στα παράκτια περιβάλλοντα». *Ι.Τ.Ε. Ειδικά Θέματα*, **3**(4), σελ. 31-46.

Μπεριάτος, Η. και Παπαγεωργίου, Μ. (2013) *Χωροταξικός Σχεδιασμός σε Ευαίσθητες και Κρίσιμες Περιοχές*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις μαθήματος. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Πάντειο Πανεπ. Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και ΠΙΑ (Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης) (2012) «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου- Στρατηγικός Σχεδιασμός». Αναθεωρημένο Τεύχος IV. Αθήνα.

Παπακωνσταντίνου, Α. (2005) «Η Συνταγματική Αρχή της Βιώσιμης Ανάπτυξης των Νησιωτικών Περιοχών». στο: Τσάλτας, Γ., (επιμ.) *Αειφορία και Περιβάλλον: Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα*. Αθήνα: Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, σελ: 157-176.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2014-2020) «Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020, ΝΑΕΟΣ».

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2015) «Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου-Τελική Έκθεση».

Πλάκα, Κ. (2006) «Έρευνα για την αειφόρο ανάπτυξη στην Νάξο. Δίκτυο αειφόρων νήσων ΔΑΦΝΗ». Αθήνα. Προσβάσιμο από: <http://www.dafni.net.gr/gr/members/naxos.shtml>, [τελευταία πρόσβαση 11/05/2017].

Ρουμελιώτη, Ν. (2009) «Παράκτιες Περιοχές Δικτύου NATURA 2000: Ανάγκες Προστασίας & Δυνατότητες Εγκατάστασης Αιολικών Πάρκων». Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Δ.Π.Μ.Σ. Επιστήμη και Τεχνολογία Υδατικών Πόρων. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Σαμαρά, Φ. (2016) «Αειφορικό Πρότυπο Ανάπτυξης σε Νησιωτικές Περιοχές: Η Περίπτωση της Σκιάθου». Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Σπιλάνης, Γ. (1996) «Για μια ευρωπαϊκή πολιτική νησιών». Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης. *Σειρά Τεκμηρίωσης*, Μυτιλήνη: ΕΚΕΜ.

Σπιλάνης Γ. (2003) «Αναπτυξιακές προοπτικές και απασχόληση στον ελληνικό νησιώτικο χώρο». στο: Ευθυμιόπουλος Η, Μοδινός Μ. (επιμ.) *Οι Δρόμοι της Αειφορίας. Περιβάλλον, Εργασία, Επιχειρηματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα – ΔΙΠΕ, σελ.183-200.

Σπιλάνης, Ι., Ακριβοπούλου, Ι., Γάκης, Κ., Μιχαηλίδης Γ., Νιάρχος Α. (2011) *Ο Καλλικράτης στα Νησιά*. Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ). Προσβάσιμο από:

https://www.eetaa.gr/index.php?tag=ekdoseis_details&ekd_id=148, [τελευταία πρόσβαση 10/05/2017].

Σπιλάνης, Γ. και Βαγιάννη, Ε. (2002) «Βιώσιμος τουρισμός και φέρουσα ικανότητα σε ευαίσθητα νησιωτικά οικοσυστήματα». στο WWF: *Φέρουσα Ικανότητα και Διαχείριση Επισκεπτών στις Προστατευόμενες Περιοχές*, Αθήνα: 31/5- 1/6 2002 (σ.11).

Σπιλάνης, Ι. και Βαγιάννη, Ε. (2009) «Η συνεισφορά των Ε.Ε.Μ.Τ στην τοπική και νησιωτική ανάπτυξη». στο: Σωτηριάδη, Μ., Φαρσάρη, Ι., (επιμ.) *Εναλλακτικές και Ειδικές Μορφές Τουρισμού: Σχεδιασμός, Μάνατζμεντ και Μάρκετινγκ*. Αθήνα: INTERBOOKS. σελ.174-197.

Σπιλάνης, Ι., Βαγιάννη, Ε., Βακουφάρης, Χ., Κονδύλη, Ι. (2005a) «Βιώσιμη Ανάπτυξη Νησιωτικού Χώρου». στο: Τσάλτας, Γ., (επιμ.) *Αειφορία και Περιβάλλον: Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα*. Αθήνα: Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, σελ: 105-117.

Σπιλάνης, Ι., Κίζος, Θ., Κονδύλη, Ι., Μισαηλίδης Ν. (2005b) «Προσπελασιμότητα και ελκυστικότητα των νησιών του Αιγαίου». *Αειχώρος*, 4(1). Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σελ: 106-135.

Σπιλάνης, Γ., Σπυριδωνίδης, Ι., Μισαηλίδης, Ν. (2002) «Προσπελασιμότητα στα νησιά του Αιγαίου: Πραγματική και εικονική απόσταση». στο: *7ο Εθνικό Συνέδριο Χαρτογραφίας*, Μυτιλήνη: 23-26 Οκτωβρίου 2002 (σ.13).

Τσάλτας, Γ. (2005) «Οι νησιωτικές περιοχές στο διεθνές σύστημα - Ανθρώπινο Περιβάλλον και Αειφορική Προσέγγιση. Η συνδιάσκεψη του Μπαρμπάντος». στο: Τσάλτας, Γ., (επιμ.) *Αειφορία και Περιβάλλον: Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα*. Αθήνα: Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, σελ: 67-76.

Τσάρτας, Π. (1985) «Οικονομικές και Κοινωνικές Επιπτώσεις της Τουριστικής Ανάπτυξης στο Νομό Κυκλάδων-και ιδιαίτερα στα Νησιά Ίος και Σέριφος στη Περίοδο 1950-1980». Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Κοινωνιολογίας. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Τσάρτας, Π. (2010) *Ελληνική Τουριστική Ανάπτυξη –Χαρακτηριστικά, Διερευνήσεις, Προτάσεις*. Αθήνα: εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ.

Τσεκούρας, Γ., Δημόπουλος Κ., Μαυρογεώργης Θ. (2014a) «Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Ανάλυση-Αξιολόγηση, ΤΕΥΧΟΣ Ι». Φάση Α΄-Στάδιο Α1. Αθήνα: ΥΠΕΚΑ.

Τσεκούρας, Γ., Δημόπουλος Κ., Μαυρογεώργης Θ. (2014b) «Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Αναγνώριση και Χαρακτηρισμός Τοπίων, ΤΕΥΧΟΣ ΙΙ ». Φάση Α΄-Στάδιο Α1. Αθήνα: ΥΠΕΚΑ.

Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου (2012a) «Νησιωτική Πολιτική: Στρατηγικός και Επιχειρησιακός Σχεδιασμός-Κείμενο Εργασίας».

Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου (2012b) «Εθνική Στρατηγική Λιμένων 2013-2018».

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Butler, R. (1992) «Alternative Tourism: The thin end of the wedge». in Smith, V.L. and Eadington, W.R. (edit.) *Tourism alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, pp.31-46.

Carlsen, J. and Butler, R. (2011) «Introducing sustainable perspectives of island tourism». in Carlsen, J. and Butler, R. (edit.) *Island Tourism: Towards a Sustainable Perspective*. UK: CABI, pp.1-8.

Coccosis, H. (2004) «Sustainable development, landscape conservation and tourism in the small islands of Greece». in Dieterich, M., Van der Straaten, J. (edit.) *Cultural Landscapes and Land Use. The Nature Conservation-Society Interface*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, pp.111-124.

Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR) (2002) «Off the Coast of Europe: European Construction and the Problem of the Islands». Eurisles on the initiative of the Islands Commission, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR). Προσβάσιμο από: <https://europeansmallislands.files.wordpress.com/2016/04/off-the-coast-of-europe.pdf>, [τελευταία πρόσβαση 09/05/2017].

Edgell, D.L. (1995) «Major markets and island tourism: the US perspective». in Conlin, M.V, and Braun, T. (edit.) *Island Tourism: Management Principles and Practice*. England: Wiley, pp.15-22.

ESPON (2010) «The ESPON 2013 Programme -The Development of the Islands – European Islands and Cohesion Policy (EUROISLANDS), Interim Report». ESPON & University of the Aegean. Προσβάσιμο από: https://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/TargetedAnalyses/EUROISLANDS/INTERIM_REPORT_50510.pdf, [τελευταία πρόσβαση 10/05/2017].

ESPON (2011) «European Perspective on Specific Types of Territories, Interim Report». ESPON & University of Geneva.

European Community (1993) *Official Journal of European Communities*. No 138/C Προσβάσιμο από: <http://eur-lex.europa.eu/oj/1993/05/direct-access.html?ojYear=1993&ojSeries=OJ-C>, [τελευταία πρόσβαση 11/05/2017].

Fagence, M. (1999) «Tourism». in: Raparort, M. (edit.) *The Pacific Islands: Environment and Society*. Hong Kong: The Bess Press, pp.394-404.

Gössling, S. (2002) «Global environmental consequences of tourism». *Global Environmental Change*, **12**(4), pp. 283-302.

Gössling, S., Hansson, C. B., Hörstmeier, O., Saggel, S. (2002) «Ecological footprint analysis as a tool to assess tourism sustainability». *Ecological Economics*, **43**(2), pp. 199-211.

Graci, S. and Dodds, R. (2010) *Sustainable Tourism in Island Destinations*. London: Earthscan.

Gunn, C.A, and Var, T. (2002) *Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases*.4th ed. New York and London: Routledge.

Karampela, S., Kizos, T.,Spilanis, I. (2014) «Accessibility of islands: towards a new geography based on transportation modes and choices». *Island Studies Journal*, **9**(2), pp. 293-306.

Leiper, N. (1979) «The framework of tourism: Towards a definition of tourism, tourist, and the tourist industry». *Annals of Tourism Research*, **6**(4), pp.390–407.

McElroy, J. L., and de Albuquerque, K. (2002) «Problems for managing sustainable tourism in small islands». in Apostolopoulos, Y., Gayle, D.J. (edit) *Island Tourism and Sustainable Development: Caribbean, Pacific, and Mediterranean Experiences*. Westport: Greenwood Publishing Group, pp. 15-31.

Michailidou, A.V., Vlachokostas, C., Moussiopoulos, N., Maleka, D. (2016) «Life Cycle Thinking used for assessing the environmental impacts of tourism activity for a Greek tourism destination». *Journal of Cleaner Production*, 111, pp.499-510.

Narasaiah, M. L. (2004) *Globalization and Sustainable Tourism Development*. New Delhi: Discovery Publishing House.

Patterson, C. (2016) *Sustainable Tourism: Business Development, Operations and Management*. Champaign: Human Kinetics.

Pearce, D.G. (1992) «Alternative tourism: Concepts, classifications, and questions». in Smith, V.L. and Eadington, W.R. (edit.) *Tourism alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, pp.15-30.

Rogers, P. P., Jalal, K. F., & Boyd, J. A. (2008) *An Introduction to Sustainable Development*. London: Earthscan.

Smith, S. L. (1994) «The tourism product». *Annals of Tourism Research*, 21(3), pp.585-595.

Spilanis, I. and Vagianni H. (2004) «Sustainable tourism: utopia or necessity? The role of new forms of tourism in the Aegean Islands». in Bramwell, B. (edit) *Costal Mass Tourism. Diversification and Sustainable Development in S.Europe*. UK: Channel View Publications, pp.269-291.

UNESCO (1994) «Island Agenda: an Overview of UNESCO's Work on Island Environments, Territories and Societies». Paris: UNESCO. Προσβάσιμο από: <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001012/101276eb.pdf>, [τελευταία πρόσβαση 10/05/2017].

United Nations Environment Programme (UNEP) and World Tourism Organization (WTO) (2005) «Making Tourism more Sustainable: A guide for Policy Makers».

Madrid: UNEP and WTO. Προσβάσιμο από: <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf>, [τελευταία πρόσβαση 09/06/2017].

United Nations Sustainable Development (UNSD) (1992) «AGENDA 21». Rio de Janeiro-Brazil: United Nations Division for Sustainable Development. Προσβάσιμο από: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>, [τελευταία πρόσβαση 10/05/2017].

Weaver, D. (2006) *Sustainable Tourism: Theory and Practice*. Oxford: Elsevier.

World Tourism Organization (WTO) (2004) «Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: a Guidebook». Madrid: World Tourism Organization.

World Economic Forum (WEF) (2015) «The Travel & Tourism Competitiveness Report 2015. Growth through Shocks». Geneva: World Economic Forum. Προσβάσιμο από: http://www3.weforum.org/docs/TT15/WEF_Global_Travel&Tourism_Report_2015.pdf, [τελευταία πρόσβαση 11/05/2017].

World Tourism Organization (WTO) (1995) «Concepts Definitions and Classifications for Tourism Statistics». Madrid: World Tourism Organization.

Νομοθεσία

- UNCLOS/1982 «United Nations Convention on the Law of the Sea».
- Απόφαση της Βουλής 6876/4871 «Έγκριση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης» (ΦΕΚ 128/Α/2008).
- ΚΥΑ 11508/2009 «Έγκριση ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τη βιομηχανία και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» (ΦΕΚ 151/ΑΑΠ/2009).
- ΚΥΑ 24208/2009 «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού» (ΦΕΚ 1138/Β/2009).
- ΚΥΑ 31722/2011 «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» (ΦΕΚ 2505/Β/2011).

- ΚΥΑ 49828/2008 «Έγκριση ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αιφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» (ΦΕΚ 2464/Β/2008).
- ΚΥΑ 8315/2007 «Κατάταξη Λιμένων» (ΦΕΚ 202/Β/2007).
- Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (ΦΕΚ 153/Α/2002).
- Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης» (ΦΕΚ 87/Α/2010).
- Ν. 3937/2011 «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 60/Α/2011).
- ΠΔ 03-05-1985 «Τρόπος καθορισμού ορίων οικισμών της Χώρας μέχρι 2.000 κατοίκους, κατηγορίες αυτών και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησής τους» (ΦΕΚ 181/Δ/1985).
- ΠΔ 13-03-1981 «Περί των ληπτέων υπ' όσιν στοιχείων και του τρόπου καθορισμού των ορίων των την προ της 16.8.1923 υφιστάμενων οικισμών των στερημένων εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου, ως και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών» (ΦΕΚ 138/Δ/1981).
- ΠΔ 13-11-1978 «Περί χαρακτηρισμού ως Παραδοσιακών Οικισμών τινών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών» (ΦΕΚ 594/Δ/1978).
- ΠΔ 14-07-1988 «Χαρακτηρισμός οικισμών του Νομού Κυκλάδων ως παραδοσιακών και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμός δόμησης αυτών» (ΦΕΚ 504/Δ/1988).
- ΠΔ 19-06-2012 «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν» (ΦΕΚ 229/ΑΑΠ/2012).
- ΠΔ 24-11-1988 «Καθορισμός ζώνης οικιστικού ελέγχου κατωτάτου ορίου κατάτμησης και λοιπών όρων και περιορισμών δόμησης στην εκτός εγκεκριμένου σχεδίου και εκτός ορίων οικισμού προϋφισταμένου του έτους 1923 περιοχή του Δήμου Νάξου και των Κοινοτήτων Γαλανάδου, Γλινάδου, Βίβλου, Αγ. Αρσενίου Νάξου (ν. Κυκλάδων)» (ΦΕΚ 846/Δ/1988).
- ΥΑ 25290/2003 «Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου» (ΦΕΚ 1487/Β/2003).

- ΥΑ 379/95/1986 «Έγκριση γενικού πολεοδομικού σχεδίου (Γ.Π.Σ.) του οικισμού Χώρας Νάξου (Ν. Κυκλάδων)» (ΦΕΚ 207/Δ/1986).

Διαδίκτυο:

Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων (2017) «Απορριπτική απόφαση ΣτΕ για ΧΥΤΑ Νάξου». Προσβάσιμο από: http://www.e-naxos.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=2561&Itemid=172, [τελευταία πρόσβαση 07/06/2017].

Ειδική Γραμματεία Υδάτων – ΥΠΕΚΑ (2012) «Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων - Βάση Δεδομένων Παρακολούθησης Λειτουργίας». Προσβάσιμο από: <http://astikalimata.ypeka.gr/Services/Pages/View.aspx?xuwcode=GR422014015>, [τελευταία πρόσβαση 15/05/2017].

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) (2014) «Κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά περιφέρεια και νομό». Προσβάσιμο από: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL57/->, [τελευταία πρόσβαση 11/05/2017].

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) (2015) «Ποσότητα αλιευμάτων κατά περιοχή αλιείας». Προσβάσιμο από: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SPA03/->, [τελευταία πρόσβαση 15/05/2017].

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) (c.2016a) «Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών, Οικονομικά χαρακτηριστικά». Προσβάσιμο από: <http://www.statistics.gr/el/statistics/pop>, [τελευταία πρόσβαση 30/09/2016].

Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης (c.2017) «Γαλάζιες Σημαίες 2017-Βραβευμένες Ακτές και Μαρίνες». Προσβάσιμο από: <https://eepf.gr/el/blueflags-2016-greek-beaches-marinas>, [τελευταία πρόσβαση 30/05/2017].

Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (ΕΜΥ) (c.2017) «Κλιματολογία-Νάξος. Περίοδος Δεδομένων 1955-1997». Προσβάσιμο από: http://www.hnms.gr/hnms/greek/climatology/climatology_region_diagrams_html?dr_city=Naxos, [τελευταία πρόσβαση 23/05/2017].

Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας (ΚΑΠΕ) (2001) «Χάρτες Δυναμικού». Προσβάσιμο από: <http://www.cres.gr/kape/datainfo/maps.htm>, [τελευταία πρόσβαση 28/03/2017].

Μετεωρολογικός Σταθμός Νάξου (2016) «Κλιματολογικά Στοιχεία Έτους 2016». Προσβάσιμο στο: <http://penteli.meteo.gr/stations/naxos/NOAAPRYR.TXT>, [τελευταία πρόσβαση 23/05/2017].

Νάξος και Μικρές Κυκλάδες (2016) «Πεζοπορία στη Νάξο». Προσβάσιμο στο: [http://www.naxos.gr/gr/naxos/drastiriotites/pezoporία/?pg=2](http://www.naxos.gr/gr/naxos/drastiriotites/pezoporია/?pg=2), [τελευταία πρόσβαση 11/05/2017].

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΞΕΕ) (2017) «Στατιστικά». Προσβάσιμο από: www.grhotels.gr/GR/BussinessInfo/Pages/studies.aspx, [τελευταία πρόσβαση 07/04/2017]

Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ) (2013) «Κρατικός Αερολιμένας Νάξου-Συνοπτική Παρουσίαση». Προσβάσιμο από: <http://www.ypa.gr/our-airports/kratikos-aerolimenas-najou-kanj> [τελευταία πρόσβαση 28/03/2017].

Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ) (2016) «Ετήσια και Μηνιαία Στατιστικά Στοιχεία». Προσβάσιμο από: <http://www.ypa.gr/profile/statistics/yearstatistics/>, [τελευταία πρόσβαση 20/07/2016].

ΥΠΕΝ (2015) «Μητρώο ταυτοτήτων υδάτων κολύμβησης της Ελλάδας». Προσβάσιμο από: <http://www.bathingwaterprofiles.gr/map>, [τελευταία πρόσβαση 12/05/2017].

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (c.2017) «Διαρκής Κατάλογος Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Ελλάδας». Προσβάσιμο από: http://listedmonuments.culture.gr/search_declarations.php, [τελευταία πρόσβαση 11/05/2017].

ΦΙΛΟΤΗΣ - Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση (c.2017a) «Βιότοποι Natura». Προσβάσιμο από: https://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/?category=2&geo_code=4%2C2%2C0, [τελευταία πρόσβαση 11/05/2017].

ΦΙΛΟΤΗΣ - Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση (c.2017b) «Βιότοποι Corine». Προσβάσιμο από: <https://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/?category=4>, [τελευταία πρόσβαση 11/05/2017].

Προσωπική Επικοινωνία:

Αερολιμενικό Γραφείο ΚΑΝΞ (2016) Νάξος. [Τηλεφωνική επικοινωνία, 20/07/2016].

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) (2016b) «Απογραφές πληθυσμού 1991,2001,2011 σύμφωνα με την κωδικοποίηση της Απογραφής 2011». [Προσωπική επικοινωνία μέσω mail, 22/09/2016].

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) (2017) «Μόνιμος Πληθυσμός κατά Φύλο και Ηλικιακή Κατηγορία 2011». [Προσωπική επικοινωνία μέσω mail, 31/03/2017].

Ένωση Ξενοδόχων Νάξου (2016) «Λίστα Ξενοδοχείων-Πλήρης». [Προσωπική επικοινωνία μέσω mail, 22/08/2016].

Λιμεναρχείο Νάξου (2016) «Κίνηση Ετών 2005-2015». [Προσωπική επικοινωνία μέσω mail, 16/09/2016].

Σύλλογος Ενοικιαζομένων Δωματίων Νάξου (2016) «Νάξος Ενοικιαζόμενα Δωμάτια». [Προσωπική επικοινωνία μέσω mail, 26/08/2016].

ΥΠΕΝ (2016) «Γεωχωρικά στοιχεία Νοτίου Αιγαίου». Όπως διαβιβάστηκαν από τη Δ/νση Χωροταξίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 22: Μνημεία Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Περιόδου ν. Νάξου

Α/Α	Βυζαντινά-Μεταβυζαντινά Μνημεία	Είδος Μνημείου
1	Ι. Ναός Αγίας Φωτεινής στα Αυλιά Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
2	Ι. Ναός Αγίου Αρτεμίου στο Σαγκρί Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
3	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου στο Σαγκρί Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
4	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου στο Σαγκρί Νάξου. Αποχαρακτηρισμός	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
5	Ι. Μονή Αγίου Ελευθερίου στο Σαγκρί Νάξου, ιδ. της κοινότητας	Μοναστηριακά Συγκροτήματα, Θρησκευτικοί Χώροι
6	Πύργος Αφεντικών (πρώην Μπαρότσι) στην Ποταμιά Νάξου, ιδ. Ματθαίου Ν. Δρύλλη	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
7	Πύργος Κόκου στην Ποταμιά Νάξου, ιδ. Γ. Μαρούλη	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
8	Πυργόσπιτο Μαρριαννού στο Σαγκρί Νάξου, ιδ. Καλυψώς Μαρριαννού	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
9	"Πυργάκι" Μαγκάκη στην Ποταμιά Νάξου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
10	Ι. Ναός Αη - Ψιμά στα Αυλιά Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
11	Ι. Ναός Αγίου Κωνσταντίνου στους Τουμπακάδες - Σταυροπηγή Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
12	Αρχαιολογικός χώρος Γύρουλα Σαγκρίου, Δήμου Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, Περιφερειακής Ενότητας Νάξου, Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου».	Αρχαιολογικές Θέσεις, Αρχαία Ιερά, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί
13	Ι. Μονή Σταυρού (πύργος οχυρωματικός της Ενετοκρατίας με καθολικό) στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Αμυντικά Συγκροτήματα, Μοναστηριακά Συγκροτήματα, Πύργοι, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
14	Ι. Ναός Αγίας Αικατερίνης και Αγίου Ακινδύνου στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
15	Ι. Ναός Αγίας Αναστασίας στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
16	Ι. Ναός Αγίας Παρασκευής στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
17	Ι. Ναός Αγίου Βασιλείου στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου.	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί,

	Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Θρησκευτικοί Χώροι
18	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου Λαθρήνου στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
19	Ι. Ναός Αγίου Δημητρίου στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
20	Ι. Ναός Αγίου Θωμά στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
21	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννη Αυλωνίτσα στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
22	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννη Θεολόγου στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου πάνω στον αρχαϊκό ναό της Δήμητρας ή του Απόλλωνα (Τελεστήριο). Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Αρχαία Ιερά, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
23	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννη Μπαούζη στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
24	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννη στο Κακνάδο Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
25	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου Θεολόγου στ' Αδησαρού στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
26	Ι. Ναός Αγίου Νικήτα και Αφέντη Χριστού στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
27	Ι. Ναός Αγίου Νικολάου στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
28	Ι. Ναός Αγίου Πολυκάρπου στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
29	Ι. Ναός Μεταμορφώσεως Σωτήρος (Χριστός) στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
30	Ι. Ναός Παναγίας Αρκουλού στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
31	Ι. Ναός Παναγίας στον Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου. Καθορισμός Ζώνης Α απολύτου προστασίας	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
32	Καθορισμός Ζωνών προστασίας Α και Β αρχαιολογικού χώρου Γύρουλα Σαγκρίου Νάξου	Αρχαιολογικές Θέσεις, Οικιστικά Σύνολα, Αρχαία Ιερά, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
33	Πύργος (έπαυλη) στις Κάμπονες (άλλοτε Μ. Σανούδου) με	Αγροτική Οικονομία, Αμυντικά

	παρεκκλήσι και νερόμυλο στις Καμπόνες Νάξου, ιδ. Ελεονώρας Δελλαρόκα	Συγκροτήματα, Πύργοι, Μύλοι, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
34	Πυργάκι Κατσάγρας στην Κατσάγρα Νάξου, ιδ. της Καθολικής Μητροπόλεως Νάξου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
35	Ι. Ναός Αγίου Ανδρέου στην Ποταμιά Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
36	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου στην Ποταμιά Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
37	Πύργος Μπαζαίου- Ι. Μονή Τιμίου Σταυρού στο Σαγκρί Νάξου, ιδ. της οικογένειας των Μπαζαίων	Αμυντικά Συγκροτήματα, Μοναστηριακά Συγκροτήματα, Πύργοι, Θρησκευτικοί Χώροι
38	Ι. Ναός Αγίας Κυριακής στους Τουμπακάδες - Σταυροπηγή Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
39	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου στους Τουμπακάδες - Σταυροπηγή Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
40	Αρχαιολογικός χώρος στη θέση «Τσικαλαριό-Απάνω Κάστρο» Νάξου, Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.	Ακροπόλεις, Αμυντικά Συγκροτήματα, Νεκρικοί Χώροι και Μνημεία, Οικιστικά Σύνολα, Κάστρα / Φρούρια, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί
41	Ι. Ναός Αγίου Προκοπίου στον Άγιο Αρσένιο Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
42	Πύργος τ' Αγερσανιού (Ναυπιώτη και Βελώνη) στο Αγερσάνι Νάξου, ιδ. Ε. Ν. Ρεφενέ και κληρονόμων Δ. Βελώνη	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
43	Μονύδριο Αγίου Θαλελαίου στον Άγιο Θαλέλαιο Νάξου	Μοναστηριακά Συγκροτήματα, Θρησκευτικοί Χώροι
44	Ι. Ναός Αγίου Αρτεμίου στα Αγκίδια Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
45	Πύργος Παπατρέχου, μεταξύ Αγκιδίων και Μελάνων Νάξου, ιδ. οικογενειών Σομμαρίτα και Γρύλλου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
46	Πυργόσπιτο Αγίων Σαράντα στα Αγκίδια Νάξου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
47	Πύργος Μασσένα ή Μάσενα (πρώην Μπαρότσι) και Παρεκκλήσιο Αγίου Αντωνίου στην Άνω Ποταμιά Νάξου, ιδ. Πόπης Δρύλλη και Μανώλη Δρυς	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
48	Παρεκκλήσιο Αγίου Αντωνίου στην Άνω Ποταμιά Νάξου, ιδ. Πόπης Δρύλλη και Μανώλη Δρυς	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
49	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου Θαλασσίτου στη Μάρπησσα	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί,

	(Τσηπίδος) Πάρου	Θρησκευτικοί Χώροι
50	Πύργος του Μπελόνια ή "Πύργος του Πολυτέρω" (άλλοτε Ιερώνυμου Σομμαρίπα) με το παρεκκλήσιο του Αγίου Ιωάννου στο Γαλανάδο Νάξου, ιδ. Μιχαήλ Μαραγκού	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
51	Ι. Ναός Γεννήσεως σε σπήλαιο στις Εγγαρές Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
52	Ι. Ναός Παναγίας Μοναστηρακιώτισσας στις Εγγαρές Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
53	Ι. Ναός Ταξιαρχών στις Εγγαρές Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
54	Πύργος του Ραυτόπουλου στις Εγγαρές Νάξου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
55	Πύργος Υψηλής - Ι. Μονή Υψηλοτέρας ή "Πύργος του Αγγελακόπουλου" (άλλοτε της οικογένειας Κόκκων) στις Εγγαρές Νάξου, ιδ. κληρονόμων Ιωάννου και Σοφίας Αγγελακοπούλου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
56	Πύργος του Πραντούνα ή του Αγιοπετρίτη στη θέση "Λαγκάδα" Εγκαρών Νάξου, ιδ. Αρετής Φουφοπούλου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
57	Οικία στις Εγγαρές Νάξου, ιδ. Νικολάου Βούλγαρη	Αστικά Κτίρια
58	Πύργος στο Νόσκελο ή Όσκελο (άλλοτε Ιερ. Κόντε και ύστερα Φρ. Σομμαρίπα) με βυζαντινό παρεκκλήσιο του Αγίου Γεωργίου στο Καστράκι Νάξου, ιδ. Σοφίας Ψαρρά και Μιχάλη Μάλαμα	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
59	Πύργος Μαλατέστα στην Κάτω Ποταμιά Νάξου, ιδ. Βασιλικής Μαρούλη	Αμυντικά Συγκροτήματα, Κήποι / Πάρκα, Πύργοι
60	Πύργος De Lastic στη Ζήρεια Κάτω Ποταμιάς Νάξου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Βοηθητικοί Χώροι, Πύργοι
61	Πύργος του Μουσού Μαρή ή πύργος του Μοντέλλου στον Λιεράδο Κάτω Ποταμιάς Νάξου, ιδ. οικογενειών Μαρούλη και Σκορδαλού	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
62	Πύργος του Δελλαρόκα στο Κάτω Σαγκρί Νάξου, ιδ. Δημητρίου Καραβία	Αγροτική Οικονομία, Αμυντικά Συγκροτήματα, Βοηθητικοί Χώροι, Πύργοι, Περιστερώνες
63	Πύργος του Μπογιατζόγλου ή "Πύργος του Παλαιολόγου" στο Κάτω Σαγκρί Νάξου, ιδ. Δ. Αντωνακάκη, Φ. Κορρέ, Κ. Χατζημιχάλη	Αμυντικά Συγκροτήματα, Βοηθητικοί Χώροι, Πύργοι
64	Πυργόσπιτο Δρύλλη στο Κάτω Σαγκρί Νάξου, ιδ. Ε. Δρύλλη	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
65	Πύργος του Σομμαρίπα ή πύργος του Κούρκα (μισοερειπωμένος) στο Κάτω Σαγκρί Νάξου, ιδ. Νικολάου Δελλαρόκα	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι

66	Πύργος Φραγκόπουλου ή Γκρέκα στο Κουρουνοχώρι Νάξου, ιδ. Ιωάννη Δελλαρόκα	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
67	Ι. Μονή Χρυσοστόμου στη Νάξο	Μοναστηριακά Συγκροτήματα, Θρησκευτικοί Χώροι
68	Φραγκικό φρούριο Νάξου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Κάστρα / Φρούρια
69	Χώρα Νάξου	Οικιστικά Σύνολα
70	Οικοδομικό σύνολο του μεσαιωνικού κάστρου της Νάξου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Οικιστικά Σύνολα, Κάστρα / Φρούρια
71	Η φερομένη ως οικία του Αγίου Νικοδήμου του Αγορείτου	Αστικά Κτίρια
72	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
73	Ορθόδοξος Μητροπολιτικός Ι. Ναός Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
74	Ι. Ναός Προφήτη Ηλία και Αγίου Σπυρίδωνος στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
75	Ι. Μονή Αγίας Κυριακής (με ομώνυμο ναό, Ι. Ναό Κοιμήσεως και ερείπια Καποδιστριακού Σχολείου) στη Χώρα Νάξου	Μοναστηριακά Συγκροτήματα, Θρησκευτικοί Χώροι
76	Ι. Ναός Capella (Αμίαντος Σύλληψης του Χριστού) στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
77	Ι. Ναός Αγίας Βαρβάρας στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
78	Ι. Ναός Αγίας Θεοδοσίας και παρεκκλήσια Ταξιαρχών και Αγίου Σεβαστιανού ("Τρεις Εκκλησιές") στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
79	Ι. Ναός Αγίου Αντωνίου του Ερημίτη στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
80	Ι. Ναός Αγίου Δημητρίου στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
81	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου της Αγοράς (του Προδρόμου) και παρεκκλήσι Αγίου Στυλιανού στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
82	Ι. Ναός Αγίου Μηνά στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
83	Ι. Ναός Αγίου Νικολάου στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
84	Ι. Ναός Αγίου Νικολάου της Αγοράς στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
85	Ι. Ναός Αγίου Παντελεήμονα στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί,

		Θρησκευτικοί Χώροι
86	Ι. Ναός Αγίων Αναργύρων στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
87	Ι. Ναός Ελεούσας (Κοιμήσεως Θεοτόκου) του Αγίου Θαλλελαίου στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
88	Ι. Ναός Μεγάλου Ταξιάρχη στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
89	Ι. Ναός Παναγίας του Χριστού ("Παναγία του Χριστού της Πλάτσας") και παρεκκλήσι Αγίου Αντύπα στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
90	Ι. Ναός Παναγίας των Χιόνων στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
91	Ι. Ναός Παντάνασσας στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
92	Ι. Ναός Ταξιάρχη της Φουντάνας στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
93	Ι. Ναός Τιμίου Σταυρού και τάφος του 1769 στη Χώρα Νάξου	Νεκρικοί Χώροι και Μνημεία, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
94	Ι. Ναός Υπαπαντής ή Ξενοπούλας στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
95	Ι. Ναός Χρυσοπολίτισσας, Αγίων Αποστόλων, Αγίου Σπυρίδωνα και Αγίου Χαραλάμπους στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
96	Παρεκκλήσιο (αφιερωμένο στην Παναγία της Λούρδης) πρώην Σχολής Ουρσουλίνων στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
97	Ι. Ναός Αγίου Φανουρίου και Αγίας Παρασκευής στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
98	Πυργόσπιτο στη θέση "Καλανάκια" στη Χώρα Νάξου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
99	Συνοικίες "Κάστρο" και "Μπούργο"	Οικιστικά Σύνολα
100	Ι. Ναός Αγίου Βαρθολομαίου στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
101	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου της Γρόττας στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
102	Ι. Ναός Ευαγγελισμού "τω Φραρώ" (Annunciata) στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
103	Ι. Ναός Αγίων Θεοδώρων στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
104	Ι. Ναός Αγίου Αντωνίου της Πάδοβας (Μονή Καπουτσίνων) στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
105	Ι. Ναός Παναγίας του Ροδαρίου και νεκροταφείο της	Νεκρικοί Χώροι και Μνημεία,

	Κατσάγρας στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
106	Εξωκκλήσι "Θεολογάκι" στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
107	Ι. Ναός Αγίας Παρασκευής στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
108	Ι. Ναός του Χριστού στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
109	Οικία στη Χώρα Νάξου, ιδ. Γ. Χατζηανδρέου, Χαράλαμπου Καρδιόλακα, Ευαγγέλου Μαρματάκη και Μιχάλη Νηστικάκη	Αστικά Κτίρια
110	Ι. Ναός Αγίας Παρασκευής του Μπούργου στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
111	Ι. Ναός Παναγίας Μυρτιδιώτισσας και νησίδα στη Χώρα Νάξου	Φυσικοί Χώροι, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
112	Οικία Λάσκαρη - Κρητικού στην οδό Εξαρχοπούλου στη Χώρα Νάξου	Αρχοντικά, Αστικά Κτίρια
113	Οικία Αριστόβουλου Μελισσηνού στην οδό Μακεδονομάχου Πραντούνα στη Χώρα Νάξου	Κήποι / Πάρκα, Αστικά Κτίρια
114	Αρχοντικό Μαγκάκη-Ααρών στην οδό Μητροπολίτου Νεοφύτου 52 στη Χώρα Νάξου, ιδ. Λουκίας Παπασταματίου και Μαρίας Πλιάτσικα	Αρχοντικά, Αστικά Κτίρια
115	Κέλυφος οικίας στη Χώρα Νάξου, ιδ. Κ. Ε. Γερανιώτη	Τμήματα Κτιρίου, Αστικά Κτίρια
116	Ι. Ναός Παναγίας του Καρμήλου ή της Σαλβέρα στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
117	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου του Καβαλλάρη στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
118	Ι. Ναός Αγίας Σοφίας στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
119	Ι. Ναός Θεοσκέπαστης (Γενεσίου της Θεοτόκου) στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
120	Ι. Ναός Υπαπαντής (Μητρόπολη Καθολικών) στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
121	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου του Αποκεφαλιστή στη Χώρα Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
122	Πύργος Δανακού- Μονή Φωτοδότη στο Δανακό Νάξου, ιδ. της κοινότητας	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
123	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου στη θέση "Φυρούστρα" Απειράθου Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι

124	Ι. Ναός Αγίου Στεφάνου ("στη βρύση") στο Τσικαλαριό Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
125	Ι. Ναός Αγίου Δημητρίου στη θέση "Φασουλού" Απειράθου Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
126	Ι. Ναός Αγίων Αναργύρων (Καταπολιανής) στη θέση "Φυρόστρα" Απειράθου Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
127	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου στους Αγίους Αποστόλους Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
128	Πύργος Μαρκοπολίτη- Παπαδάκη στους Ακαδήμους Νάξου, ιδ. Ιωάννη Παπαδάκη	Αμυντικά Συγκροτήματα, Βοηθητικοί Χώροι, Πύργοι
129	Πύργος - ανάκτορο στα Καλαμίτσια Νάξου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
130	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου Θεολόγου στη θέση "Αλμπά" Καλοξύλου Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
131	Πύργος Κεραμιού (πρώην Μ. Μαρκοπολίτη, στεγάζεται διωτικό μουσείο) στο Κεραμί Τραγαίας Νάξου, ιδ. Β. Καλαβρού	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι, Αστικά Κτίρια, Κτίσματα Κοινής Ωφελείας
132	Ι. Ναός Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Κουτσοχεράδο Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
133	Ι. Ναός Αγίου Αντωνίου στα Μονίτσια Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
134	Ι. Ναός Αγίου Νικολάου στα Μονίτσια Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
135	Ι. Ναός Παναγίας Ραχιδιώτισσας στα Μονίτσια Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
136	Οικία Αντωνίας Βαλληνδρά στο Πέρα Χαλκί Νάξου	Αστικά Κτίρια
137	Οικία Αρώνη στο Πέρα Χαλκί Νάξου, ιδ. Ιωάννη Παραρά	Αστικά Κτίρια
138	Οικία Αντωνίας Βαλληνδρά στο Χαλκί Νάξου	Αστικά Κτίρια
139	Ι. Ναός Χριστού στο Τσικαλαριό Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
140	Πύργος Αγιάς και παρεκκλήσιο στην Αγιά Νάξου, ιδ. Στυλιανού Παραφά	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι, Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
141	Ι. Ναός Αγίου Μάμα στην Αγιάσσο Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
142	Ι. Ναός Παναγίας Γιαλούς στην Αγιάσσο Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
143	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου στο Αθαλάσσου Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
144	Ι. Ναός Παναγίας στο Αθαλάσσου Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί,

		Θρησκευτικοί Χώροι
145	Ι. Ναός Αγίας Κυριακής στον Απείραθο Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
146	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου στον Απείραθο Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
147	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου στον Απείραθο Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
148	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου Θεολόγου στον Απείραθο Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
149	Ι. Ναός Αγίου Παχωμίου στον Απείραθο Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
150	Ι. Ναός Θεοτόκου στην Απείραθο Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
151	Πύργος Ζευγώλη (άλλοτε Σομαρίπα) στην Απείραθο Νάξου, ιδ. Ν. Ζευγώλη	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
152	Πύργος του Μπαρδάνη (άλλοτε Σφόρτσα Κάστρι) στην Απείραθο Νάξου, ιδ. Κυριακούλας Κρητικού	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
153	Οικία στην Απείραθο Νάξου, ιδ. Άννας Ματζουράνη	Αστικά Κτίρια
154	Ι. Μονή Φανερωμένης στον Απόλλωνα Νάξου	Μοναστηριακά Συγκροτήματα, Θρησκευτικοί Χώροι
155	Ι. Ναός Παναγίας Δροσιανής στη Μονή Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
156	Συγκρότημα πύργου και κρήνης του Jeronimo Barozzi στο Φιλότι Νάξου	Συστήματα Ύδρευσης, Αμυντικά Συγκροτήματα, Κρήνες, Πύργοι
157	Πύργος Ieronimo Barozzi στο Φιλότι Νάξου, ιδ. Α. Ψαρρά	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
158	Ι. Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου στο Φιλότι Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
159	Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου Θεολόγου στο Φιλότι Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
160	Ι. Ναός Αγίας Άννης στο Χαλκί Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
161	Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου Διασορ(ε)ίτου στο Χαλκί Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
162	Ι. Ναός Ευαγγελισμού Θεοτόκου (Πρωτόθρονος) στο Χαλκί Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
163	Ι. Ναός Παναγίας Δαμιώτισσας στο Χαλκί Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι
164	Πύργος Μπαρότση- Γρατσία στο Χαλκί Νάξου	Αμυντικά Συγκροτήματα, Πύργοι
165	Ι. Ναός Αγίου Κωνσταντίνου στη Βουρβουριά Χαλκίου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί,

	Νάξου	Θρησκευτικοί Χώροι
166	Ι. Ναός Αγίων Αποστόλων στο Μετόχι Χαλκίου Νάξου	Ιεροί Ναοί Χριστιανικοί, Θρησκευτικοί Χώροι

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού c.2017, Ιδία Επεξεργασία

